

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.จินดา ขลิบทอง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ บำเพ็ญ เขียวหวาน อาจารย์ที่ปรึกษา ร่วม รองศาสตราจารย์ ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ และคณาจารย์ในแขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร ที่กรุณาให้คำแนะนำและติดตามการทำวิทยานิพนธ์นี้อย่างใกล้ชิดเสมอมา นับตั้งแต่เริ่มจนสำเร็จ เรียบร้อยสมบูรณ์ อาจารย์สาคร ประไพพงษ์ รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร กรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชที่ให้ทุนสนับสนุนทุนการทำวิทยานิพนธ์ เป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรจังหวัด เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ที่ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ ในการเก็บข้อมูลการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณ เพื่อนๆ สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร ที่ให้การสนับสนุนกำลังใจ ให้สำเร็จการศึกษาด้วยดี

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนและให้กำลังใจจากภรรยาและบุตรตั้งแต่การเรียน และทำวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยถือว่ามีความสำคัญสำหรับผู้วิจัย

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้ผู้สนใจศึกษาทั้งหมด

ธงชัย มากสกุล

พฤษภาคม 2545

ชื่อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล
ในจังหวัดสุโขทัย

ผู้วิจัย นายธงชัย มากสกุล **ปริญญา** เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร. จินดา ขลิบทอง (2) รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน
ปีการศึกษา 2544

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในจังหวัดสุโขทัย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพพื้นฐานของเจ้าหน้าที่ วิทยากรเกษตรกรและเกษตรกร 2) ศึกษาการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร 3) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร 4) ศึกษาปัญหา ข้อเสนอแนะ ในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร กลุ่มตัวอย่างได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จำนวน 71 คน วิทยากรเกษตรกร จำนวน 171 คน และเกษตรกร จำนวน 342 คน รวม 584 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS FW

ผลการวิจัย พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 42.66 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบปริญญาตรี ประสบการณ์ทำงาน เฉลี่ย 19.11 ปี มีระยะทางจากศูนย์ถึงสำนักงานเกษตรอำเภอ เฉลี่ย 10.34 กิโลเมตร วิทยากรเกษตรกร ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 49.38 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาได้ เฉลี่ยต่อปี 79,443.86 บาท และเกษตรกร ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 46.24 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาได้เฉลี่ยต่อปี 47,306.26 บาท การดำเนินงานของศูนย์ มีการดำเนินการเตรียมความพร้อมของเกษตรกร/ชุมชน การจัดตั้งสำนักงาน การบริหารศูนย์ การจัดตั้งจุดสาธิต การถ่ายทอดความรู้และพัฒนาวิทยากรเกษตรกร ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานศูนย์ พบว่า เจ้าหน้าที่มีความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน ระดับมาก ส่วนวิทยากรเกษตรกรและเกษตรกรมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ ระดับมากถึงระดับมากที่สุดและระยะทางจากศูนย์ถึงสำนักงานเกษตรอำเภอ ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทวิทยากร ความพึงพอใจต่อการรับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ รายได้ของเกษตรกร การมีส่วนร่วม ความพึงพอใจต่อการรับการถ่ายทอดความรู้ ความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัญหาการดำเนินงานพบว่า สถานที่จัดตั้งศูนย์ไม่เหมาะสม ขาดวัสดุอุปกรณ์ประกอบการถ่ายทอด คณะทำงานไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ ขาดความรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ขาดการประสานงานกับหน่วยงาน วิทยากรเกษตรกร ไม่มีความรู้ด้านการถ่ายทอด บริการข่าวสารไม่ทันเหตุการณ์ ส่วนข้อเสนอแนะพบว่าควรจัดหางบประมาณและสถานที่จัดตั้งศูนย์ อบรมถ่ายทอดความรู้ด้านการบริหารแก่คณะทำงาน จัดหาวัสดุอุปกรณ์ สื่อโสต จัดอบรมให้ความรู้ด้านวิชาการ ด้านการรวมกลุ่ม ด้านการวิเคราะห์ชุมชน จัดให้มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพิ่มการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและจัดหาบริการข่าวสารการเกษตร

คำสำคัญ ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

Thesis title: FACTORS AFFECTING THE OPERATION OF SUB-DISTRICT CENTERS FOR AGRICULTURAL TECHNOLOGY TRANSFER IN SUKHOTHAI PROVINCE

Researcher: Mr.Thongchai Makskul; **Degree:** Master of Agriculture (Agricultural Extension) **Thesis Advisors:** (1) Dr. Jinda Khlibtong, Associate Professor; (2) Mr. Bumpen Keowan, Associate Professor; **Academic year:** 2001

ABSTRACT

The objectives of this research were to study : 1) the demographics of agricultural extension officers, agricultural demonstrators and farmers, 2) the operation of the Sub-district Center for Agricultural Technology Transfer (SCATT) in Sukhothai province, 3) factors affecting the operation of the SCATT , and 4) the problems and recommendations associated with operation of the SCATT .

The subjects of this study were 71 agricultural extension officers, 171 agricultural demonstrators, and 342 farmers, making a total of 584. Data were collected using questionnaires and interviews. The data obtained were subsequently analyzed using the SPSS for Windows program.

The findings showed that most of the agricultural extension officers were males who had an average age of 42.66, had graduated with a bachelors' degrees, had an average of 19.11 years of work experiences. The distance between SCATT and the District Agricultural Extension Office was 10.34 kilometres. Most of the agricultural demonstrators were males with an average age of 49.38 and most had finished compulsory education. They had an average income of 79,443.86 baht per year. Most of the farmers were males with an average age of 46.24, and most had finished compulsory education They had an average income of 47,306.26 baht per year.

The operations of the SCATT, farmers and communities were well-prepared, established the office and management structure, and established the demonstration points. Agricultural demonstrators were developed and they transferred knowledge to the farmers.

The agricultural extension officers' knowledge, understanding and opinion on the operation of the SCATT rated at a high level. Agricultural demonstrators and farmers' opinion on the operation of SCATT were in the high to highest levels. Factors significantly related to the operation of SCATT were as follows :1) the distance between SCATT and the district agricultural extension office, 2) knowledge and understanding of the agricultural demonstrators role, 3) satisfaction with agricultural extension officers' encouragement, 4) the farmers' income and activity participation, 5) satisfaction with the transfer of knowledge, and 6) level of their opinion on the operation of the SCATT.

Problems that were identified with the operation of the SCATT were that the location was not suitable, the lack of knowledge transfer, officers not understanding their roles, the lack of suitable technology , agricultural demonstrators not transferring knowledge , and information that is out of date.

The recommendations were to 1) equip a budget and change the location of SCATT, 2) train the officers and agricultural demonstrator in the area of management, group process and community analysis,3) provide equipment, audio media, and agricultural information, and 4) conduct a continuing public relations program about their activities, and have a good relationship with other offices.

Keywords: Factors affecting the operation, Sub-District Center for Agricultural Technology Transfer, Sukhothai Province

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	3
สมมติฐานการวิจัย.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	6
หลักการแนวคิดของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร.....	6
แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน.....	10
นโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ.....	12
แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผน.....	15
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร.....	16
แนวคิดการถ่ายทอดวิทยาการและเทคโนโลยี.....	24
แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างผู้นำ.....	25
แนวคิดและทฤษฎีความพึงพอใจ.....	27
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	28
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	37
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	40
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	40
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	41
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	43
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	43

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	46
ตอนที่ 1 ผลการวิจัยสภาพพื้นฐาน ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมการเกษตรในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร.....	47
ตอนที่ 2 ผลการวิจัยสภาพพื้นฐาน ความรู้ ความเข้าใจในบทบาท ความพึงพอใจ ต่อการรับบริการสนับสนุน ความคิดเห็น ของวิทยากรเกษตรกร ในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร.....	57
ตอนที่ 3 ผลการวิจัยสภาพพื้นฐาน ความพึงพอใจต่อการรับบริการถ่ายทอดความรู้ การมีส่วนร่วม ความคิดเห็น ของเกษตรกรในการดำเนินงาน ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร.....	66
ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร.....	77
ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงาน ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร.....	79
ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ปัญหา ข้อเสนอแนะ ของเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมการเกษตร วิทยากรเกษตรกร และเกษตรกรในการดำเนินงาน ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร.....	82
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	97
สรุปการวิจัย.....	97
อภิปรายผล.....	101
ข้อเสนอแนะ.....	102
บรรณานุกรม.....	108
ภาคผนวก.....	112
ก แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์.....	113
ข ผลการทดสอบเครื่องมือ.....	130
ประวัติผู้วิจัย.....	133

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน.....	48
ตารางที่ 4.2 จำแนกตาม สถานที่ตั้งศูนย์ ระยะทางแหล่งงบประมาณ.....	49
ตารางที่ 4.3 ความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร.....	51
ตารางที่ 4.4 จำแนกตามระดับคะแนนความรู้ ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร.....	53
ตารางที่ 4.5 ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร.....	55
ตารางที่ 4.6 จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา สมาชิกในครอบครัว.....	58
ตารางที่ 4.7 จำแนกตามพื้นที่ทำการเกษตร พื้นที่จุดสาธิต รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การเข้ารับการอบรม.....	59
ตารางที่ 4.8 ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทวิทยากรเกษตรกร.....	61
ตารางที่ 4.9 จำแนกระดับคะแนนความรู้ ความเข้าใจในบทบาทวิทยากรเกษตรกร.....	62
ตารางที่ 4.10 ความพึงพอใจต่อการรับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่.....	63
ตารางที่ 4.11 ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ของวิทยากรเกษตรกร.....	65
ตารางที่ 4.12 จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา สมาชิกในครอบครัว.....	67
ตารางที่ 4.13 จำแนกตามพื้นที่ทำการเกษตร รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การเข้ารับการอบรม....	68
ตารางที่ 4.14 ความพึงพอใจต่อการรับการถ่ายทอดความรู้ จากศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตร.....	70
ตารางที่ 4.15 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร.....	73
ตารางที่ 4.16 ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรและ จุดสาธิต.....	75
ตารางที่ 4.17 แสดงการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร.....	78
ตารางที่ 4.18 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร.....	79
ตารางที่ 4.19 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ของวิทยากรเกษตรกร.....	80
ตารางที่ 4.20 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ของเกษตรกร.....	81

สารบัญตาราง(ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.21 จำแนกปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร.....	83
ตารางที่ 4.22 จำแนกปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ของวิทยากรเกษตรกร.....	86
ตารางที่ 4.23 จำแนกปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ของเกษตรกร.....	89
ตารางที่ 4.24 จำแนกข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร.....	91
ตารางที่ 4.25 จำแนกข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ของวิทยากรเกษตรกร.....	95
ตารางที่ 4.26 จำแนกข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ของเกษตรกร.....	96

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ให้ความสำคัญกับการพัฒนา “คน” เป็นหลัก หรือเป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยการเสริมสร้างศักยภาพของคนทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ให้สูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถปรับตัวให้ทันกับกระแสของการเปลี่ยนแปลง

ในด้านการพัฒนาการเกษตรนั้น มีหลายหน่วยงานที่มีการดำเนินงานถ่ายทอด เทคโนโลยีสู่เกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตรก็เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการ พัฒนาส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรแก่เกษตรกร ในการพัฒนาอาชีพการเกษตร เพื่อ ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่ปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรในระดับตำบล

ในการพัฒนาด้านการเกษตรที่ผ่านมา ขาดความต่อเนื่องและขาดความเชื่อมโยงในการ บริหารจัดการ ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่ให้ความรู้แก่เกษตรกร ดังนั้นจึงจำเป็นต้อง มีการปรับปรุงแบบการดำเนินงาน สร้างกระบวนการเรียนรู้ โดยการพัฒนารวมชนท้องถิ่นให้เป็น ศูนย์กลางการเรียนรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรในทุก ๆ ด้าน

ตามนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมส่งเสริมการเกษตรจึง ได้จัดทำโครงการ เพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตร โดยการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เพื่อเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดเทคโนโลยีในลักษณะบูรณาการ โดยการผสมผสานกิจกรรม โครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงในพื้นที่แต่ละตำบลและมีภารกิจคือ การสำรวจและ รวบรวมข้อมูลต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ปัญหาและความต้องการของเกษตรกร เพื่อ ประกอบการวางแผนปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ตลอดจนเผยแพร่ ถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการเกษตรแก่เกษตรกร ในท้องถิ่น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีจุดประสงค์ ดังนี้

2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร วิทยากรเกษตรกรและเกษตรกรในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในจังหวัดสุโขทัย

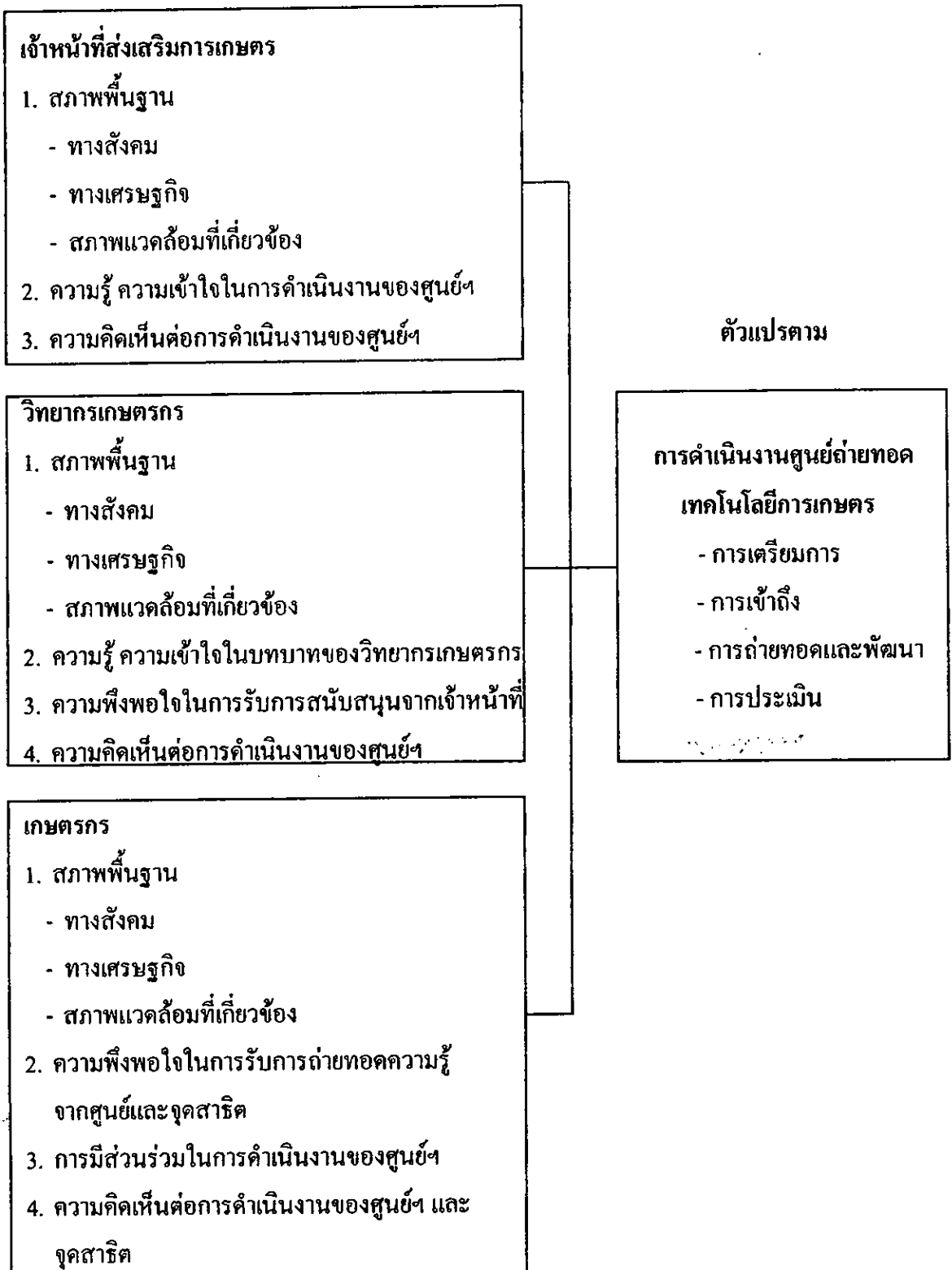
2.2 เพื่อศึกษาการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในจังหวัดสุโขทัย

2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในจังหวัดสุโขทัย

2.4 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ในจังหวัดสุโขทัย

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

4. สมมติฐานการวิจัย

4.1 สภาพพื้นฐาน ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

4.2 สภาพพื้นฐาน ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทของวิทยากรเกษตรกร ความพึงพอใจในการรับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ ความคิดเห็นของวิทยากรเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

4.3 สภาพพื้นฐาน ความพึงพอใจต่อการรับการถ่ายทอดความรู้ การมีส่วนร่วมความคิดเห็นของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

5. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้จะศึกษา สภาพพื้นฐานของ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรวิทยากรเกษตรกร และเกษตรกร การดำเนินงาน และปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ในจังหวัดสุโขทัยในขอบเขตของกรมส่งเสริมการเกษตรที่ดำเนินงานจัดตั้งปี 2542 จำนวน 9 อำเภอ 71 ตำบล

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 เทคโนโลยี หมายถึง เทคโนโลยีด้านการผลิตพืช ปศุสัตว์ ประมง ตลอดจน การแปรรูปผลผลิตการเกษตร

6.2 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หมายถึง หัวหน้างาน เจ้าหน้าที่งานการเกษตร เจ้าหน้าที่งานเคหกิจเกษตร ผู้รับผิดชอบในฐานะผู้อำนวยการศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

6.3 วิทยากรเกษตรกร หมายถึง วิทยากรที่เป็นเกษตรกรเจ้าของจุดสาธิต มีหน้าที่ในการ ถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ความชำนาญในอาชีพ

6.4 การเตรียมการ หมายถึง ขั้นตอนในการเตรียมชุมชนรู้จักและมีทัศนคติที่ดีต่อการมีศูนย์ตั้งอยู่ในชุมชน เตรียมอาคารสำนักงานให้พร้อมที่จะให้บริการข้อมูล ข่าวสาร คำแนะนำ และเป็นแหล่งวิชาการด้านการเกษตร ตลอดจนให้ชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานของชุมชนด้วย

6.5 การเข้าถึง หมายถึง การจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้อำนวยการศูนย์จะต้องเตรียมข้อมูลพื้นฐานการเกษตรของชุมชน เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ศักยภาพของเกษตรกรและพื้นที่ ซึ่งจะนำมาใช้ประกอบการจัดทำแผนชุมชนและแผนพัฒนาตำบล

6.6 การถ่ายทอด หมายถึง ขั้นตอนการเริ่มปฏิบัติงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร การตั้งจุดสาธิต การคัดเลือกวิทยากร การพัฒนาวิทยากรเกษตรกร การแลกเปลี่ยนความรู้ การนำไปปฏิบัติขยายผล การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่

6.7 การประเมิน หมายถึง การประเมินผลการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร โดยเจ้าหน้าที่ เกษตรกร/ชุมชน

6.8 กลุ่มอาชีพ หมายถึง เกษตรกรที่มีอาชีพเดียวกันมารวมกันเป็นกลุ่ม เช่น เกษตรกรทำนาจะเป็นกลุ่มชาวนา กลุ่มชาวไร่ ทำเกษตรผสมผสาน กลุ่มเกษตรผสมผสาน กลุ่มแปรรูป กลุ่มเลี้ยงไก่ กลุ่มเลี้ยงโค-กระบือ กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มผลิตไม้ดอก ไม้ประดับ กลุ่มผลิตทุเรียน กลุ่มผลิตมะม่วง เป็นต้น

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยเรื่องนี้มีผลสำคัญ ดังนี้

7.1 เป็นประโยชน์ในการสร้างองค์ความรู้ในการดำเนินงานถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรแก่เกษตรกร โดยผ่านศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร และจุดสาธิตถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

7.2 เป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ/กิจกรรม ขั้นตอนการดำเนินงาน ของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร อันเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและเกษตรกรผู้ให้บริการ

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัย เพื่อนำมาใช้เป็นหลักสำหรับการกำหนดกรอบแนวคิด หลักการ ทฤษฎี ตัวแปรของการศึกษา รวมทั้งการกำหนดประเด็นในการสร้างเครื่องมือ รวบรวมข้อมูล เพื่อการวิเคราะห์ และการอภิปรายผลการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

1. หลักการแนวคิดของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
2. แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
3. นโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ
4. แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผน
5. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร
6. แนวคิดการถ่ายทอดวิทยาการและเทคโนโลยี
7. แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างผู้นำ
8. แนวคิดและทฤษฎีความพึงพอใจ
9. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
10. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. หลักการ แนวคิด ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

จากนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่เน้นการบริหารงานในรูปแบบของการบูรณาการ โครงการ เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันทั้งระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกันเอง องค์กรท้องถิ่นและเกษตรกร ในการพัฒนาการเกษตร ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดการประหยัดลดความซ้ำซ้อน ตลอดจนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ยังทำให้เกิดกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับรู้ โดยเฉพาะชุมชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ วางแผน และกำหนดกิจกรรมด้วยตนเอง ดังนั้นแนวทางเพื่อนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นทางการ จึงจำเป็นต้องมีศูนย์กลางในการประสานงานและบริหารจัดการในเรื่องนี้ด้วย การจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลขึ้น เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การกำหนดกิจกรรมและ

การจัดกิจกรรมของแต่ละส่วนราชการลงสู่พื้นที่เป้าหมายเดียวกัน ภายใต้การมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่จะเข้ามาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในการพัฒนาและกำหนดแผนการพัฒนาและการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะตรงกับความต้องการของชุมชน เกิดการพัฒนาในอาชีพทุกด้าน ผลักดันให้ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน (แนวทางการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร: 2542)

1.1 องค์ประกอบของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

องค์ประกอบของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ประกอบด้วย 2 ส่วน คือส่วนที่เป็นสำนักงานและส่วนที่เป็นจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือจุดสาธิต ดังนี้

1.1.1 ส่วนที่เป็นสำนักงาน ประกอบด้วย สถานที่ทำงานของผู้อำนวยการศูนย์ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่รับผิดชอบตำบลเป็นผู้อำนวยการศูนย์ ในสำนักงานดังกล่าวมีสิ่งอำนวยความสะดวกและข้อมูลได้แก่

1) สถานที่ตั้งสำนักงาน ให้พิจารณาสถานที่ตั้งที่มีความยั่งยืน คิดต่อได้สะดวก ดังนี้

- (1) ให้เลือกที่ทำการ อบต. เป็นอันดับแรก
- (2) ในกรณีที่ไม่สามารถใช้สถานที่ อบต. ให้พิจารณาจากสถานที่อื่นที่เหมาะสมเป็นที่ตั้งสำนักงาน

2) วัสดุอุปกรณ์ที่สำนักงานศูนย์ ได้แก่

- (1) ป้ายชื่อศูนย์ (โลโก้และขนาดของป้ายชื่อออกแบบจากส่วนกลาง)
- (2) โต๊ะ/เก้าอี้ ที่ทำงานของเจ้าหน้าที่
- (3) เครื่องเขียนแบบพิมพ์ กระดาษและบอร์ด
- (4) แผ่นผังแสดงขอบเขตของตำบล ที่ตั้งศูนย์ จุดสาธิตถ่ายทอด

เทคโนโลยี

(5) ข้อมูลการเกษตรของตำบล ได้แก่ ศักยภาพพื้นที่ชุมชน แหล่งน้ำ ข้อมูลด้านพืช ปศุสัตว์ ประมง ฯลฯ

- (6) แผนงาน/โครงการเกษตรประจำตำบล
- (7) แผนการถ่ายทอดความรู้
- (8) ไปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยี และ ไปสเตอร์

อื่น ๆ ซึ่งกรมต่าง ๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดทำให้

- (9) เอกสารวิชาการเกษตร

(10) ตัวอย่างของจริง หรือรูปภาพที่มีคำอธิบายพร้อมคำแนะนำเกี่ยวกับโรค แผลงศตรูพืช หรืออื่น ๆ ตามสภาพปัญหาของพื้นที่

1.1.2 ส่วนที่เป็นจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือจุดสาธิต เป็นสถานที่ที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตร โดยมีวิทยากรเกษตรกร (เกษตรกรที่เป็นเจ้าของจุดถ่ายทอดเทคโนโลยี) ทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

- 1) ประเภทที่ดำเนินการโดยเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในอาชีพสาขาต่าง ๆ ทั้งด้านพืช ปศุสัตว์ ประมง พัฒนาที่ดินหรืออื่น ๆ โดยพัฒนาให้เป็นจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือ จุดสาธิต พร้อมทั้งจะเป็นแบบอย่างให้แก่กลุ่มเกษตรกรหรือเกษตรกรอื่นนำไปปฏิบัติตาม
- 2) ประเภทที่จัดทำขึ้นใหม่ตามศักยภาพของพื้นที่และความต้องการของเกษตรกร ทั้งนี้จุดถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือจุดสาธิตสามารถทำได้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การสาธิตเป็นรายบุคคล รายกลุ่ม หรือรายหมู่บ้าน เป็นต้น

1.2 การบริหารศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

ให้ใช้คณะทำงานเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตรระดับตำบล รับผิดชอบการบริหารศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ซึ่งมีคณะทำงานและหน้าที่ดังนี้

1. เกษตรอำเภอ	ประธานคณะทำงาน
2. อบต.	คณะทำงาน
3. กรรมการหมู่บ้าน	คณะทำงาน
4. กรรมการกลุ่มเกษตรกร	คณะทำงาน
5. กรรมการสหกรณ์	คณะทำงาน
6. แกนนำกลุ่มอาชีพ	คณะทำงาน
7. ผู้อำนวยการศูนย์ถ่ายทอด	คณะทำงานและเลขานุการ

เทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล
(เกษตรกรตำบลในพื้นที่)

โดยมีหน้าที่ ดังนี้

1. วางแผนการปฏิบัติงานโครงการระดับตำบล กำหนดกิจกรรมงบประมาณและกรอบระยะเวลาการปฏิบัติงานในพื้นที่ตำบลเป้าหมาย
2. ติดตาม และรายงานผลความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรคต่อคณะกรรมการพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอ
3. ปฏิบัติงานอื่น ตามที่คณะกรรมการพัฒนาการเกษตรระดับอำเภอมอบหมาย

1.3 ผู้อำนวยการศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

ผู้อำนวยการศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่รับผิดชอบตำบล ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1.3.1 ประสานงานและจัดการด้านการเกษตรภายในตำบล

1.3.2 จัดการเกี่ยวกับระบบการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรในตำบล

1.3.3 รายงานสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรรวมถึงภัยธรรมชาติ

1.3.4 จัดการเกี่ยวกับโรงเรียนเกษตรกร

1.3.5 ปฏิบัติงานด้านการเกษตร และอื่น ๆ

ทั้งนี้ ให้ปฏิบัติงานศูนย์ที่ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล อย่างน้อย สัปดาห์ละ 2 วัน โดยกำหนดวันปฏิบัติงานและแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจน (ให้กำหนดวันปฏิบัติงานที่ศูนย์ฯ เหมือนกันทั้งจังหวัด)

1.4 วิทยากรเกษตรกร

วิทยากรเกษตรกร ได้แก่ เกษตรกรที่เป็นเจ้าของจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร หรือจุดสาธิต มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1.4.1 ให้คำปรึกษาด้านการประกอบอาชีพการเกษตรในตำบล

1.4.2 เป็นผู้นำในการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตร

1.4.3 ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตร

1.5 แนวทางการดำเนินงานศูนย์ฯ มี 5 ขั้นตอน คือ

1.5.1 ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ คือ ต้องสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ทางด้านสังคม ข้อมูลด้านกายภาพ ข้อมูลด้านการเกษตร(ชีวภาพ)และข้อมูลศักยภาพพื้นที่ของกลุ่มอาชีพการเกษตรต่างๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะข้อมูลกลุ่มอาชีพให้สำรวจว่าในตำบลนั้น ๆ มีกลุ่มอาชีพอะไรบ้าง มีกี่กลุ่ม สมาชิกกลุ่มละกี่คน ฯลฯ ให้จัดเป็นกลุ่มอาชีพที่ได้ทั้งหมด สำรวจดูว่ากลุ่มอาชีพแต่ละกลุ่ม มีใครบ้างที่ประสบความสำเร็จในอาชีพ (ไม่ขาดทุน) คัดออกมา 1 คน ใช้คนนั้นเป็นวิทยากรเกษตรกร และใช้แปลงนา/สวน/แปลงไร่/สถานที่บ้านของเขา/บ่อปลา/เล้าไก่/คอกสัตว์ ฯลฯ เป็นจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีสมาชิกในกลุ่มอาชีพเดียวกันที่เลือกรับการถ่ายทอดจากคนนี้ เมื่อมีกลุ่มแล้วขั้นต่อไปให้ตั้ง คณะกรรมการกลุ่ม มีประธาน เลขานุการ กรรมการ และเหรัญญิก เพื่อการบริหารกลุ่มและพัฒนาอาชีพให้ก้าวหน้าและเข้มแข็งต่อไป

1.5.2 ขั้นตอนที่ 2 การเข้าถึงเกษตรกร ต้องมีแผนต่าง ๆ เช่น แผนเยี่ยม

แผนถ่ายทอด แผนปฏิบัติงาน แผนชุมชน เป็นต้น ตลอดจนต้องมีวิทยาการใหม่ ๆ เฉพาะด้านไปเพิ่มเติมให้วิทยากรจุดสาริต เพื่อเป็นการพัฒนากลุ่มอาชีพมากยิ่งขึ้น

1.5.3 ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการพัฒนา โดยให้มี

แผนการเยี่ยมวิทยากรเกษตรกร ในแต่ละกลุ่มอาชีพอย่างสม่ำเสมอ เพื่อจะได้นำความรู้ใหม่ ๆ ในแต่ละอาชีพไปบริการแก่วิทยากรเกษตรกร และเกษตรกรในกลุ่มอาชีพนั้น ๆ ทำให้กลุ่มอาชีพพัฒนาก้าวหน้า และเข้มแข็งในที่สุด

1.5.4 ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผล เมื่อดำเนินการตามขั้นตอนที่กล่าวมาข้างต้น

ระยะหนึ่งแล้ว (อาจจะเป็นเวลาหลายปี) ก็จะต้องประเมินความพร้อมของเกษตรกร และคณะกรรมการชุมชนว่าสามารถบริหารจัดการศูนย์ฯ ได้แล้วหรือยัง ซึ่งจะประเมินผลความพร้อมในเรื่องต่าง ๆ เช่น การตรวจสอบผลงานแผนและข้อมูล เป็นต้น

1.5.5 ขั้นตอนที่ 5 การส่งมอบ เป็นขั้นตอนสุดท้ายในการดำเนินงานศูนย์ฯ เมื่อ

ตรวจสอบความพร้อมของชุมชนจากขั้นตอนที่ 4 แล้ว และชุมชนพร้อมสามารถที่จะบริหารจัดการในอาชีพต่าง ๆ ดังกล่าว ทั้งด้านการผลิต การแปรรูป การตลาด ให้ได้ทั้งคุณภาพ และมาตรฐาน ก็ส่งมอบ ศูนย์ฯ ให้เกษตรกรบริหารจัดการศูนย์ฯ เอง ถึงขั้นตอนนี้เกษตรกรสามารถคิดเอง ทำเองตัดสินใจได้เอง ตลอดจนดำเนินการกิจศูนย์ฯ ได้เองแล้ว ส่วนราชการต้องลดบทบาทเหลือเพียงให้การสนับสนุนส่งเสริม และให้คำแนะนำเป็นครั้งคราว

2. แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

การขยายตัวทางเศรษฐกิจและความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในทุกด้านนั้น ทำให้เกิดปัญหาในชุมชนมากมาย เช่น ปัญหาการกระจายรายได้ ความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมและทรัพยากร ธรรมชาติ ความเสื่อมโทรมทางคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว และการล่มสลายของชุมชน ดังนั้นคนในสังคมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว นั่นคือ การค้นหาแนวทางที่ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของคนไปในทางที่ถูกต้อง โดยเฉพาะการพัฒนาที่เน้นเอาคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา โดยกระบวนการทางการศึกษา (จากคณะอนุกรรมการวางแผนพัฒนาคนและสังคม 2540: 9 อ้างถึงในวารสารปฏิรูปการ ศึกษา: 2542)

การคิดทบทวนแนวความคิดและวิธีการจัดการศึกษาของสังคมไทย จึงเป็นหนทางออก ในขณะที่สังคมกำลังถูกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ การศึกษาจึงไม่ได้หมายความว่า การไปเรียนในโรงเรียน แต่เป็นการมองการศึกษาหมายถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นเป็นกระบวนการที่ทุกคนสามารถค้นหาวิธีเรียนรู้ได้จากสภาพการณ์และเงื่อนไขที่เกิดปัญหาขึ้นรอบตัว ตลอดจนแสวงหาทางออกของปัญหาที่เผชิญอยู่ในการทำงานและการดำรงชีวิต มีการเรียนรู้พร้อมไปกับการแก้ไขปัญหาได้ เป็นการเรียนรู้จากการทำงาน และการใช้ชีวิตที่เป็นประสบการณ์ตรง ซึ่งเป็นการเรียนรู้อิสระ สามารถเรียนรู้ได้จากที่ต่าง ๆ โดยไม่จำกัดเวลา สถานที่บุคคล (วารสารปฏิรูปการศึกษา: 2542)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 78 ว่า รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง มาตรา 289 นั้นได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีสิทธิที่จะจัดการศึกษา อบรม และฝึกอบรม ตามความเหมาะสม และ ฝึกอาชีพตามความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่น เมื่อรวมไปถึงพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 มาตรา 67 แล้วการกำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีหน้าที่ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม โดยบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติดังกล่าว จึงเป็นความรับผิดชอบโดยตรงของ อบต. ที่จะต้องดูแลเกี่ยวกับการศึกษาของชุมชน ดังนั้น การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในชุมชนจึงเป็นการศึกษาใหม่ (จากเคยใช้วัดเป็นศูนย์กลางความรู้ในอดีต) มาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชน (วารสารปฏิรูปการศึกษา: 2542)

(แนวปฏิบัติของ ศรช: 2442) หลักสำคัญของ “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.)” ที่เป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชนเป็นสภาพที่ เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิทยาการ ตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งบริการชุมชน ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สถานที่จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การจัดเตรียมสถานที่ หรือสำนักงานจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนที่ประชาชนสามารถใช้เป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ เพื่อยกระดับความรู้อยู่ในสังคมยุคปัจจุบัน การพิจารณาสถานที่จัดตั้งจะต้องมีการปรึกษาหารือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ อบต., สุขาภิบาล และเทศบาล ควรคำนึงถึงความเหมาะสมในด้านต่าง ๆ เช่น ตั้งอยู่ในชุมชน ประชาชนเข้าไปใช้บริการ ได้สะดวก โดยมีการบริหารจัดการด้านการสอน การจัดการและบริการสื่อ การจัดทำข้อมูลชุมชนท้องถิ่น การสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพในชุมชน

3. นโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ

3.1 กำหนดนโยบาย

ความหมายของนโยบายสาธารณะ (Public Policy)

James E. Anderson (1994: 5-6) อ้างถึงในพนิต เจริญบูรณ์ และคณะ (2543: 23)

กล่าวว่านโยบายคือชุดแนวทางปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะกระทำให้สำเร็จ

Carl J. Friedrich (1963: 70) อ้างถึงในพนิต เจริญบูรณ์ และคณะ (2543: 23) กล่าวว่านโยบายคือชุดของข้อเสนอเพื่อกระทำให้บรรลุเป้าหมาย (Goal) วัตถุประสงค์ (Objective) หรือจุดมุ่งหมาย (Purpose) ตามรัฐบาลกำหนด

3.2 ความชัดเจนของนโยบาย (Clarity of policy)

สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ (2540: 437 - 438) อ้างถึงในพนิต เจริญบูรณ์ และคณะ

(2543: 23) กล่าวว่า ความชัดเจนของนโยบายเป็นรากฐานสำคัญของความมุ่งหมายของนโยบาย

ในบางครั้งอาจพบว่า นโยบาย มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน แต่มาตรการในการปฏิบัติไม่ชัดเจน

หน่วยงานปฏิบัติที่รับผิดชอบอาจต้องใช้ดุลยพินิจของตนเองในการปฏิบัติ อาจกล่าวได้ว่าเป็นปัจจัย

แรกของความล้มเหลวในการนำนโยบายไปปฏิบัติเพราะผู้ปฏิบัติไม่ทราบแน่ชัดว่าวัตถุประสงค์ที่

แท้จริงของนโยบายคืออะไร ภาระจึงตกเป็นของผู้ปฏิบัติที่จะต้องคิดตามเอาเอง ซึ่งอาจถือว่าการ

ดำเนินการตามที่ตนพอใจ ลักษณะดังกล่าวจะยิ่งก่อให้เกิดความล้มเหลวในการนำนโยบายไป

ปฏิบัติได้มาก หากนโยบายใดก็ตามมีเป้าหมายประสงค์ (goals) หรือวัตถุประสงค์ (objectives) ที่ชัดเจน

มากเพียงใด ก็จะยิ่งส่งผลให้การนำนโยบายไปปฏิบัติ มีความสอดคล้องประสานกัน และไปสู่การ

บรรลุ วัตถุประสงค์ที่พึงปรารถนาอย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ เรียกว่า “การนำนโยบายไปปฏิบัติตาม

แผนงาน (programmed implementation)

ปัญหาอีกประการหนึ่งที่พบอยู่เสมอคือ การขาดการกำหนดวิธีการดำเนินงานที่ชัดเจน

เกี่ยวกับการแปลงนโยบายไปปฏิบัติ โดยบุคลากรระดับล่างสุดประสบปัญหาขึ้น เมื่อถึงเวลานั้นผู้

รับผิดชอบจึงเริ่มคิดหาวิธีการที่จะทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติดำเนินไปด้วยดี เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

ประสงค์ที่ต้องการ

ปัญหาที่พบอีกประการหนึ่งคือ หากมีการกำหนดรายละเอียดในการดำเนินงานมากเกินไป (Over specification) หรือมุ่งเน้นการจัดการในจุดด้อย (Micro management) มากเกินไปจะเป็นการสร้างเงื่อนไขผูกมัดที่ไม่มีคามยืดหยุ่น ทำให้การบริหารนโยบายไปปฏิบัติเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด อาจจะทำลายความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้ปฏิบัติงานได้เช่นกัน

3.3 เป้าประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย (Goals)

ปกรณัม ปรียากร (2542: 11) อ้างถึงในพนิต เจริญบุรณ์ และคณะ(2543: 24) กล่าวว่า เพื่อให้ภารกิจที่วางไว้มีความเป็นไปได้อย่างชัดเจน จะต้องมีการกำหนดจุดมุ่งหมาย (Goals) ด้านต่างๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในทางบริหารจุดมุ่งหมาย คือ ผลลัพธ์ขั้นสุดท้าย (End results) ที่กิจการหนึ่ง ๆ วางไว้ล่วงหน้า เพื่อบรรลุภารกิจที่กำหนดไว้

3.4 วัตถุประสงค์ (Objectives)

ปกรณัม ปรียากร (2542: 12 - 14) อ้างถึงในพนิต เจริญบุรณ์ และคณะ (2543: 24) กล่าวว่า เพื่อให้จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้สามารถนำไปสู่การดำเนินงานได้ (Operational) จึงจะต้องระบุลักษณะของผลงานที่จะปฏิบัติ (Outputs) ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ หนึ่ง คุณลักษณะของผลงาน (Attributer) สอง เครื่องชี้วัด (Index) สาม เป้าหมาย (Target) และสี่ ระยะเวลา (Time frame) การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ดีที่นิยมคือ SMART Principle หลักการสำคัญ 5 ประการ ได้แก่

ประการแรก ต้องมีความเป็นไปได้ และระบุเครื่องชี้วัดที่ชัดเจน (Sensible and Specific=S) ประเด็นเรื่อง ความเป็นไปได้ ถือว่ามีความสำคัญอย่างมากสำหรับ การกำหนด วัตถุประสงค์ เพราะเรื่องที่มีักจะเป็นปัญหาอยู่เสมอในการบริหารงาน คือวัตถุประสงค์ที่กำหนด ไม่อาจที่จะนำไปปฏิบัติได้ เนื่องจากมีความคาดหวังที่สูงหรือต่ำเกินไป และในหลายกรณีอาจจะเป็นการเพ้อฝันค่อนข้างมาก จึงเป็นผลให้วัตถุประสงค์เช่นนั้นไม่ทำทหายให้เกิดความมุ่งมั่นในหมู่ผู้ปฏิบัติ ดังนั้น จึงต้องคำนึงถึงเสมอว่าผลงานที่ต้องการจะเป็นสิ่งที่สามารถปฏิบัติได้ ขณะเดียวกันก็ควรที่จะระบุไว้ด้วยว่าในการวัดความสำเร็จของวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ผู้บริหารจะใช้อะไรเป็นตัวชี้วัดที่ชัดเจน

ประการที่สอง ต้องระบุเป้าหมายที่วัดได้ (Measurable targets = M) เพื่อให้เครื่องชี้วัดที่กำหนดไว้เป็นประโยชน์ทั้งผู้บริหารและนักวางแผนในการวัดหรือประเมินความสำเร็จได้อย่างแม่นยำ จำเป็นต้องระบุเป้าหมายที่ต้องการ ในเชิงปริมาณหรือคุณภาพสุดแล้วแต่กรณีอื่นจะทำให้ผู้เกี่ยวข้องในการปฏิบัติหรือประเมินผล สามารถตรวจวัดได้ว่าแผนที่วางไว้บรรลุผลหรือไม่ มากน้อยเพียงใด

ประการที่สาม ต้องบรรลุผลที่ต้องการกับสามารถมอบหมายได้ (Attainable and Assignable = A) เพื่อให้เป้าหมายในเชิงปริมาณและคุณภาพที่วางไว้ดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายและภารกิจที่ต้องการ จำเป็นต้องคำนึงด้วยว่าเป็นสิ่งที่สามารถมอบหมายให้บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปดำเนินการได้

ประการที่สี่ ต้องอธิบายได้และทำให้เป็นจริงได้ (Reasonable and Realistic = R) สิ่งที่มีส่วนได้เสียมักจะถาม คือ ทำไมจึงกำหนดผลลัพธ์ หรือผลงานที่ต้องการตามปริมาณ และคุณภาพที่กำหนด ทำไมจึงไม่ทำมากกว่านั้นหรือน้อยกว่านั้น จะทำได้หรือ จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรหรือไม่ มากน้อยเพียงใด คำถามเหล่านี้ทั้งผู้บริหารและนักวางแผนต้องอธิบายให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าใจ และมีความมั่นใจว่าวัตถุประสงค์ที่วางไว้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความจริง

ประการที่ห้า ต้องกำหนดกรอบเวลาอย่างเหมาะสม (Time available = T) เพื่อให้ปัญหาหรือความต้องการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นสามารถแก้ไขหรือตอบสนองได้อย่างทันการณ์ จึงมีความจำเป็นต้องกำหนดกรอบเวลาที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ ทั้งนี้เพื่อผลที่จะตามมาสองด้าน คือด้านแรกลูกค้าผู้รับบริการหรือผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้ปฏิบัติสามารถรู้ได้ว่าผลงานที่ต้องการจะแล้วเสร็จเมื่อใด และอีกด้านหนึ่งคือ ในการติดตามและควบคุมงานกรอบเวลาที่วางไว้จะถูกใช้เป็นจุดตรวจสอบ (Milestone) ที่จะมีการรายงานผลการดำเนินงานต่าง ๆ ได้

3.5 การนำนโยบายไปปฏิบัติ

Donna H.Kerr อ้างถึงในพนิต เจริญบุรณ และคณะ (2543: 25) กล่าวว่า เป็นการศึกษเกี่ยวกับสมรรถนะขององค์กร ที่จะใช้ทรัพยากรทางการบริหารทั้งหมด เพื่อปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายของนโยบายที่รัฐบาลกำหนดไว้ สมรรถนะ คือ ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประสิทธิภาพถูกจากอัตราส่วนปัจจัยนำเข้า (Input) ต่อปัจจัยส่งออก (Output) ทรัพยากรทางการบริหารคือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และการจัดการ (Management)

Pressman and Wildarsky อ้างถึงในพนิต เจริญบุรณ์ และคณะ(2543: 26) กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความสามารถที่จะผลักดันให้กลไกทั้งหมด ปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ กลไกทางการบริหารไม่ได้หมายความเฉพาะ 4 M (Man Money Material และ Management) เท่านั้น แต่ได้รวมถึงเทคนิค (Technic) และกลยุทธ์ ด้วย

Van meter and Van horn อ้างถึงในพนิต เจริญบุรณ์ และคณะ (2543: 26) กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นการกระทำต่าง ๆ ของหน่วยงานหรือบุคคลเพื่อให้วัตถุประสงค์ของนโยบายที่กำหนดให้บรรลุผลสำเร็จ อาจจะเป็นการกระทำในช่วงระยะเวลาหนึ่ง หรือปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย

จะเห็นว่าในการกำหนดเป้าหมาย จะต้องมีความชัดเจนในด้านวัตถุประสงค์ มีการวัดได้ เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานและบุคคลเป้าหมาย ปฏิบัติได้ และต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญ คือ สมรรถนะองค์กร คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ การจัดการ อย่างมีประสิทธิภาพ

4. แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผน

บุญธรรม จิตต์อนันต์ (2544: 183) ให้ความหมายของการวางแผน (planning) มีความหมายอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

- การพิจารณาตัดสินใจว่าจะทำอะไรให้สำเร็จ และทำอย่างไร เมื่อใด หรือ
- การพิจารณาวิธีการ หรือกำหนดกิจกรรมที่จะทำให้วัตถุประสงค์ บรรลุผลสำเร็จในเวลาใดเวลาหนึ่ง
- กระบวนการที่มีการกำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางที่จะทำให้วัตถุประสงค์ นั้น บรรลุผลสำเร็จตามกำหนด

สำหรับการวางแผนในการส่งเสริมการเกษตร หมายถึง การพิจารณาว่าในงานส่งเสริมการเกษตรนั้นมีอะไรจะต้องทำให้เสร็จ มีปัญหาหรือเรื่องที่จะต้องดำเนินการแก้ไขปรับปรุง หรือพัฒนาอะไรบ้าง มีการกำหนดวัตถุประสงค์ แนวทาง หรือวิธีการที่จะทำให้วัตถุประสงค์นั้นบรรลุผลสำเร็จตามกำหนด

พนิต เจริญบุรณ์ และคณะ(2543: 27-28) กล่าวว่า การวางแผนคือการตัดสินใจล่วงหน้า ในการเลือกทางเลือกเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุประสงค์ หรือวิธีการกระทำโดยทั่วไปจะเป็นการตอบคำถามต่อไปนี้ คือ จะทำอะไร ทำไม่ ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร ใครทำ เพื่อใคร

การนำแผนไปปฏิบัติ แผนงานที่ดีหากไม่มีการนำไปปฏิบัติจะไม่เกิดผลตามแผนการบริหารให้สำเร็จจะต้องมีการสั่งการ ประสานงาน ติดตามควบคุมให้สำเร็จตามเวลาที่กำหนด

5. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร

5.1 แนวคิดการส่งเสริมการเกษตร

การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง การนำความรู้ วิธีการ และเทคนิคใหม่ ๆ หรือ เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ไปแนะนำเผยแพร่ให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกร แล้วติดตามให้คำแนะนำช่วยเหลือ ในการปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย (บุญธรรม จิตต์อนันต์ 2543: 65)

งานส่งเสริมการเกษตรเป็นกระบวนการ เรียกกันว่า กระบวนการส่งเสริมการเกษตร (Agricultural Extension Process) คล้าย ๆ กับกระบวนการติดต่อสื่อสาร (Communication process) คือ มีแหล่งความรู้ เช่น กรมต่าง ๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัยและแหล่งความรู้ทางเกษตรอื่น ๆ มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่ถ่ายทอดข่าวสารและความรู้ต่าง ๆ (โดยวิธีการส่งเสริมและใช้สื่อชนิดต่าง ๆ) ไปยังจุดหมายปลายทาง คือ ผู้รับ ได้แก่ บุคคลเป้าหมายต่าง ๆ เช่น เกษตรกร แม่บ้าน ชาวชน หรือบุคคลอื่น ขณะเดียวกันก็รับฟัง ปัญหา ความคิดเห็นจากบุคคลเป้าหมายด้วย ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงกระบวนการส่งเสริมให้ได้ผลตามที่ตั้งใจ (บุญธรรม จิตต์อนันต์ 2543: 65 - 66)

การส่งเสริมการเกษตร เป็นกระบวนการสอน (teaching process) ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ (learning process) ที่แยกกันไม่ออก คือ เป็นการสอนบุคคลเป้าหมาย หรือเกษตรกรให้เกิดความรู้ในสิ่งที่เรียน หรือวิทยาการต่าง ๆ ที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในอาชีพ

5.1 ทฤษฎีการส่งเสริมการเกษตร

ในงานส่งเสริมการเกษตรจำเป็นต้องอาศัยทฤษฎี หรือหลักการทางวิทยาศาสตร์ หรือศิลปะด้านส่งเสริมการเกษตร ซึ่งเป็นที่ยอมรับเป็นพื้นฐานในการบริหารงานหรือปฏิบัติงาน ที่สำคัญคือทฤษฎีสัญญากาศในชนบท การแพร่กระจายและยอมรับแนวความคิดใหม่ ทฤษฎีการจูงใจ

5.1.1 ทฤษฎีสัญญากาศในชนบท โมเชอร์ (Mosher 1978: 5) อ้างถึงในบุญธรรม จิตต์อนันต์ (2543: 73) กล่าวว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นของเกษตรกร มีความคุ้นเคยกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกษตรกรทำอยู่ และรู้ถึงปัญหาหรือสิ่งที่ป็นอุปสรรค ในการทำการเกษตรให้ก้าวหน้าและเขาก็ช่วยเหลือเกษตรกรในสิ่งที่จำเป็นต้องทำเพื่อให้งานดำเนินไปได้ ทฤษฎีสัญญากาศ (The Vacuum Theory) ในชนบทหรือท้องถิ่นของการส่งเสริมการเกษตร เป็นงานช่วยตอบสนองความต้องการของเกษตรกรในท้องถิ่น ชนบทในเรื่องต่าง ๆ ที่จำเป็นและ

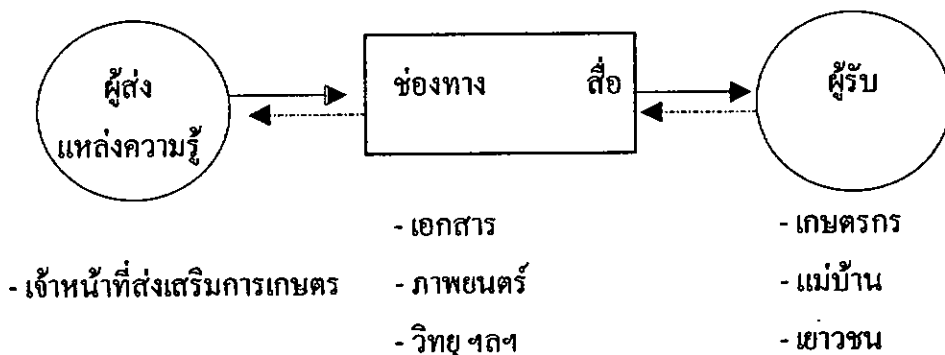
สามารถกระทำให้ก้าวหน้าไปได้ โดยที่ยังไม่เคยมีผู้หนึ่งผู้ใดให้ความช่วยเหลือมาก่อน เปรียบเสมือนเป็นช่องว่างหรือสุญญากาศในชนบท

5.1.2 การแพร่กระจายและยอมรับแนวความคิดใหม่ การแพร่กระจายแนวความคิดหรือวิธีการใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ไปยังเกษตรกรเป็นกระบวนการที่สำคัญของการส่งเสริมการเกษตร เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกับกระบวนการยอมรับ กระบวนการแพร่กระจายดำเนินการโดยหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ส่วนกระบวนการยอมรับเกิดขึ้นในตัวเกษตรกรจึงแยกกล่าวเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1) **กระบวนการแพร่กระจายแนวความคิดใหม่ (diffusion process)** “เป็นกระบวนการที่แนวความคิดใหม่แพร่จากแหล่งเกิด หรือแหล่งที่มาแห่งความคิดไปยังผู้รับ หรือแหล่งที่จะรับความคิดนั้น ไปใช้หรือปฏิบัติตาม การแพร่กระจายแนวความคิดอาจเกิดขึ้นระหว่างหน่วยงานกับบุคคล หรือบุคคลต่อบุคคล เช่น ระหว่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมกับเกษตรกร”

“แนวความคิดใหม่” หรือบางท่านเรียกว่า “นวัตกรรม” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “innovation” หมายถึง “ความคิด การกระทำ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคลรู้ดีว่าเป็นเรื่องใหม่สำหรับเขา คือไม่เคยรู้ไม่เคยเห็นไม่เคยได้ยิน หรือไม่เคยปฏิบัติตามมาก่อน (Rogers 1971: 19)

การแพร่กระจายแนวความคิดใหม่เป็นกระบวนการที่เป็นไปตามขั้นตอน ซึ่งแนวความคิดใหม่จะถูกแพร่จากแหล่งเกิด หรือแหล่งที่มาไปยังผู้รับ จุดสำคัญของกระบวนการนี้ก็คือ มีการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ส่งและผู้รับสารหรือแนวความคิดใหม่ ตามภาพ

ผู้ส่งสารหรือผู้ถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับสาร (message หรือ innovation) ที่จะส่งไป และผู้รับสารซึ่งอาจจะเป็นเกษตรกรหรือสมาชิกในครอบครัวซึ่งเป็นบุคคลเป้าหมาย นอกจากนี้ก็มีสื่อหรือช่องทางที่จะช่วยในการนำสารจากผู้ส่ง ไปยังผู้รับ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ วิทยุ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ ฯลฯ

การแพร่กระจายแนวความคิดใหม่เป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกับกระบวนการยอมรับ (adoption process) ซึ่งเกิดขึ้นในตัวบุคคลที่รับสาร

2) กระบวนการยอมรับแนวความคิดใหม่ไปปฏิบัติตาม หรือเรียกสั้น ๆ ว่า กระบวนการยอมรับ (adoption process) เป็นกระบวนการทางจิตใจของบุคคลซึ่งเริ่มต้นด้วยการเริ่มรู้หรือ ได้ยินเกี่ยวกับแนวความคิดใหม่ แล้วสิ้นสุดลงด้วยการตัดสินใจยอมรับ ไปปฏิบัติ กระบวนการยอมรับ แตกต่างจากกระบวนการแพร่กระจายแนวความคิดใหม่ (diffusion process) กล่าวคือ กระบวนการแพร่กระจายนั้นเป็นการแพร่แนวความคิดระหว่างบุคคลต่อบุคคลหรือระหว่างแหล่งที่มาของความคิดกับบุคคลที่จะรับความคิดนั้น ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งกับผู้รับ โดยเฉพาะ ส่วนกระบวนการยอมรับนั้น แต่ละขั้นตอนของกระบวนการเกิดขึ้นในตัวบุคคลคนเดียว กระบวนการยอมรับ เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการตัดสินใจ จากการวิจัยพบว่า การที่บุคคลจะรับแนวคิดใหม่ไปปฏิบัติจะผ่านขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

(1) ขั้นเริ่มหรือรับรู้ (awareness) ขั้นนี้เป็นขั้นแรกที่บุคคลเริ่มรู้เกี่ยวกับเรื่องใหม่หรือความคิดใหม่ แต่ขาดรายละเอียด คือ รู้ว่าเรื่องนั้นเรื่องนี้เกิดขึ้นแล้ว หรือทำได้แล้วแต่เป็นเรื่องใหม่สำหรับตน เพราะไม่เคยได้ยินหรือเคยเห็นมาก่อน การรับรู้อาจเกิดขึ้น โดยบังเอิญด้วยการพบเห็นด้วยตนเองหรือ โดยการเผยแพร่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลหรือเอกชน

(2) ขั้นสู่ความสนใจ (interest) ถ้าในขั้นแรกบุคคลเพียงแต่รับรู้ในแนวความคิดใหม่แต่ไม่สนใจหรือไม่ถูกกระตุ้นให้เกิดความสนใจ ขั้นที่ 2 และขั้นต่อ ๆ ไป ก็จะถูกทอดทิ้งไปคือ ไม่เกิดขึ้น ขั้นสู่ความสนใจนี้บุคคลมีความสนใจในแนวความคิดใหม่ จึงพยายามเฝ้าหาความรู้ในรายละเอียด

(3) ขั้นไตร่ตรอง (evaluation) ในขั้นนี้บุคคลศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับแนวความคิดใหม่ แล้วคิดเปรียบเทียบดูกับงานที่ทำอยู่ในปัจจุบันว่า ถ้ารับเอาแนวความคิดใหม่มาปฏิบัติจะเกิดผลดีหรือไม่คืออย่างไรบ้าง ในขณะนี้และในอนาคต ควรหรือไม่ที่จะทดลองดูก่อน ถ้าเขารู้ใจ ไตร่ตรองดูแล้วรู้สึกผลดีจะมีมากกว่าผลเสียเขาก็จะต้องตัดสินใจทดลองดู เพื่อให้เกิดความแน่ใจก่อนที่จะรับไปปฏิบัติจริง ๆ

(4) ขั้นทดลองทำ (Trial) ขั้นนี้เป็นขั้นที่บุคคลทดลองทำตามแนวความคิดใหม่ โดยทำการทดลองแต่เพียงเล็กน้อย เพื่อดูว่าจะเข้ากันหรือไม่กับสภาวะการณ์ในปัจจุบันของตน และผลจะออกมาตามที่คาดคิดไว้หรือไม่

(5) ขั้นนำไปปฏิบัติ (adoption) ขั้นนำไปปฏิบัติหรือขั้นยอมรับ เป็นขั้นที่บุคคลตัดสินใจรับแนวความคิดใหม่ไปปฏิบัติหลังจากที่ได้ทดลองปฏิบัติและทราบผลเป็นที่พอใจแล้ว จุดสำคัญของขั้นนี้เป็นการพิจารณาผลการทดลองในขั้นที่ 4 และตัดสินใจแน่วแน่ที่จะปฏิบัติต่อไปเต็มรูปแบบตามแนวความคิดใหม่

การเผยแพร่ความรู้ แนวความคิด หรือวิธีการใหม่ ๆ ไปยังเกษตรกรก็มุ่งหวังที่จะให้เขา ยอมรับนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่ออาชีพทางเกษตรที่ทำอยู่ อันจะส่งผลให้ความเป็นอยู่ ของครอบครัวเกษตรกรดีขึ้น การยอมรับนั้นเป็นกระบวนการทางจิตใจของบุคคล เขาจะยอมรับ หรือไม่นั้นเป็นการตัดสินใจด้วยตนเอง ปัญหาจึงมีอยู่ว่าทำอย่างไรที่จะจูงใจให้เขายอมรับและ นำไปปฏิบัติตามดังที่มุ่งหวัง หากพิจารณาโดยถ่องแท้จะเห็นได้ว่า การจูงใจให้เขายอมรับและ ปฏิบัติตามนั้น มิได้ขึ้นอยู่กับเทคนิคและศิลปะในการจูงใจของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรแต่เพียง อย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับตัวแนวความคิด หรือวิธีการใหม่ ตลอดจนปัจจัยอื่น ๆ ด้วย

5.1.3 ทฤษฎีการจูงใจ ทฤษฎีการจูงใจ (Theory of Motivation) เกี่ยวข้องโดยตรง กับมนุษย์เราทั้งหลายในชีวิตประจำวัน แต่ไม่มีทฤษฎีการจูงใจใดเพียงทฤษฎีเดียวที่สามารถอธิบาย พฤติกรรมทั้งหมดของมนุษย์เราได้เป็นที่พอใจ มีทฤษฎีหนึ่งอันเป็นที่ยอมรับและใช้กันแพร่หลาย คือ ทฤษฎีของ มาสโลว์ (Maslow) ซึ่งจาคอบเซน (Jacobsen 1981: 11) ได้ปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมเล็กน้อย จากหนังสือของมาสโลว์ (Motivation and Personality, New York: Harper and Row, 1970.) เพื่อ การใช้ประโยชน์สำหรับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจึงขอนามกล่าวโดยย่อ ดังนี้

แรงจูงใจที่นำไปสู่พฤติกรรมหรือการกระทำ การปฏิบัติต่าง ๆ อาจเป็นสิ่ง หนึ่งสิ่งใดที่คนเราต้องการที่จะมี ที่จะรู้สึกหรือได้เป็นอะไรตามที่คาดหวัง เช่น ต้องการจะมีบ้านพัก อาศัย มีความรู้สึกปลอดภัย หรือได้เป็นเกษตรกรตัวอย่างตามที่คาดหวัง ฯลฯ แรงจูงใจหรือเหตุ จูงใจของมนุษย์เรามีหลายอย่าง มาสโลว์แนะนำว่าควรสังเกตดูความต้องการที่จำเป็น (need) หรือ ความต้องการ พื้นฐาน (basic need) ก่อน ส่วนความต้องการอื่น ๆ จะมีเพิ่มหลังจากนั้น

ความต้องการของมนุษย์เรานั้นมีอยู่ 5 กลุ่ม ได้จัดไว้เป็นขั้น ๆ หรือเป็น ระเบียบ (hierarchy of human need) เมื่อคนเราพอใจหรือบรรลุดูความต้องการในขั้นแรกหรือระดับแรก แล้วก็จะแสวงหาความต้องการในขั้นถัดไป

1) **ความต้องการอยู่รอด** (Survival need) ความต้องการในระดับพื้นฐานที่สุดมักเรียกว่าความต้องการทางร่างกาย (physiological need) หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ร่างกายมนุษย์ ต้องการเพื่อความอยู่รอดเช่นเดียวกับสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย สิ่งที่ต้องการได้แก่ อาหาร น้ำดื่ม อากาศ หายใจ การขับถ่าย การหลับนอน ที่พักอาศัย ฯลฯ

2) **ความต้องการความปลอดภัย** (security need) เป็นความต้องการที่จะป้องกันตนเอง หรือต้องการความปลอดภัยจากสิ่งต่าง ๆ บางครั้งก็เรียกว่า Safety Needs

3) **ความต้องการทางความรักและการเข้าพวกเข้าหมู่** (affiliation need) ใน ขั้นนี้คนเราต้องการความรักจากคนอื่น และเข้าพวกเข้าหมู่กับเขาได้ หรือเป็นสมาชิกของสังคม บางทีเรียกว่า Love and Belonging Need

ความต้องการ 2 ชั้นแรกเกี่ยวข้องกับธรรมชาติทางชีววิทยาของมนุษย์ ในชั้นที่ 3 เป็นความต้องการความรักจากคนอื่น เป็นเรื่องทางสังคม ไม่มีใครสนองความต้องการนี้ได้ด้วยตนเอง เขาต้องการกลุ่มทางสังคม ซึ่งเขาสามารถเป็นสมาชิกได้ และกลุ่มนี้ก็ยอมรับเขาความต้องการ ในขั้นต่อไป คือ ชั้นที่ 4 ก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน

4) ความต้องการยกย่อง (esteem need) อาจเรียกว่าการเป็นที่ยอมรับนับถือ (recognition need) หรือการยกย่องในตัวเราจะมีมากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับประเพณีของคนอื่น ถ้าบุคคลไม่ได้รับการยอมรับนับถือโดยกลุ่มทางสังคมเขาก็ไม่ค่อยหวังเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้มากนัก กล่าวอีกนัยหนึ่งความต้องการเป็นที่ยกย่องนับถืออยู่ในระดับสูงกว่า 3 ชั้นแรกของความต้องการ คนเราจะต้องการการยกย่องสรรเสริญก็ต่อเมื่อความต้องการใน 3 ชั้นแรกเป็นที่พอใจแล้ว

5) ความต้องการทำให้เป็นจริงตามที่ปรารถนา (self-actualization need) ความต้องการขั้นสูงที่บุคคลต้องการทำในสิ่งที่ตนมีศักยภาพที่จะเป็นหรือจะทำได้ให้เป็นจริงขึ้นมา เพื่อให้ตนมีความพึงพอใจอย่างสูงสุด เท่าที่จะเป็นไปได้มาสโลว์กล่าวว่า “คนเราสามารถเป็นอะไรได้เขาก็ต้องเป็น” เป็นเรื่องปกติที่เห็นความต้องการขั้นนี้มักแสดงออกในกลุ่มศิลปิน และกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ที่ทำงานสร้างสรรค์

ในงานส่งเสริมการเกษตร การเข้าใจเรื่องการจูงใจ หรือแรงจูงใจของเกษตรกรถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ เพราะสามารถช่วยงานส่งเสริมอย่างน้อย 2 ประการ คือ (1) กรณีเราต้องไปช่วยเหลือเขา และ (2) เมื่อเราต้องการให้เขาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ในส่วนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมต้องพิจารณาว่ามีสิ่งจูงใจอะไรบ้างในการทำงานของเขา เพราะเขาก็มีความต้องการแตกต่างกันไปในชีวิตส่วนตัวและการทำงาน

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร(บุญธรรม จิตต์อนันต์ 2543: 80) กล่าวว่าในการส่งเสริมการเกษตรมีทั้งทฤษฎีและกระบวนการบางอย่างเข้ามาเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน ที่สำคัญ คือ กระบวนการติดต่อสื่อสาร กระบวนการศึกษา ทฤษฎีและหลักการเรียนรู้

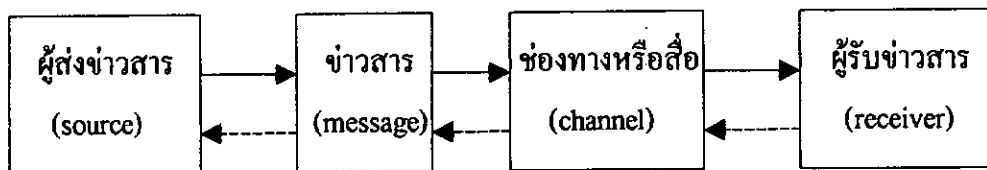
กระบวนการติดต่อสื่อสาร (Communication process) เกิดขึ้นผู้ริเริ่มงานส่งเสริมมีแนวคิดเพื่อส่งข่าวสารความรู้ออกไปนอกมหาวิทยาลัยไปยังประชาชนในชนบทในท้องถิ่นต่าง ๆ มีอยู่รอบ ๆ และไกลออกไป เจ้าหน้าที่ส่งเสริมในตอนแรก ๆ นั่นก็คืออาจารย์ของมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นผู้ติดต่อสื่อสาร (communicator) ที่มีความรู้ในหลาย ๆ สาขาเพราะเขาทำงานอยู่ตรงศูนย์กลางเครือข่ายการติดต่อสื่อสารที่กว้างขวาง คือ มหาวิทยาลัยอันเป็นแหล่งวิชาการ เป็นเครือข่ายที่ครอบคลุมประชาชนในชนบท ซึ่งผู้รับข่าวสารความรู้ต่าง ๆ

การติดต่อสื่อสารเป็นกระบวนการที่ข่าวสาร ความรู้ แนวความคิด ถูกแพร่ออกไปจากผู้ส่ง ไปยังบุคคลอื่นหรือผู้รับ รูปแบบง่าย ๆ ของการติดต่อสื่อสารเกิดขึ้นระหว่างบุคคลสองคนซึ่งอยู่คนละที่กัน มีการติดต่อสื่อสารกัน และยังมีการติดต่อสื่อสารที่มีไ้ทางตรงอีกไม่น้อยและเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนมากขึ้น เกี่ยวข้องกับผู้คนจำนวนมาก

เบอร์โล (Berlo 1966: 30) อ้างถึงในบุญธรรม จิตต์อนันต์ (2543: 80) ได้ให้นิยามของการติดต่อสื่อสารไว้ว่า “เป็นกระบวนการที่บุคคลสองคนหรือมากกว่า ทำการแลกเปลี่ยนข่าวสารความรู้ หรือแนวความคิดซึ่งกันและกัน โดยมีวัตถุประสงค์แนชัด”

ข่าวสารความรู้หรือแนวความคิดต่าง ๆ จะถูกส่งหรือถ่ายทอดไปยังผู้รับในรูปของคำพูด ข้อความ เสียง เครื่องหมาย ภาพ หรือนำทางให้ผู้รับเห็น ได้ยิน หรือรับ โดยประสาทอย่างอื่นอย่างหนึ่งอย่างใด หรือร่วมกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ทั้งนี้โดยอาศัยวิธีการและสื่อต่าง ๆ เป็นเครื่องช่วย การสื่อสารจะสำเร็จผลได้ก็ต่อเมื่อผู้รับสามารถแปลความหมายหรือเข้าใจข่าวสารที่ส่งถึงกัน

เบอร์โล (Berlo 1966: 72) อ้างถึงในบุญธรรม จิตต์อนันต์ (2543: 80) ได้เสนอรูปแบบการติดต่อสื่อสารที่เรียกกันว่าแบบจำลอง S – M – C – R ซึ่งประกอบด้วยผู้ส่งข่าวสาร (source หรือ communicator) ข่าวสาร (message) ช่องทางหรือสื่อ (channel) และผู้รับข่าวสาร (receiver) เรามักเรียกกันว่ากระบวนการติดต่อสื่อสาร ดังภาพ

- เจ้าหน้าที่ส่งเสริม

- ครู

- ผู้อื่น

- เกษตรกร ประชาชน

- แม่บ้าน เยาวชน

- นักเรียน

1. ผู้ส่งข่าวสาร หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มคนผู้ส่งข่าวสาร เช่น เจ้าหน้าที่ส่งเสริม ครู ผู้บริหาร หรือผู้อื่นที่มีความมุ่งหมายจะติดต่อสื่อสารกับผู้รับในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

2. ข่าวสาร ข่าวสารที่จะส่งไปยังผู้รับ อาจจะเป็นข่าวความรู้ต่าง ๆ แนวคิดใหม่ ๆ ในรูปของคำพูด ข้อความ ภาพ ท่าทาง หรือสัญญาณ

3. ช่องทาง หรือสื่อ เป็นช่องทางหรือตัวนำข่าวสาร ไปยังผู้รับ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ เพจเจอร์ การพูดคุย อภิปราย

4. ผู้รับข่าวสาร เป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่จะรับข่าวสาร ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางของกระบวนการติดต่อสื่อสาร อาจจะเป็นเกษตรกร นักเรียน แม่บ้าน เยาวชน หรือประชาชนทั่วไป

บุญธรรม จิตต์อนันต์ (2543: 81) กล่าวว่า งานส่งเสริมเป็นกระบวนการศึกษา (educational process) หรือเป็นกระบวนการสอน – การเรียน (teaching – learning process) ที่มุ่งส่งเสริมเผยแพร่ความรู้หรือสอนบุคคลเป้าหมายคือชาวชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกร รวมทั้งสมาชิกใน ครอบครัวให้เกิดการเรียนรู้ในวิธีการใหม่ ๆ หรือแนวคิดใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อกิจกรรม ทางเกษตร ทำให้สามารถแก้ปัญหาหรือปรับปรุงอาชีพที่ทำอยู่ให้พัฒนาก้าวหน้ายิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัวดีขึ้น

นิยามสั้น ๆ ของการศึกษา คือ “การทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในตัวผู้เรียนไปในทางที่ดีขึ้น หรือที่พึงปรารถนา” การศึกษาเป็นกระบวนการที่คล้าย ๆ กับกระบวนการติดต่อสื่อสาร คือ มีผู้ถ่ายทอดความรู้ คือ ครูผู้สอน ผู้รับการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ผู้เรียน มีเนื้อหาสาระที่จะถ่ายทอดหรือสอนให้เกิดการเรียนรู้โดยมีสื่อเป็นเครื่องช่วย

การสอนนั้นเป็นกระบวนการที่มุ่งแนะนำผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการ หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการกระทำเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมอันพึงประสงค์ (desirable change) ในตัวผู้เรียน อาจจะเป็นด้านความรู้ ด้านทัศนคติ หรือด้านทักษะ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งหมดแล้วแต่กรณี ดังตัวอย่าง

1. การเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ (knowledge)
2. การเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติ (attitude)
3. การเปลี่ยนแปลงด้านทักษะ (skill) มี 2 ประเภท ได้แก่

3.1 ทักษะในการคิด (thinking skill) คือ สามารถคิดทำอะไรได้ สร้างอะไรขึ้นมาได้ คิดแก้ปัญหาได้ หรือคิดแนวทางที่จะเผชิญกับปัญหาได้

3.2 ทักษะในการกระทำหรือทักษะทางกาย (manual skill)

การส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้เป็นกระบวนการสอน (teaching process) ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้ (learning process) ที่แยกกันไม่ออก คือ เป็นการสอนบุคคลเป้าหมายหรือเกษตรกรให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่เรียน หรือวิทยาการต่าง ๆ ที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่ออาชีพเกษตร กระบวนการสอนนั้นมีกิจกรรมเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่ขั้นสุดท้าย คือ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือมีการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมดังได้กล่าว

ทฤษฎีการเรียนรู้แฮมเมอร์ (Hammonds 1968: 3) อ้างถึงในบุญธรรม จิตต์อนันต์ (2543: 82) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า “การเรียนรู้ (learning) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล โดยกิจกรรมหรือประสบการณ์ของเขาเอง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม (behavior) เขาเรียนรู้จากสิ่งที่เขากระทำ เขาเรียนรู้ได้โดยผ่านกิจกรรมอย่างเดียวหรือหลายอย่างที่เขาก่อทำด้วยตนเอง”

หลักในการเรียนรู้ (principles of learning) นักการศึกษาและนักจิตวิทยาได้ทำการศึกษาว่าคนเราเรียนรู้กันอย่างไร แล้วประมวลผลไว้เป็น “หลักการเรียนรู้” ซึ่งมีหลายข้อแตกต่างกันไปในแง่ของการเขียน อย่างไรก็ตามก็มีหลักใหญ่ ๆ ในการเรียนรู้ที่เห็นพ้องต้องกันว่าเป็นแนวทางในการเรียนรู้ของคนเราที่เป็นผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลเป้าหมายที่เป็นเกษตรกร (บุญธรรม จิตต์อนันต์ 2540: 209 –210)

1. มีความต้องการที่จะเรียน (desire) ความต้องการที่จะเรียนเป็นสิ่งจำเป็นที่ทำให้ การเรียนได้ผล จะเห็น ได้ชัดในกรณีที่เกษตรกร ไปฟังการอบรมชี้แจง หรือการประชุมโดยสมัครใจ ทำให้ได้ผลดี ความต้องการที่จะเรียนอาจเกิดขึ้นจากความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับอาชีพของเกษตรกรเอง อาจเพื่อแก้ปัญหา หาความรู้หรือแนวคิดใหม่ ๆ นอกจากนี้อาจเป็นเพราะถูกเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมหรือเพื่อนบ้านกระตุ้นให้เกิดความสนใจ จึงเกิดความต้องการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ

2. มีจุดเริ่มต้นที่ดี (primary) โดยปกติ ความประทับใจครั้งแรกนั้นยากที่จะลืม หมายความว่า การพบกันครั้งแรกกับเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมหรือการประชุมอบรมครั้งแรก ๆ นั้น มีความสำคัญ เพราะเป็นขั้นแรกที่จะถูกกระตุ้นความสนใจให้มากยิ่งขึ้น เกิดความรู้สึกว่ามาไม่ผิดทาง เป็นการเริ่มต้นด้วยการสร้างความสัมพันธ์อันดีด้วยความเป็นมิตร และด้วยความเป็นกันเอง ซึ่งจะช่วยให้ การเรียนการสอนเป็น ไปด้วยดี

3. รู้และเข้าใจแนวทางปฏิบัติเพื่อ ไปถึงจุดหมาย (goal) บุคคลเป้าหมายหรือเกษตรกร จะต้องเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งว่า มีแนวทางหรือกิจกรรมอะไรบ้างที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผล คือ การเรียนรู้ในสิ่งที่ประสงค์ คือ ต้องรู้ว่าตนเองจะต้องทำอะไรบ้างเพื่อให้บรรลุผลดังกล่าว เช่นการ ไปประชุมอบรมเพื่อฟังคำชี้แจงจากเจ้าหน้าที่ การอ่านเอกสารที่ได้รับมอบ หรือการทำงานตามขั้นตอนจากคำแนะนำ ฯลฯ ถ้าเกษตรกรรู้หน้าที่ของตนแน่ชัดก็จะทำให้เขาเรียนรู้ได้เร็ว

4. มีการปฏิบัติฝึกฝนด้วยตนเอง (exercise) การเรียนรู้ทั้งหลายเป็นผลมาจากกิจกรรม ในส่วนของผู้เรียนเอง (self-activity) อาจเป็นกิจกรรมทางกายหรือทางจิตใจ หรือทั้งสองอย่าง ทั้ง ผู้เรียนจะต้องปฏิบัติหรือฝึกฝนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม นั่นคือ เกิดการเรียนรู้ สำหรับเจ้าหน้าที่ของผู้สอนหรือผู้ถ่ายทอดความรู้ก็คือจัดลำดับขั้นตอนการสอนเพื่อนำไปสู่ การเรียนรู้ โดยกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการปฏิบัติในกิจกรรมการเรียนการสอน

5. การเรียนแต่ละเรื่องที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องต่อกันนั้น ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ที่คิดว่าการเรียนเก็บไว้ทีละอย่าง ซึ่งยังมองไม่เห็นว่าจะไปสัมพันธ์กับอะไร ผู้เรียนจะเข้าใจง่ายขึ้น ถ้ามีการชี้แจงให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น จากชิ้นเล็ก ๆ (parts) ไปประกอบเข้าเป็นชิ้นใหญ่ (whole) หรือจากชิ้นใหญ่แยกย่อยลงมาเป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้วให้เรียนเป็นชิ้น ๆ ไป

โดยปกติผู้เรียนจะเข้าใจดีขึ้นถ้ามีเรื่องที่มีหัวข้อภายในเกี่ยวเนื่องกันมาสอน เช่น ในเรื่องการปลูกพืชใดพืชหนึ่ง ถ้าจะให้มีความต่อเนื่องภายในก็ต้องเริ่มตั้งแต่การเตรียมดิน พันธุ์พืช การปลูก การดูแลบำรุงรักษา และการเก็บเกี่ยวผลผลิต นอกจากนี้ปรากฏว่าผู้เรียนจะต้องได้ผลขึ้น อีกถ้าเรื่องที่เรียนนั้นเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเรื่องอื่นที่เขาารู้แล้ว มีประสบการณ์มาแล้ว หรือกำลังสนใจอยู่ คือ ช่วยทำให้เขาเกิดความสนใจมากขึ้น เข้าใจเร็วขึ้น

6. มีความพอใจในผลการเรียน (effect) การเรียนอาจจะให้ความพอใจ หรือความไม่พอใจ โดยปกติแล้วผู้เรียนจะเรียนดีขึ้น ถ้าการเรียนการสอนเป็นไปอย่างน่าสนใจ สภาพแวดล้อมดี และผลจากการเรียนเป็นที่พอใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเขารู้สึกว่าเขามีความก้าวหน้าในการเรียน หรือกำลังประสบผลสำเร็จ

6. แนวคิดการถ่ายทอดวิทยาการและเทคโนโลยี

ความหมายของการถ่ายทอดวิทยาการ สุนันท์ สีสังข์ (2544: 5) กล่าวว่า การถ่ายทอดวิทยาการหมายถึง กระบวนการในการนำเอาความรู้จากแหล่งวิทยาการ โดยผู้ทำหน้าที่ในการนำข่าวสาร ข้อมูล และความรู้ต่าง ๆ ไปถ่ายทอดให้บุคคลเป้าหมาย โดยผ่านสื่อหรือช่องทางการสื่อสาร เพื่อก่อให้เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางความรู้ เจตคติ และพฤติกรรม

กรมส่งเสริมการเกษตร (2542) อ้างถึงใน ซุพทเทพ พงศ์สร้อยเพชร(2543: 109) ได้ให้คำนิยามของการถ่ายทอดเทคโนโลยีว่า เป็น “การถ่ายทอดความรู้และให้คำปรึกษาแนะนำทางวิชาการด้านการผลิตและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ปศุสัตว์ และประมง แก่เจ้าหน้าที่ เกษตรกรและ ผู้สนใจทั่วไป ทั้งภายในและต่างประเทศด้วยวิธีการต่างๆ”งานถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นกระบวนการนำเอาเทคโนโลยีที่เกิดจากการวิจัยและพัฒนา ไปส่งเสริมแนะนำให้เกษตรกรปฏิบัติ ดังนั้นงานถ่ายทอดเทคโนโลยีจึงเป็นจุดเชื่อมระหว่างหน่วยงานวิจัยกับเกษตรกร

งานถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นงานที่ก่อให้เกิดการสอน การเรียนรู้ระหว่างเจ้าหน้าที่ ผู้รับผิดชอบในงานส่งเสริมการเกษตรด้วยกัน ระหว่างเจ้าหน้าที่กับเกษตรกร หรือระหว่างเกษตรกรกับเกษตรกร งานถ่ายทอดเทคโนโลยีจะบรรลุผลสมบูรณ์ต่อเมื่อเกษตรกรซึ่งเป็นผู้เรียนยอมรับในเทคโนโลยีที่ถ่ายทอดและนำไปปฏิบัติตาม

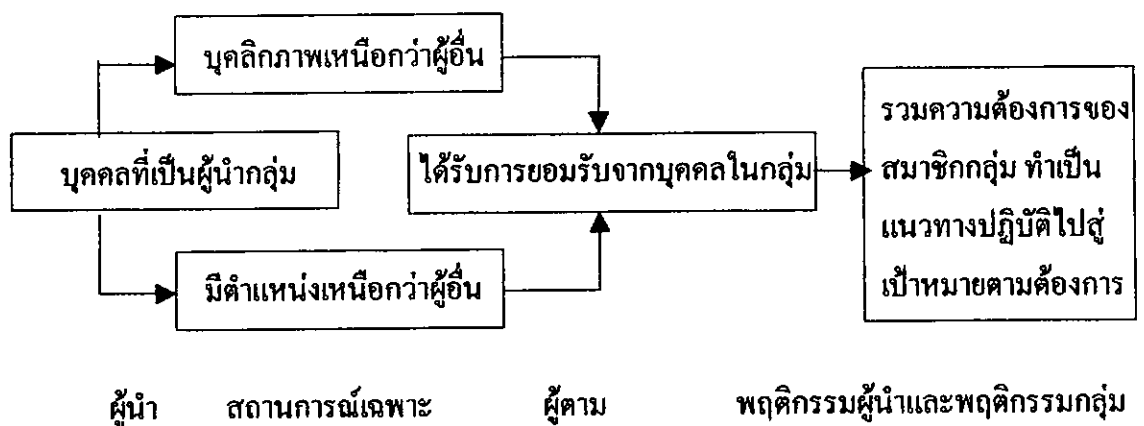
7. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างผู้นำ

7.1 แนวคิดการสร้างผู้นำ

นที ขลิบทอง (2526: 330) กล่าวว่า ผู้นำหมายถึง บุคคลที่ได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นโดยพฤติกรรมของเขาสามารถทำให้ผู้อื่นเกิดความรู้สึกคล้อยตาม หรือตกลงใจปฏิบัติตาม ส่วนสภาวะการเป็นผู้นำหมายถึง ลักษณะพฤติกรรมของบุคคลที่ได้รับการยอมรับให้เป็นผู้ นำจะแสดงออก สิ่งที่กำหนดความเป็นผู้นำ ได้แก่ ตำแหน่ง บุคลิกภาพ การยอมรับ

นที ขลิบทอง (2526: 330) ยังได้กล่าวถึงผู้นำเกษตรกร หมายถึง บุคคลที่สามารถนำบุคคลอื่นไม่ว่าทางแนวความคิด หรือการปฏิบัติทางด้านการประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยอาจจะเกิดมาจากความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหาทางการเกษตรแต่ละสถานการณ์ หรือเกิดมาจากการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตรโดยตรงก็ได้ ผู้นำเกษตรกรที่มีคุณสมบัติของความเป็นผู้นำ และมีความรู้ความสามารถทางการเกษตรเป็นอย่างดี จะสามารถทำหน้าที่ช่วยเหลืองานส่งเสริมการเกษตร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นที ขลิบทอง(2526: 333-335) กล่าวว่า สิ่งที่กำหนดความเป็นผู้นำในการส่งเสริมการเกษตร ลักษณะผู้นำหรือความเป็นผู้นำมีความแตกต่างกัน โดยอาจเป็นการยอมรับความคิดเห็นเนื่องจากตำแหน่งหน้าที่ อิทธิพลอื่นๆ หรือเป็นการยอมรับความคิดเห็นในลักษณะทั้ง 2 ประการดังกล่าว การที่เราจะกำหนดว่าผู้ใดเป็นผู้นำ หรือพฤติกรรมใดที่แสดงถึงความเป็นผู้นำได้นั้น จะสามารถพิจารณาหลายๆ อย่างประกอบกัน ดังภาพแสดงความสัมพันธ์ของผู้นำถึงที่กำหนดเป็นผู้นำและผู้ตาม ดังนี้

นที ขลิบทอง (2531: 367) กล่าวว่า ได้มีการกำหนดบทบาทของเกษตรกรผู้นำไว้ 6 ประการ คือ

1. หมั่นพบปะกับเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรตำบล เพื่อรับความรู้หรือคำแนะนำต่างๆ
2. ร่วมในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร เช่น ร่วมจัดทำแปลงสาธิต แปลงขยายพันธุ์พืช หรือประชุมเกษตรกร เป็นต้น
3. ช่วยกระจายความรู้หรือความคิดที่ได้รับ ไปยังเกษตรกรรายอื่นๆ และกระตุ้นให้เกษตรกรรายอื่นๆ นำความรู้ไปปฏิบัติตาม
4. ช่วยแก้ไขปัญหาคาต่างๆ ที่สามารถแก้ไขได้ หากไม่สามารถแก้ไขได้ให้ช่วยแจ้งให้เกษตรตำบลทราบ เพื่อหาแนวทางแก้ไขต่อไป
5. ช่วยเกษตรตำบลกระจายข่าวสาร
6. ช่วยเกษตรตำบล เกษตรหมู่บ้าน ในการรวบรวมสถิติข้อมูลที่เป็นในการวางแผนพัฒนาการเกษตรในหมู่บ้าน

ชวาลวุฒ ไชยนิวติ (2526: 544) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำในด้านต่าง ๆ ได้แก่

1. บทบาทในการพัฒนาด้านการผลิต ผู้นำเกษตรกร เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทั้งทางความคิด และพฤติกรรม
2. บทบาทในการบริการข่าวสารการเกษตร ผู้นำเกษตรกรเป็นผู้รวบรวม วิเคราะห์ ประยุกต์ข่าวสารเพื่อเผยแพร่ไปสู่เพื่อนเกษตรกร
3. บทบาททางด้านการตลาด ผู้นำเกษตรกรเป็นสื่อกลางความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อดำเนินการด้านการตลาด

7.2 ทฤษฎีการสร้างผู้นำ

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2544: 304) กล่าวว่า การสร้างผู้นำจะช่วยให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้ เพราะผู้นำเป็นปัจจัยของการรวมกลุ่มคน จูงใจคน ไปยังเป้าประสงค์ โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดีเรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (positive leader) ผู้นำพลวัต (dynamic leader) คือ เคลื่อนไหวทำงานอยู่เสมอ และผู้นำไม่ดีคือ ไม่มีผลงานสร้างสรรค์ที่เรียกว่าผู้นำนิเสธ (negative leader)

ผลของการใช้ทฤษฎีการสร้างผู้นำ จึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญ งานมีคุณภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น การสร้างผู้นำที่ดีย่อมจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดีนั่นเอง

8. ความหมายและทฤษฎีความพึงพอใจ

8.1 แนวคิดความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง วอลสเตอร์สแตน(Wallerstein อ้างถึงใน สง่า ภู่อรงค์ 2540: 33) กล่าวว่าความพึงพอใจ หมายถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อได้รับความสำเร็จตามความมุ่งหมาย หรือเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อได้รับความสำเร็จตามความมุ่งหมาย หรือเป็นความรู้สึกขั้นสุดท้ายที่ได้รับผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ แต่การศึกษาวิจัยทางการบริหาร มุ่งศึกษาในมิติความพึงพอใจในงาน (Job Satisfaction) ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ เช่น กิติมา ปริศิติกุล (2529: 320) สรุปไว้ว่า ความพึงพอใจหมายถึงความรู้สึกชอบหรือพอใจที่มีต่อองค์ประกอบและสิ่งจูงใจในด้านต่างๆ ของงาน และผู้ปฏิบัติงานได้รับการตอบสนองตามความต้องการของเขาได้ ส่วน จันทรานี สงวนนาม (2533: 79) สรุปว่าความพึงพอใจเป็นความรู้สึกหรือทัศนคติที่ดีต่องานที่ทำของบุคคลที่มีต่องานในทางบวก ความสุขของบุคคลอันเกิดจากการปฏิบัติงาน และได้รับผลเป็นที่พึงพอใจ ซึ่งทำให้บุคคลเกิดความกระตือรือร้น มีความสุข ความมุ่งมั่นที่จะทำงาน มีขวัญ และกำลังใจ มีความผูกพันกับหน่วยงานมีความภาคภูมิใจในความสำเร็จของงานที่ทำ และสิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการทำงานส่งผลต่อความก้าวหน้าและความสำเร็จขององค์การอีกด้วย

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ความพึงพอใจเป็นทัศนคติอย่างหนึ่งที่มีลักษณะเป็นนามธรรม ไม่สามารถมองเห็นรูปร่างได้ เป็นความรู้สึกส่วนตัวที่เป็นสุข เมื่อได้รับการตอบสนองตามความต้องการของตนในสิ่งที่ขาดหายไปและเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมในการแสดงออกของบุคคลที่มีผลต่อการเลือกที่จะปฏิบัติในกิจกรรมนั้น

8.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

อารี พันธุ์มณี(2538: 10) อธิบายทฤษฎีแรงจูงใจที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจดังนี้

8.1.1 ทฤษฎีความต้องการความสุขส่วนตัว (Hedonistic Theory) คณาจารย์จากภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้กล่าวถึงทฤษฎีความต้องการความสุขส่วนตัวในเรื่องแรงจูงใจไว้ว่า ในสมัยโบราณเชื่อกันว่ามูลเหตุสำคัญของมนุษย์ที่ทำให้เกิดแรงจูงใจ ก็เพราะใจมนุษย์ต้องการหาความสุขส่วนตัว และพยายามหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด

8.1.2 ทฤษฎีสันชาตญาณ (Instinctual Theory) สันชาตญาณ เป็นสิ่งที่ติดตัวบุคคลมาตั้งแต่กำเนิด ซึ่งทำให้บุคคลมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ โดยไม่จำเป็นต้องมีการเรียนรู้

8.1.3 ทฤษฎีการมีเหตุผล(Cognitive Theory) ทฤษฎีหลักการมีเหตุผลเป็นทฤษฎีที่มีความเชื่อมั่นในเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลในการมีเหตุผลที่จะตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆ เพราะบุคคลทุกคนมักจะมีสติใจจริง นอกจากนั้น ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่า บุคคลมีอิสระที่จะกระทำพฤติกรรมได้อย่างมีเหตุผล และสามารถตัดสินใจต่อการกระทำต่างๆ ได้ มีความรู้ว่าคุณต้องทำอะไร ประารถนาสิ่งใด และควรต้องตัดสินใจออกในลักษณะใด

8.1.4 ทฤษฎีแรงขับ(Drive Theory) โดยปกติแล้วพฤติกรรมและการกระทำต่างๆ ของบุคคลนั้นๆ จะมีส่วนสัมพันธ์กับแรงขับภายในของแต่ละบุคคล แรงขับภายในของแต่ละบุคคลนั้นเป็นภาวะความตึงเครียดนั้นออกไป แรงขับมีลักษณะที่สำคัญ 2 ลักษณะ คือ แรงขับภายในร่างกาย และแรงขับภายนอกในร่างกาย หรือแรงขับทุกขัตยภูมิ เป็นแรงขับที่เกิดจากความต้องการทางด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคม ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะมีผลทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไปอันเป็นผลมาจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่สะสมไว้ในแต่ละบุคคล

8.1.5 ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ(Theory of Need Gratification) เป็นทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการของมาสโลว์(Abraham H.Maslow) ซึ่งกล่าวไว้ว่า มนุษย์ทุกคนล้วนแล้วแต่มีความต้องการที่จะสนองความต้องการให้กับตนเองทั้งสิ้น และความต้องการของมนุษย์นี้มีมากมายหลายอย่างด้วยกัน โดยที่มนุษย์จะมีความต้องการในขั้นสูงๆ ถ้าความต้องการในขั้นต่ำได้รับการตอบสนองอย่างพึงพอใจเสียก่อน

9. แนวคิดการมีส่วนร่วม

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2544: 282) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม (Participation) มีผู้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมไว้ต่างแง่มุมกันอาจมีความหมายกว้างและแตกต่างกันไปแล้วแต่เป้าหมายและลักษณะงานที่เกี่ยวข้อง และบางครั้งก็ขึ้นอยู่กับผู้ที่ให้ความหมายเองว่าจะมีการปรับใช้การมีส่วนร่วม ไปสู่สาขาวิชาใด อย่างไรก็ตาม การอธิบายความหมายการมีส่วนร่วมที่จะกล่าวต่อไปจะเน้นอธิบายประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร ซึ่งมักเน้นถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นหรือชุมชนที่อาศัยอยู่และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเนื่องจากส่งเสริมการเกษตรเป็นงานด้านหนึ่งของการพัฒนา ดังมีผู้ให้นิยามหรือความหมายของการมีส่วนร่วมดังต่อไปนี้

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526: 5) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมในกิจกรรม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง และการที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้ว

จำเป็นที่จะต้องยอมรับปรัชญาที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นและพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของกลุ่ม ขณะเดียวกันจะต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่า มนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ ถ้ามีโอกาสและการชี้แนะที่ถูกต้อง

Keith (1972: 136) อ้างถึงใน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2544: 282) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ (mental and emotion involvement) ของบุคคลในสถานการณ์กลุ่ม (group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้การกระทำบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

Boyle (1981: 94) อ้างถึงใน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2544: 282) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การกระจายอำนาจในการตัดสินใจจากเจ้าหน้าที่ระดับสูงขององค์การลงไประดับล่างและจากภายในองค์การ ไปยังบุคคลภายนอกที่ได้รับมอบหมายจากการตัดสินใจนั้น นั่นคือ ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในกระบวนการตัดสินใจ

Gilbert and Terrell (1998: 156 – 7) อ้างถึงใน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2544: 282) ให้ทัศนคติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า มีเป้าหมายหลักเพื่อกระจายอำนาจในการตัดสินใจระหว่างประชาชนและหน่วยงาน โดยกำหนดให้มีตัวแทนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผน ซึ่งมักเกิดคำถามตามมาว่าใครจะเป็นผู้เข้ามามีส่วนร่วม ในนามของใคร และวิธีการเลือกตัวแทนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไร

Sheng (1990: 10) อ้างถึงใน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2544: 282) สรุปเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในชุมชนว่า ประกอบไปด้วยประเด็นสำคัญ ๆ คือ

1. เป็นการควบคุมโดยประชาชน (Citizens control) หมายถึง ชุมชนมีอำนาจในการตัดสินใจ
2. เป็นการกระจายอำนาจ (Delegate power) หมายถึง การกระจายอำนาจหน้าที่ให้แก่คนในชุมชน ภายใต้ข้อจำกัดที่ถูกกำหนดโดยอำนาจการบังคับบัญชาของชุมชน
3. เป็นการกำหนดตัวแทนของชุมชน (community representation) ตัวแทนของชุมชน อาจจะเป็นคนส่วนใหญ่ หรือคนส่วนน้อยที่อยู่ในรูปของคณะกรรมการ หรือสมาชิกทั้งหมดของชุมชนที่มีความเสมอภาคในการเป็นตัวแทนชุมชน ซึ่งสมาชิกทั้งหมดมีสิทธิและความรับผิดชอบเท่าเทียมกัน

Whitc (1982: 18) อ้างถึงใน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2544: 283) อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมว่าประกอบไปด้วย 3 มิติด้วยกัน คือ มิติหนึ่งคือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่า

ควรทำอะไรแล้วทำอย่างไร มิติที่สองมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาโดยลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ และมิติที่สามมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน

แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมDusseldrop (1981: 30 – 50) อ้างถึงใน เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2544: 293) ได้อธิบายถึงการจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมตามเกณฑ์ต่าง ๆ ไว้หลายประการด้วยกัน ซึ่งได้แก่

1. การจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วม โดยพิจารณาถึงระดับการอาสาสมัครเข้ามามีส่วนร่วม เป็นการจำแนกที่อยู่บนพื้นฐานของความเต็มใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งจำแนกเป็น

1.1 การเข้ามามีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจไม่มีการบังคับ เป็นการมีส่วนร่วมที่แต่ละบุคคลอาสาสมัครเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นโดยที่เข้ามามีส่วนร่วมเอง หรือถูกชักนำให้เข้ามามีส่วนร่วมโดยองค์การในชุมชน อาสาสมัครตัวแทนจากหน่วยงานหรือคนที่อยู่ในชุมชนนั้น

1.2 การเข้ามามีส่วนร่วมโดยการถูกบังคับให้เข้าร่วม จำแนกได้เป็นการมีส่วนร่วมถูกบังคับด้วยกฎหมาย การมีส่วนร่วมที่เป็นผลมาจากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมและการมีส่วนร่วมตามขนบธรรมเนียมประเพณี

2. การจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมตามวิธีการที่เข้าไปเกี่ยวข้อง จำแนกได้เป็น 2 ประเภทคือ

2.1 การมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่สมาชิกในสังคมแต่ละคนเข้าไปทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยตรง เช่น การเข้าร่วมประชุม สนับสนุนแรงงาน ออกเสียงลงคะแนน เป็นต้น

2.2 การมีส่วนร่วมโดยอ้อม (Indirect participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่สมาชิกแต่ละคนมอบสิทธิในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมให้บุคคลอื่นหรือองค์การเป็นตัวแทนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม เช่น การตัดสินใจในสหกรณ์การเกษตร สมาชิกได้มีส่วนร่วมโดยการออกเสียงเลือกตัวแทน คือคณะกรรมการสหกรณ์การเกษตร เข้าไปตัดสินใจดำเนินการแทน ซึ่ง คูสิต เวชกิช (2535: 13) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมโดยอ้อมไว้ 2 ประเภท คือ การมีส่วนร่วมโดยผ่านกลุ่ม และการมีส่วนร่วมโดยผ่านตัวแทน

3. การจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการวางแผนการพัฒนา การจำแนกการมีส่วนร่วมลักษณะนี้จะสัมพันธ์กับขั้นตอนของกระบวนการจัดทำแผนพัฒนา ซึ่งจำแนกออกเป็น 6 ขั้นตอน คือ

3.1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผน เป็นการที่บุคคลเป้าหมายของการพัฒนาได้มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและความต้องการของตัวเองและชุมชน แล้วนำไปกำหนดเป็นวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการพัฒนา

3.2 การมีส่วนร่วมในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากบุคคลเป้าหมายของการพัฒนาจัดเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในสถานการณ์ของตนเองและชุมชนดีที่สุด ดังนั้นบุคคลเหล่านี้จึงเป็นผู้สมควรมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ตลอดจนร่วมเก็บข้อมูลและตีความถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยทัศนะของพวกเขาเอง เพราะถ้าขาดการมีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้แล้ว เจ้าหน้าที่หรือผู้วิจัยอาจตีความข้อความมูลจากทัศนะที่แตกต่างกันทำให้ได้ผลที่จะนำไปกำหนดเป้าหมายการพัฒนาผิดพลาดไปด้วย

3.3 การมีส่วนร่วมในการวางแผนปฏิบัติงาน เป็นการมีส่วนร่วมของบุคคลเป้าหมายในการจัดทำแผนปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนการปฏิบัติงานระดับชุมชน

3.4 การมีส่วนร่วมในการยอมรับแผน เมื่อแผนถูกกำหนดขึ้น โดยคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนโดยตรง การนำแผนไปสู่การปฏิบัติจำเป็นต้องใช้งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งอาจต้องขอการสนับสนุนจากภายนอก ดังนั้นจึงควรให้หน่วยงานสนับสนุนได้มีส่วนร่วมในการยอมรับแผนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติด้วย โดยอาจต้องดำเนินการผ่านองค์การในระดับต่าง ๆ ทั้งระดับท้องถิ่นจนกระทั่งถึงระดับส่วนกลาง

3.5 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน เป็นการมีส่วนร่วมของบุคคลเป้าหมายในการพัฒนาที่เข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนา

3.6 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการที่บุคคลเป้าหมายของการพัฒนาได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องหรือร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ (complete participation) เมื่อบุคคลเป้าหมายของการพัฒนาได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อมในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา

นอกจากนี้ Cohen และ Uphoff (1980: 219 – 222) ยังได้จำแนกการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนของกระบวนการวางแผนได้เป็น 4 ประเภท คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
  - 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ
  - 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (benefits) ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
  - 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation)
4. การจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมลักษณะขั้นขององค์การ การจำแนกในลักษณะนี้ เป็นการจำแนกโดยพิจารณาจากโครงสร้างขององค์การที่ได้มีการกำหนดแนวปฏิบัติให้เกิดการมีส่วนร่วม สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ

4.1 การมีส่วนร่วมโดยข้อกำหนดขององค์การ เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นเมื่อโครงสร้างขององค์การและกลุ่มของพฤติกรรม หรือแนวการปฏิบัติ ถูกพัฒนาหรือจัดให้อยู่ในกระบวนการของการมีส่วนร่วม ซึ่งอาจอยู่ในรูปขององค์การที่เป็นทางการ เช่น สหกรณ์การเกษตร สถาบันการเกษตร หรืออยู่ในรูปองค์การที่ไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เป็นต้น

4.2 การมีส่วนร่วมเมื่อมีเหตุการณ์เฉพาะกิจจะอยู่ในรูปที่ไม่ได้จัดเป็นองค์การ เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นเป็นบางเวลาหรือเหตุการณ์พิเศษ เช่น เกิดภาวะน้ำท่วม แห้งแล้ง ไฟไหม้ การมีส่วนร่วมลักษณะนี้มักจะเป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นอย่างปัจจุบันทันด่วน

5. การจำแนกประเภทการมีส่วนร่วมตามความเข้มข้นและความถี่ของกิจกรรม จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ

5.1 การมีส่วนร่วมที่มีความถี่ของกิจกรรมสม่ำเสมอ เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นเมื่อมีการทำกิจกรรมบ่อยครั้งหรือเป็นประจำ เช่น มีการประชุมกลุ่มทุกสัปดาห์ มีการประชุมและทำ กิจกรรมร่วมกันเป็นปกติวิสัย

5.2 การมีส่วนร่วมที่มีกิจกรรมไม่สม่ำเสมอ เป็นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไม่บ่อยครั้งนัก เช่น มีการจัดประชุมนาน ๆ ครั้ง หรือการมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ที่นาน ๆ ครั้งจะเกิดขึ้น

5.3 ผู้นำที่ดีและกระตือรือร้น หรือสมาชิกที่มีความกระตือรือร้น สามารถกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอได้

6. การจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมตามระดับการเข้ามามีส่วนร่วมแบ่งได้เป็น 7 ประเภท เริ่มจากการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยน้อยไปจนถึงมาก ดังนี้

6.1 การมีส่วนร่วมโดยการชักนำ เป็นการมีส่วนร่วมที่ประชาชนเพียงแต่น้อยได้รับคำบอกกล่าวว่าจะอะไรจะเกิดขึ้น หรือได้เกิดขึ้นแล้ว เป็นการประกาศเพียงฝ่ายเดียวจากฝ่ายบริหารจัดการ โครงการ โดยมีได้รับฟังปฏิกิริยาตอบรับหรือได้ตอบจากประชาชนแต่ประการใด ประชาชนเพียงแต่ได้รับการชักนำให้เข้าร่วมโครงการในฐานะผู้รับผลจากการพัฒนาเท่านั้น

6.2 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร ประชาชนมีส่วนร่วมโครงการ โดยการตอบคำถามที่นักวิจัยเป็นผู้กำหนดขึ้น ในรูปแบบสอบถาม แบบสำรวจ หรือด้วยวิธีการอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน แต่ประชาชนไม่มีโอกาสร่วมคิด และกำหนดวิธีการดำเนินงานใด ๆ ผลที่ได้จากการสำรวจวิจัย ก็มีได้มีการนำมาแลกเปลี่ยน หรือตรวจสอบความถูกต้องกับประชาชน

6.3 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ให้การศึกษาหรือ เป็นการมีส่วนร่วมที่ประชาชนมีโอกาสดำเนินการปรึกษาแนะนำ และบุคคลภายนอกเหล่านี้จะเป็นผู้กำหนดปัญหาและแนวทางแก้ไขเอง และอาจปรับเปลี่ยนบ้างจากข้อพิจารณาที่ได้รับมาจากประชาชน แต่ประชาชนมิได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจแต่อย่างใด

6.4 การมีส่วนร่วมโดยได้รับสิ่งจูงใจ เป็นการมีส่วนร่วมที่ประชาชนให้ทรัพยากรหรือปัจจัยบางอย่าง เช่น แรงงาน ที่ดิน เป็นต้น เพื่อแลกกับอาหาร เงิน และสิ่งจูงใจอย่างอื่นที่จะได้รับตอบแทน การวิจัยในที่ทำกินของเกษตรกร จำนวนไม่น้อยจะอยู่ในประเภทนี้ เนื่องจากเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเพียงให้ที่ดินเพื่อทดลองแก่ผู้วิจัย แต่ไม่เคยเกี่ยวข้องกับงานทดลองนั้น หรือไม่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้แต่อย่างใดเลย ซึ่งมักพบว่ากลุ่มเป้าหมายไม่มีความผูกพันใด ๆ ที่จะรับกิจกรรมไปทำต่อ หากไม่ได้สิ่งจูงใจตอบแทนดังที่เคยได้รับอีก

6.5 การมีส่วนร่วมเพื่อปฏิบัติภาระกิจหน้าที่ เป็นการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยจัดตั้งกลุ่มขึ้นเพื่อปฏิบัติหน้าที่บางอย่าง เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ การมีส่วนร่วมประเภทนี้มักเกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์การหรือสถาบันสังคมที่ประชาชนจัดตั้งวงจรโครงการ แต่อาจเกิดขึ้นหลังจากที่ได้มีการตัดสินใจหลัก ๆ แล้ว นอกจากนี้ กลุ่มดังกล่าวก็มีแนวโน้มที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยไม่ต้องหวังพึ่งบุคคลภายนอก

6.6 การมีส่วนร่วมแบบมีปฏิสัมพันธ์กัน เป็นการศึกษาที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ ซึ่งนำไปสู่แผนปฏิบัติการ และการก่อตั้งสถาบันท้องถิ่นขึ้นใหม่ หรือเสริมความเข้มแข็งให้แก่สถาบันที่มีอยู่เดิม การมีส่วนร่วมแบบนี้มีแนวโน้มที่จะใช้วิธีผสมผสานวิทยาการ เพื่อให้ได้ทัศนวิสัยที่หลากหลาย และใช้กระบวนการเรียนรู้ที่ได้มีการจัด โครงสร้างเป็นระบบดีแล้ว สถาบันท้องถิ่นดังกล่าวนี้จะมีอำนาจในการตัดสินใจ ดังนั้น ประชาชนจึงมีความผูกพันที่จะรักษาและสานงานต่อไป

6.7 การมีส่วนร่วมโดยพลังประชาชนเอง ประชาชนเข้าร่วมคิด และริเริ่มอย่างเป็นทางการ อีกระจากสถาบันภายนอก เพื่อเปลี่ยนแปลงระบบต่าง ๆ พวกเขาจะติดต่อกับสถาบันภายนอกเพื่อขอรับคำปรึกษา แนะนำทางวิชาการ และขอรับทรัพยากรหรือปัจจัยบางอย่างเพียงเท่าที่จำเป็น แต่ยังคงควบคุมการใช้ทรัพยากรเหล่านั้นด้วยกลุ่มของเขาเอง ดังนั้น ประชาชนจึงมีพลังและความเข้มแข็งมาก

ในด้านการมีส่วนร่วมของเกษตรกรและชุมชนนั้น การสัมมนาเปิด โครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน(2542: 1)ภายใต้การสนับสนุนของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nation Development Programme : UNDP) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งตนเองให้ชุมชนในด้านการบริหารและจัดการทรัพยากร โดยส่งเสริมและสนับสนุนความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมด้าน การเกษตรแบบยั่งยืน โดยมียุทธศาสตร์หลักดังนี้

1. เน้นที่คนยากจน โดยภาครัฐและชุมชนร่วมมือกันพัฒนาให้คนยากจนได้รับประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการพัฒนา
2. เน้นให้กลุ่มและองค์กรในชุมชน ให้เกิดความเข้มแข็ง ไม่เพียงแต่เทคโนโลยีและทักษะ แต่เน้นที่กระบวนการกลุ่ม การบริหารและจัดการ กลุ่มออมทรัพย์ การเรียนรู้และการแลกเปลี่ยน และความร่วมมือ
3. ให้เกิดหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) ระหว่างท้องถิ่น ภาครัฐ สถาบันการศึกษา การวิจัย ประชาสังคม เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ศักยภาพของทรัพยากรบุคคลในพื้นที่
4. เน้นที่ความต้องการของคนยากจนในการดำรงชีพ เช่น การเกษตรยั่งยืน การประมงชายฝั่ง ซึ่งก่อให้เกิดการจ้างงานและรายได้
5. เน้นที่การรักษาทรัพยากรธรรมชาติของคนยากจน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และจัดการ
6. เน้นการสนับสนุนและส่งเสริมบทบาทของสตรี ในกิจกรรมขจัดความยากจน

รายงานสรุปโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน
(2543: 3 – 4) กล่าวถึง ขั้นตอนและกระบวนการว่า

1. การดำเนินงานเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งตนเองของเกษตรกรและชุมชน
กำหนดขั้นตอนไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดพื้นที่ต้นแบบ (Role Model) เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี
องค์กรเกษตรกร และเครือข่ายที่เป็นตัวแบบของการพัฒนาด้านต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จใน
การดำเนินงาน ในทุกพื้นที่จังหวัดเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดพื้นที่นำร่อง และกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง
พื้นที่ต้นแบบกับพื้นที่นำร่อง

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการจัดทำข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่นำร่อง รวมทั้งประเมินศักยภาพ
ทางด้านกายภาพของพื้นที่นำร่อง

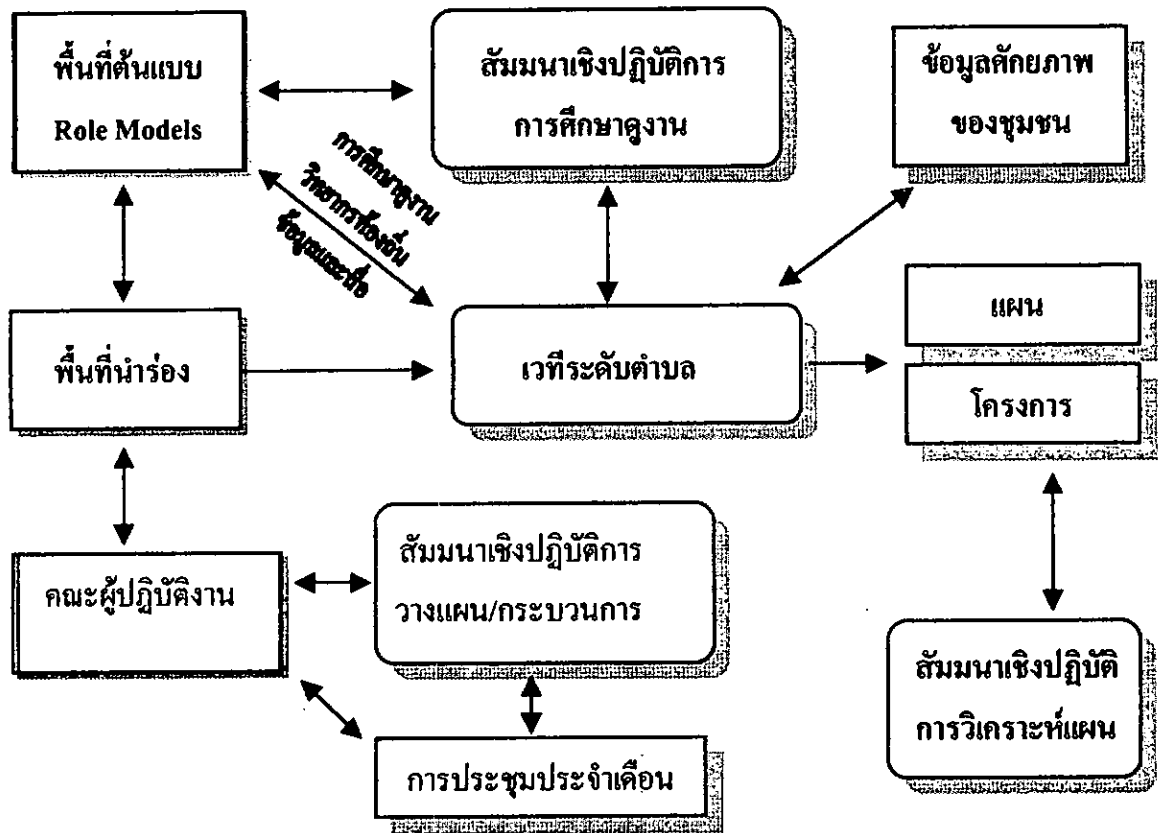
ขั้นตอนที่ 4 เริ่มกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาพื้นที่เป้าหมายนำร่อง โดยให้ทุกฝ่ายมี
ส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 5 จัดทำแผนการส่งเสริมการผลิต ธุรกิจ การออมทรัพย์ และดำเนินการ
โครงการ รวมทั้งการติดตามประเมินผล

ในแต่ละขั้นตอนมีกระบวนการและวิธีการแตกต่างกันไป เช่น การศึกษาเฉพาะกรณี
การศึกษาดูงาน การประชุมสัมมนา เวทีเรียนรู้ระดับตำบล การฝึกอบรม เป็นต้น โดยมีกระบวนการ
เรียนรู้ หรือเวทีเรียนรู้ระดับตำบล เป็นหัวใจของกระบวนการทั้งหมดในโครงการ

2. การดำเนินงานเพิ่มขีดความสามารถของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็น
กระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติโดยการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตามขั้นตอนข้างต้น
และมีเวทีเฉพาะของผู้ปฏิบัติงานในระดับจังหวัด เป็นเวทีการเรียนรู้ที่มีวิทยากร ผู้รู้ เป็นผู้ให้ความ
คิดและวิธีการทำงาน และมีการสังเคราะห์/วิเคราะห์ประสบการณ์จากการทำงาน เป็นพื้นฐาน ภาย
ละเอียดยุทธศาสตร์ของการดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนและกระบวนการ เป็นดังนี้

ขั้นตอนและกระบวนการ

รายงานสรุป โครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน

(2543: 19-21) กล่าวว่า หัวใจสำคัญของโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน คือ กระบวนการเรียนรู้ ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการสร้างกระบวนการ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต เพราะการเรียนรู้ของชุมชนมิได้เกิดขึ้นลอย ๆ เหมือนกับการศึกษาในระบบ แต่เป็นการเรียนรู้ที่มีรากฐานมาจากชุมชน รากฐานสำคัญของชุมชนที่เป็นองค์ประกอบของการเรียนรู้ มี 3 อย่าง คือ คน ความรู้ และทรัพยากร

คน ประกอบด้วยผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนหรือองค์กร และผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านในชุมชน

ความรู้ ประกอบด้วยความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ความรู้ทางวิชาการหรือที่มาจากภายนอก และชุดความรู้หรือประสบการณ์ที่ชุมชนและองค์กร ได้สะสมและพัฒนาขึ้น

ทรัพยากร ในที่นี้หมายถึงทรัพยากรวัตถุ เช่น เงินทุน ที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ พืช สัตว์ ผลผลิต และรวมถึงทุนทางสังคมของชุมชน

องค์ประกอบทั้งสามนี้ จะเป็นตัวกำหนดรูปแบบ กระบวนการ ตลอดจนเนื้อหาสาระ และ กิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ใช้ประโยชน์ได้จริง และเป็นกระบวนการเดียวกันกับการพัฒนาชุมชน

กระบวนการเรียนรู้ใน โครงการฯ มิได้มีเพียงองค์ประกอบพื้นฐาน 3 ประการของ ชุมชนเท่านั้น ในโลกยุคใหม่ชุมชนมิได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่มีปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอก และ ระหว่าง ชุมชนด้วยกัน การเรียนรู้ในอีกด้านหนึ่ง คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน เรียนรู้ จากความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง และจากประสบการณ์ความสัมพันธ์กับโลกภายนอก หรือกับ ระบบใหญ่ของสังคม

การคัดเลือกผู้นำของชุมชนที่มีบทบาทในชุมชนจริง เข้าร่วมกระบวนการเวทีในระดับ ตำบล มีความหมายสำคัญ ต่อการแสดงออกในกระบวนการตาม โครงการ ผลผลิตของกระบวนการ คือ ชุมชนมีทิศทาง และแผนงานการพัฒนาของตนเอง และผู้นำชุมชนเหล่านั้นจะเป็นผู้นำผลจากการเรียนรู้ไปดำเนินการต่อเนื่อง

10. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานเกี่ยวกับการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีของเจ้าหน้าที่นั้น คณิต จิตรรักษา (2536: 109) พบว่า เจ้าหน้าที่งานการเกษตรมีการติดต่อส่งเสริมกับสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ระดับชั้นที่ 1 โดยเฉลี่ยต่อเดือนมากที่สุดคือ 1.58 ครั้ง และกลุ่มเกษตรกรระดับชั้นที่ 2 ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ 1.4 ครั้งต่อเดือน ซึ่งส่วนมากแล้วเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่ม มีความเชื่อถือต่อเจ้าหน้าที่งานการเกษตร ส่วน สมาชิกกลุ่มเกษตรกรระดับ 3 ส่วนมากไม่ให้ความเชื่อถือต่อเจ้าหน้าที่งานการเกษตร นอกจากนี้ ยังระบุด้วยว่า เกษตรกรทั้ง 3 ระดับชั้น มีแรงจูงใจในการเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร เกิดจาก แรงจูงใจใฝ่ ผลประโยชน์ทางวัตถุ แรงจูงใจแบบผสม แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และแรงจูงใจใฝ่ชื่อเสียง ตามลำดับ

ในส่วนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเองนั้นจากผลการศึกษาของ รังสฤษฎี มีชูวาศ(2531: 63) ปรากฏว่ายังต้องการการฝึกอบรมในการ ใช้สื่อที่ใช้ในงานส่งเสริมการเกษตร และยังระบุถึงปัญหา ในการส่งเสริมการเกษตร ในระดับมาก ดังนี้คือ ด้านงบประมาณที่ยังขาดแคลนและไม่พอเพียง ใน การใช้ผลิตสื่อ ขาดทักษะในการผลิตสื่อ เจ้าหน้าที่ขาดความรู้และประสบการณ์ในการผลิตสื่อรวมทั้งขาดผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือในการผลิตสื่อ

อนุศักดิ์ จันทร์มา (2537: 84) พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจเจ้าหน้าที่ในบทบาทการเป็นผู้ชี้แนะการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ การเป็นผู้นำทางด้านวิชาการเกษตรในท้องถิ่น การเป็นผู้ส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกร การเป็นผู้กระตุ้นให้เกษตรกรรู้จักปัญหาของตนเอง ร่วมแก้ไขปัญหาของเกษตรกร เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาการเกษตร แต่บทบาทการเป็นผู้ประสานงานนั้นมีความพอใจในระดับน้อย

ประสิทธิ์ สีนุปี (2537: 80) พบข้อบกพร่องในการปฏิบัติงานของเกษตรกรตำบล ตามการรับรู้ของเกษตรกรผู้นำ คือ การติดต่อประสานงานไม่ต่อเนื่อง ขาดความรู้ด้านการเกษตรแผนใหม่และการป้องกันกำจัดศัตรูพืชในบางเรื่อง ขาดความรู้ด้านการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้นบางชนิดอย่างแท้จริง ขาดความรู้ด้านการตลาดผลผลิตเกษตร และถ่ายทอดความรู้ไม่ตรงกับความต้องการของเกษตรกร และยังรายงานเพิ่มเติมว่า เกษตรกรผู้นำส่วนมาก มีความพอใจในการปฏิบัติงานของเกษตรกรตำบล 4 กิจกรรม คือ การถ่ายทอดความรู้ และเทคนิคการผลิตทางการเกษตรแผนใหม่ การชี้แนะให้เกษตรกรจัดหาและใช้ปัจจัยการผลิตอย่างถูกต้องและเหมาะสม การส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกร การคัดเลือกและใช้ประโยชน์จากเกษตรกรผู้นำ ส่วนความไม่พึงพอใจในการปฏิบัติงานของเกษตรกรตำบล คือ การแก้ไขปัญหาของเกษตรกร และการให้ข้อมูลข่าวสารการเกษตรการตลาดแก่เกษตรกร

สุวรรณี ศิริวรรณหอม (2537: 74) พบว่า เกษตรกรจะให้การยอมรับและเกิดความเชื่อถือก็ต่อเมื่อเกษตรกรตำบลมีลักษณะๆ ทั้ง 4 มิติ คือ มิตិความเป็นผู้รู้จักคุ้นเคย ความไม่เป็นภัย ความเป็นผู้มีคุณวุฒิและมิตិความคล่องตัว

สุรศักดิ์ เศษมณีสถิตย์ (2540: 124) ศึกษาความต้องการรับรู้ข่าวสารการเกษตรของเกษตรกรจากเกษตรกรตำบล พบว่า เกษตรกรต้องการการรับรู้ข่าวสารการเกษตรจากเกษตรกรตำบล เดือนละครั้ง ช่วงเวลาที่สะดวก คือ 16.00-18.00 น. ข่าวสารที่เกษตรกรตำบลนำมาเผยแพร่อยู่ในปัจจุบันมีพอเหมาะสมอยู่แล้ว ไม่ควรใช้เวลาเกิน 1 ชั่วโมงในการเผยแพร่ข่าวสารการเกษตรแต่ละครั้งต้องการติดต่อกับเกษตรกรตำบลพร้อมกันเป็นกลุ่ม และเกษตรกรทั้งหมดต้องการให้เกษตรกรตำบลใช้สื่อที่เป็นของจริง และยังสามารถให้ข้อมูลว่า อุปสรรคในการสื่อสารระหว่างเกษตรกรกับเกษตรกรตำบลในการรับรู้ข่าวสารการเกษตร เกิดจากเกษตรกรขาดพื้นฐานความรู้ในเรื่องที่เกษตรกรตำบลนำมาส่งเสริม ข่าวสารที่นำมาถ้าสมัยไม่ทันต่อเหตุการณ์ บางครั้งเกษตรกรตำบลไม่สามารถอธิบายเรื่องต่างๆ ให้เกษตรกรเข้าใจได้ และยังคงเกิดจากสื่อที่ใช้ไม่เหมาะสม ซึ่งทำให้เกษตรกรไม่เข้าใจ

สุวรรณี ศิริวรรณหอม (2534: 74) พบว่า การรับรู้ข่าวสารทางการเกษตรของเกษตรกร จะได้รับข่าวสารจากแหล่งข่าว 4 แหล่ง คือวิทยุการเกษตรรายการ โทรทัศน์การเกษตร บทความทาง การเกษตรจากหนังสือพิมพ์รายวัน และวารสารการเกษตรในระดับน้อย แต่รายการโทรทัศน์เกษตร นับเป็นแหล่งข่าวสำคัญ เกษตรกรส่วนมากจะมีการติดต่อกับเกษตรตำบล เฉลี่ย 1 ครั้ง ต่อเดือน

อนุศักดิ์ จันทร์มา(2537: 84) พบว่า เกษตรกรส่วนมากจะได้รับข่าวสารการเกษตรและ แหล่งข่าวที่ได้รับส่วนใหญ่ คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร โดยมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริม การเกษตรโดยเฉลี่ย 3 ครั้ง ในรอบ 6 เดือน

ศุภชัย ม่วงกลิ้ง(2534: 33) พบว่า แหล่งข่าวสารการเกษตรที่สำคัญของเกษตรกรคือ เพื่อนบ้าน โทรทัศน์และวิทยุ ทั้งนี้เกษตรกรได้รับข่าวสารการเกษตรและปรึกษาปัญหาการเกษตร จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรน้อย

พนิต เจริญบุรณ์ และคณะ(2543: 70) พบว่า สมรรถนะองค์การ การติดตามงาน ความ ต่อเนื่องในการให้คำปรึกษาหารือ การวางแผนและการควบคุม รูปแบบการเผยแพร่เทคโนโลยี ความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภาวะผู้นำ ความเหมาะสมของเทคโนโลยีที่นำไปถ่ายทอดให้ ท้องถิ่นความชัดเจนของเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบาย เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบาย การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลไปปฏิบัติโดยเรียงลำดับความเร่งด่วนในการแก้ไข ปัญหาจากมาก ไปหาน้อยตามลำดับ

พนิต เจริญบุรณ์ และคณะ(2543: 85) พบว่า ความพึงพอใจของเกษตรกรผู้รับบริการ จากศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล มีความพึงพอใจโดยเรียงลำดับจาก ค่าเฉลี่ย น้อยไปหามาก ด้านความพึงพอใจในการประชาสัมพันธ์ ค่าเฉลี่ย 4.13 อยู่ในขั้นพอใจมาก ด้าน ความพึงพอใจขั้นรายได้คิดเป็นค่า เฉลี่ย 4.22 อยู่ในขั้นพอใจมาก ด้านความพึงพอใจในรูปแบบการ ถ่ายทอด ค่าเฉลี่ย 4.25 ซึ่งอยู่ในขั้นพอใจมาก ด้านความพึงพอใจในการให้บริการศูนย์ฯ คิดเป็น ค่า เฉลี่ย 4.35 อยู่ในขั้นพอใจมาก ด้านความพึงพอใจในตัววิทยากร ค่าเฉลี่ย 4.41 อยู่ในขั้นพอใจมาก และด้านความพึงพอใจของเกษตรกรผู้รับบริการในปัจจัยทั้งหมด พบว่าอยู่ในระดับ ค่าเฉลี่ยรวม 4.27 ซึ่งอยู่ในขั้นพอใจมาก

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัยจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
ประจำตำบล ในจังหวัดสุโขทัย ได้กำหนดวิธีการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ ตามระเบียบวิธีการวิจัยดังต่อไปนี้

1.1 ประชากร ประกอบด้วยประชากรกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

1.1.1 *เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร* ที่รับผิดชอบงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์ ที่ดำเนินการ ในปี 2542 จำนวน 71 คน

1.1.2 *วิทยากรเกษตรกร* ที่เป็นเจ้าของจุดสาธิตถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ในตำบลที่มีการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในปี 2542 จำนวน 298 คน

1.1.3 *เกษตรกร* ที่อยู่ในเขตการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร และจุดสาธิตถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรที่ได้จากการสุ่มตัวอย่าง จุดละ 2 คน จำนวน 342 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่ม ดังนี้

1.2.1 *กลุ่มตัวอย่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร* ทั้งหมด 71 คน

1.2.2 *กลุ่มตัวอย่างวิทยากรเกษตรกร* ดำเนินการกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งยอมให้มีความคลาดเคลื่อน 5%

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้น

$$\begin{aligned} \text{สูตร } n &= \frac{298}{1+298(0.05)^2} \\ &= 171 \end{aligned}$$

จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 171 คน แล้วดำเนินการคำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สัดส่วนของวิทยาการเกษตรกรทั้งหมดเป็นรายอำเภอ แล้วสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยวิธีการจับสลาก ดังนี้

อำเภอ	จำนวนวิทยาการเกษตรกรทั้งหมด	จำนวนสัดส่วนที่ได้
เมืองสุโขทัย	32	18
บ้านด่านลานหอย	24	14
คีรีมาศ	47	27
สวรรคโลก	52	30
ศรีสำโรง	32	18
ทุ่งเสลี่ยม	26	15
กงไกรลาศ	17	10
ศรีสขนาลัย	44	25
ศรีนคร	24	14
รวม 9 อำเภอ	298	171

1.2.3 กลุ่มตัวอย่างเกษตรกร ดำเนินการสุ่มตัวอย่างเกษตรกรในหมู่บ้านที่เป็นที่ตั้งของจุดสาธิตที่ได้จากการสุ่มตัวอย่าง 171 จุดๆ ละ 2 คน รวม 342 คน โดยการสุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ใช้แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างวิทยาการเกษตรกรและเกษตรกรใช้แบบสัมภาษณ์ โดยมีโครงสร้างคำถามที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วยคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิด เสริมทำการพัฒนาคุณภาพเครื่องมือโดยการทดสอบเครื่องมือ ปรับปรุงให้มีความน่าเชื่อถือ ก่อนนำออกสัมภาษณ์ประชากรที่ทำการศึกษามีทั้งหมด 3 ชุด ดังนี้

- 2.1 แบบสอบถามเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีทั้งหมด 4 ตอน คือ
- 2.1.1 สภาพพื้นฐานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
  - 2.1.2 ความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
  - 2.1.3 ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
  - 2.1.4 ปัญหา ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
- 2.2 แบบสัมภาษณ์วิทยากรเกษตรกร มีทั้งหมด 5 ตอน คือ
- 2.2.1 สภาพพื้นฐานของวิทยากรเกษตรกร
  - 2.2.2 ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทของวิทยากรเกษตรกร
  - 2.2.3 ความพึงพอใจต่อการรับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่
  - 2.2.4 ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
  - 2.2.5 ปัญหา ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
- 2.3 แบบสัมภาษณ์เกษตรกร มีทั้งหมด 5 ตอน คือ
- 2.3.1 สภาพพื้นฐาน ของเกษตรกร
  - 2.3.2 ความพึงพอใจต่อการรับการถ่ายทอดความรู้
  - 2.3.3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
  - 2.3.4 ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
  - 2.3.5 ปัญหา ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

การทดสอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยทดสอบความถูกต้องของเนื้อหา (content) ความเชื่อถือ (reliability) ของแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

การทดสอบความถูกต้องของเนื้อหา (content) ใช้วิธีทำแบบสอบถามที่เรียงเรียงขึ้นแล้วให้คณะกรรมการที่ปรึกษาพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาที่จะวัด (content validity) มากยิ่งขึ้น และปรับปรุงด้านความเที่ยงตรงแล้วนำไปทดสอบความน่าเชื่อถือ

การทดสอบความเชื่อถือได้ (reliability) ของแบบสอบถาม นำไปทดสอบความเชื่อมั่นกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเดียวกับผู้ให้ข้อมูลแต่ไม่ใช่ประชากรที่ศึกษา จำนวน 20 คน และได้นำผลการทดสอบไปหาความเชื่อถือได้ (reliability consistency) ตามวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (coefficient of alpha หรือ cronbach) ในส่วนของความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็นในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ผลการทดสอบพบว่ามีค่าเฉลี่ยสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ .811 และ .826 ตามลำดับ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ใช้เวลาดำเนินการเก็บข้อมูล 60 วัน ดังนี้

3.1 แบบสอบถาม จัดส่งให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่รับผิดชอบศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร จำนวน 71 ชุด

3.2 แบบสัมภาษณ์ วิทยากรเกษตรกรและเกษตรกร ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยมีวิทยากรเกษตรกร 171 ชุด และเกษตรกร 342 ชุด รวม 513 ชุด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ มาจัดหมวดหมู่ แล้ววิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows (Statistical Package for Social Science, Version 10) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ

4.1 วิเคราะห์สภาพพื้นฐาน ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร วิทยากรเกษตรกร และเกษตรกร โดยใช้สถิติวิเคราะห์เชิงพรรณนา(Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายข้อมูลซึ่งประกอบด้วย สถิติ การแจกแจงความถี่(Frequency) ค่าร้อยละ(Percentage) ค่าเฉลี่ย(Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation)

4.2 วิเคราะห์ความรู้ ความเข้าใจ ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และความรู้ ความเข้าใจในบทบาทวิทยากรเกษตรกร โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา(Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายข้อมูลประกอบด้วย สถิติ การแจกแจงความถี่(Frequency) ค่าร้อยละ(Percentage) ค่าเฉลี่ย(Mean)

4.3 วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงาน ได้แก่ ความพึงพอใจ ความคิดเห็น การมีส่วนร่วม ของการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ใช้สถิติวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของตัวแปร ได้แก่ ค่า ไคสแควร์ (Chi-Square) และค่า C (Contingency Coefficient)

การวัดตัวแปรและเกณฑ์การวัด การวัดตัวแปรปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงาน
ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร กำหนดเกณฑ์การวัดดังนี้

ความรู้ ความเข้าใจ ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอด
เทคโนโลยีการเกษตรกำหนดให้คะแนน ข้อละ 1 คะแนน จากคำถามทั้งสิ้น 20 ข้อ แบ่งเกณฑ์การ
วัดในแต่ละช่วง ดังนี้

- 1 - 4 มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงาน น้อยที่สุด
- 5 - 8 มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงาน น้อย
- 9 - 12 มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงาน ปานกลาง
- 13 - 16 มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงาน มาก
- 17 - 20 มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงาน มากที่สุด

ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทของวิทยากรเกษตรกร กำหนดให้คะแนน ข้อละ 1
คะแนนจากคำถามทั้งสิ้น 8 ข้อ แบ่งเกณฑ์การวัดในแต่ละช่วงดังนี้

- 1 - 2 มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทวิทยากร น้อยที่สุด
- 3 - 4 มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทวิทยากร น้อย
- 5 - 6 มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทวิทยากร มาก
- 7 - 8 มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทวิทยากร มากที่สุด

ความพึงพอใจต่อการรับบริการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ ของวิทยากรเกษตรกร ความพึง
พอใจต่อการรับบริการถ่ายทอดความรู้จากเจ้าหน้าที่ และวิทยากรเกษตรกรของเกษตรกร การมีส่วน
ร่วมของเกษตรกร ความคิดเห็นในการดำเนินงาน กำหนดเกณฑ์การวัด โดยใช้ค่าเฉลี่ย ดังนี้

- 1 - 1.80 มีพึงพอใจน้อยที่สุด/มีส่วนร่วมน้อย/ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
- 1.81 - 2.60 มีพึงพอใจน้อย/มีส่วนร่วมค่อนข้างน้อย/ไม่เห็นด้วย
- 2.61 - 3.40 มีพึงพอใจปานกลาง/มีส่วนร่วมปานกลาง/ไม่แน่ใจ
- 3.41 - 4.20 มีพึงพอใจมาก/มีส่วนร่วมค่อนข้างมาก/เห็นด้วย
- 4.21 - 5.00 มีพึงพอใจมากที่สุด/มีส่วนร่วมมาก/เห็นด้วยอย่างยิ่ง

การหาค่าขนาดความสัมพันธ์ ใช้ค่า ไคสแควร์ Chi-Square และค่า C (Contingency
Coefficient) เพื่อวัดระดับความสัมพันธ์ โดยกำหนดช่วงความสัมพันธ์ ดังนี้

- .001 - .300 มีความสัมพันธ์ น้อย
- .301 - .600 มีความสัมพันธ์ ปานกลาง
- .601 - 1.00 มีความสัมพันธ์ มาก

(สำนักงานเกษตรจังหวัดสุโขทัย: 2544) วัดผลการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ใช้ข้อมูลจากผลการติดตามนิเทศงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ของสำนักงานเกษตรจังหวัดสุโขทัย ตามขั้นตอนการดำเนินงาน ได้แก่ การเตรียมการ การเข้าถึง การถ่ายทอดและพัฒนา การประเมินซึ่งได้วิเคราะห์ และสรุปผลการติดตามนิเทศงาน แยกศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มดี	จำนวน	39	กลุ่ม
กลุ่มปานกลาง	จำนวน	20	กลุ่ม
กลุ่มปรับปรุง	จำนวน	12	กลุ่ม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบล ในจังหวัดสุโขทัย ได้แบ่งผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐาน ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

ตอนที่ 2 สภาพพื้นฐาน ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทวิทยากร ความพึงพอใจต่อการรับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ ความคิดเห็น ของวิทยากรเกษตรกร ในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

ตอนที่ 3 สภาพพื้นฐาน ความพึงพอใจต่อการรับการถ่ายทอดความรู้ การมีส่วนร่วม ความคิดเห็น ของเกษตรกร ในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

ตอนที่ 4 การดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

ตอนที่ 5 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ ต่อการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

ตอนที่ 6 ปัญหา ข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร วิทยากรเกษตรกร และเกษตรกรเกษตรกร

ตอนที่ 1 ผลการวิจัยสภาพพื้นฐาน ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น ของเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมการเกษตรในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

1.1 สภาพพื้นฐาน

ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ส่วนใหญ่เป็น เพศชาย ร้อยละ 71.80 อายุระหว่าง 41 – 45 ปี ร้อยละ 49.30 รองลงมาอายุระหว่าง 36 – 40 ปี สูงกว่า 45 ปี ต่ำกว่า 36 ปี ร้อยละ 23.94 ร้อยละ 22.54 และ ร้อยละ 4.22 ตามลำดับ โดยมีผู้มีอายุน้อยที่สุดคือ 33 ปี อายุมากที่สุดคือ 50 ปี อายุเฉลี่ย 42.66 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบปริญญาตรี ร้อยละ 73.24 ปฏิบัติงานในตำแหน่งเจ้าพนักงานการเกษตร ร้อยละ 73.24 รองลงมาเป็นหัวหน้างาน เจ้าพนักงานเทคนิค-เกษตร ร้อยละ 14.08 และร้อยละ 12.68 ตามลำดับ ในด้านประสบการณ์ทำงานส่วนใหญ่ มากกว่า 20 ปี ร้อยละ 49.30 รองลงมาระหว่าง 10 – 20 ปี ร้อยละ 43.66 ประสบการณ์ทำงานน้อยที่สุดคือ 5 ปี ประสบการณ์ทำงานมากที่สุดคือ 26 ปี โดยมีประสบการณ์ทำงานเฉลี่ย 19.11 ปี (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1 จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน

N = 71

สภาพพื้นฐาน	จำนวน(คน)	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
เพศ						
ชาย	51	71.80				
หญิง	20	28.20				
อายุ						
			42.66	3.67	33	50
ต่ำกว่า 36 ปี	3	4.22				
ระหว่าง 36 – 40 ปี	17	23.94				
ระหว่าง 41 – 45 ปี	35	49.30				
สูงกว่า 45 ปี	16	22.54				
ระดับการศึกษา						
ปวช.	3	4.22				
ปวส. หรือเทียบเท่า	15	21.13				
ปริญญาตรี	52	73.24				
สูงกว่าปริญญาตรี	1	1.41				
ตำแหน่ง						
หัวหน้างาน	10	14.08				
จพง.การเกษตร	52	73.24				
จพง.เทคนิคเกษตร	9	12.68				
ประสบการณ์ทำงาน						
			19.11	4.31	5	26
น้อยกว่า 10 ปี	5	7.04				
ระหว่าง 10 – 20 ปี	31	43.66				
มากกว่า 20 ปี	35	49.30				

ในด้านสถานที่ตั้ง ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ที่ องค์การบริหารส่วนตำบล ร้อยละ 81.69 ระยะทางห่างจากสำนักงานเกษตรอำเภอ ส่วนใหญ่ต่ำกว่า 11 กิโลเมตร ร้อยละ 57.75 รองลงมา ระยะระหว่าง 11 – 20 กิโลเมตร ระยะทางระหว่าง 21 – 30 กิโลเมตร และสูงกว่า 30 กิโลเมตร ร้อยละ 36.62 ร้อยละ 4.22 และร้อยละ 1.41 ตามลำดับ โดยมีระยะทางต่ำสุดคือ 1 กิโลเมตร ระยะทางสูงสุดคือ 32 กิโลเมตร ระยะทางเฉลี่ย 10.34 กิโลเมตร งบประมาณดำเนินการ ได้รับจากกรมส่งเสริมการเกษตร(ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 จำแนกตาม สถานที่ตั้งศูนย์ ระยะทาง แหล่งงบประมาณ

N = 71

สภาพพื้นฐาน	จำนวน(คน)	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
สถานที่ตั้งศูนย์ถ่ายทอด						
เทคโนโลยีการเกษตร						
สภาตำบล	5	7.04				
ที่ทำการ อบต.	58	81.69				
บ้านพักเกษตรตำบล	1	1.41				
อื่น ๆ	7	9.86				
ระยะทางจากศูนย์ถ่ายทอด						
เทคโนโลยีการเกษตรถึง						
สำนักงานเกษตรอำเภอ			10.34	7.03	1	32
ต่ำกว่า 11 กิโลเมตร	41	57.75				
ระหว่าง 11 – 20 กิโลเมตร	26	36.62				
ระหว่าง 21 – 30 กิโลเมตร	3	4.22				
สูงกว่า 30 กิโลเมตร	1	1.41				
แหล่งงบประมาณ						
กรมส่งเสริมการเกษตร	71	100.00				
อบต.	-	-				
อื่น ๆ	-	-				

1.2 ความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

การศึกษาความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ได้แบ่งคำถามตามนโยบายและขั้นตอนการดำเนินงานในด้านการเตรียมการ การเข้าถึง การถ่ายทอดและพัฒนา และการประเมิน ผลการวิจัยพบว่า

นโยบาย เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความรู้เข้าใจในนโยบายการดำเนินการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ร้อยละ 100.0 มีความรู้เข้าใจในด้านเป้าหมาย ขั้นตอน และวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานร้อยละ 70.4 63.4 และ 42.3 ตามลำดับ

การเตรียมการ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความรู้ความเข้าใจในด้านการเตรียมความพร้อมของชุมชน ข้อมูลประจำศูนย์ ร้อยละ 94.4 รองลงมาได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในด้านการบริหารศูนย์ ร้อยละ 85.9 และความรู้ความเข้าใจในด้านองค์ประกอบของศูนย์ ร้อยละ 57.7

การเข้าถึง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความรู้ความเข้าใจในด้านการวิเคราะห์ชุมชน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน จัดทำแผน ร้อยละ 97.2 ความรู้ความเข้าใจในด้านการคัดเลือกจุดสาธิต การจัดกลุ่มเครือข่าย และการพัฒนาวิทยากรเกษตรกร ร้อยละ 66.2 46.5 และ 39.4 ตามลำดับ

การถ่ายทอดและพัฒนา เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีความรู้ความเข้าใจในด้านการให้วิทยากรเกษตรกรเป็นผู้ดำเนินการถ่ายทอดความรู้ ร้อยละ 98.6 รองลงมาความรู้ความเข้าใจในด้านการถ่ายทอดความรู้ตามกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ร้อยละ 95.8 กระบวนการติดต่อสื่อสาร ร้อยละ 94.4 การประสานงานกับหน่วยงาน ร้อยละ 87.3 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ร้อยละ 73.2 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ร้อยละ 70.4 และการเชื่อมโยงการตลาด การออม แหล่งเครดิต การเตรียมธุรกิจ ร้อยละ 46.5

การประเมิน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความรู้ความเข้าใจในด้านการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์และจุดสาธิต โดยเจ้าหน้าที่และเกษตรกร/ชุมชน ร้อยละ 90.1 (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3 ความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

การดำเนินงาน	รู้	
	จำนวน(คน)	ร้อยละ
นโยบาย		
1. นโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ฯ ภายใต้โครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตร	71	100.0
2. เป้าหมายการดำเนินงานศูนย์ฯ ในปี 2542 ดำเนินการจัดตั้งให้ครบทุกตำบล	50	70.4
3. ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงาน มี 9 ขั้นตอน	45	63.4
4. วัตถุประสงค์ของการดำเนินงานศูนย์ฯ เพื่อพัฒนาความรู้ เพื่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ของคนและชุมชน	30	42.3
การเตรียมการ		
5. การเตรียมความพร้อมของชุมชน ข้อมูลศูนย์เป็นส่วนหนึ่งในขั้นตอนการเตรียมการ	67	94.4
6. การบริหารศูนย์มีเกษตรตำบลเป็นประธานบริหาร ประกอบด้วยคณะกรรมการ รวม 9 คน	61	85.9
7. องค์ประกอบศูนย์ ประกอบด้วยส่วนที่เป็นสำนักงานและวัสดุอุปกรณ์ประจำศูนย์	41	57.7
การเข้าถึง		
8. การวิเคราะห์ชุมชนนั้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยการจัดทำแนวทาง วางแผน และจัดทำแผนพัฒนา	69	97.2
9. การดำเนินการสำรวจข้อมูลจะดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่และเกษตรกร	64	90.1
10. จุดสาคือถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรเกิดจากการคัดเลือกจากผู้อำนวยการศูนย์	47	66.2
11. การจัดกลุ่มเครือข่ายได้แก่กลุ่มความร่วมมือทุกสาขาอาชีพที่รวมตัวกันเพื่อทำธุรกิจ	33	46.5

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

การดำเนินงาน	ร้อยละ	
	จำนวน(คน)	ร้อยละ
12. การดำเนินการพัฒนาวิทยากร การจัดกลุ่มเรียนรู้ เป็นขั้นตอนของการเข้าถึงเกษตรกร	28	39.4
การถ่ายทอดและพัฒนา		
13. วิทยากรเกษตรกร คือ เกษตรกรที่เป็นเจ้าของจุดถ่ายทอดมีบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษาด้านการประกอบอาชีพในตำบล	70	98.6
14. การดำเนินการถ่ายทอดความรู้ตามกระบวนการถ่ายทอดความรู้ คือการนำเกษตรกรในตำบลหรือเกษตรกรทั่วไปมาฝึกหัดและเรียนรู้	68	95.8
15. กระบวนการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มเกษตรกรหรือชุมชน เป็นการติดต่อสื่อสารแบบสองทาง	67	94.4
16. ผู้อำนวยการศูนย์ฯ และวิทยากรจุดสาธิตต้องดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการถ่ายทอดความรู้	62	87.3
17. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เจ้าหน้าที่เป็นผู้นำการเรียนรู้ โดยให้เกษตรกรเป็นผู้ปฏิบัติตาม	52	73.2
18. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานศูนย์ฯ เป็นหน้าที่ของสื่อมวลชน	50	70.4
19. แนวทางเชื่อมโยงการตลาด การออม แหล่งเครดิต และเตรียมธุรกิจ เป็นขั้นตอนการเตรียมการ	33	46.5
ประเมิน		
20. การประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ฯ และจุดสาธิต จะประเมิน โดยเจ้าหน้าที่และเกษตรกร/ชุมชน	64	90.1

ระดับคะแนนความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ส่วนใหญ่มีระดับคะแนนความรู้ ความเข้าใจ ในระดับมาก คือ 13 – 16 คะแนน ร้อยละ 45.1 รองลงมา มีระดับคะแนนความรู้ ความเข้าใจ ระดับมากที่สุด 17 – 20 คะแนน และ 9 – 12 คะแนน ร้อยละ 31.0 และร้อยละ 23.9 ตามลำดับ โดยระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรเฉลี่ย 15.10 คะแนน ระดับคะแนนต่ำสุด 10 ระดับคะแนนสูงสุด 20 (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4 จำแนกตามระดับคะแนนความรู้ ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

			N=71
ระดับคะแนน		จำนวน (คน)	ร้อยละ
1-4	น้อยที่สุด	-	-
4-8	น้อย	-	-
9-12	ปานกลาง	17	23.9
13-16	มาก	32	45.1
17-20	มากที่สุด	22	31.0

$\bar{X} = 15.10$ MIN = 10 MAX = 20

1.3 ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

ผลการวิจัยความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ตามนโยบาย ขั้นตอน การดำเนินงาน การเตรียมการ การเข้าถึง การถ่ายทอดและพัฒนา และการประเมิน พบว่า

นโยบายการดำเนินงาน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรระดับมาก ได้แก่ ความเหมาะสมของขั้นตอนการดำเนินงาน ค่าเฉลี่ย 3.55 ความชัดเจนของเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ความชัดเจนของนโยบายจัดตั้งศูนย์ ค่าเฉลี่ย 3.54 และ 3.48 มีความคิดเห็น ระดับปานกลาง ได้แก่ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของศูนย์ เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ค่าเฉลี่ย 3.39 ตามลำดับ

การเตรียมการ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ระดับมาก ได้แก่ การบริหารศูนย์โดยคณะทำงาน ค่าเฉลี่ย 3.92 การเตรียมข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลด้านการผลิต การตลาดและอื่น ๆ ค่าเฉลี่ย 3.86 การเตรียมความพร้อมของชุมชน ค่าเฉลี่ย 3.79

การเข้าถึง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ระดับมาก ได้แก่ การวางแผนเพื่อการพัฒนาโดยมีส่วนร่วมของชุมชน ค่าเฉลี่ย 4.10 การจัดกลุ่มเครือข่ายกลุ่มอาชีพ ค่าเฉลี่ย 3.82 การวิเคราะห์ชุมชนจากกลุ่มเครือข่าย การดำเนินการสำรวจข้อมูล โดยเกษตรกร ค่าเฉลี่ย 3.75 และ 3.66 ตามลำดับ

การถ่ายทอดและพัฒนา เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีความเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ระดับมากที่สุด ได้แก่ การใช้/นำเทคโนโลยีที่เหมาะสมในแต่ละท้องถิ่นเพื่อการถ่ายทอด ค่าเฉลี่ย 4.24 และ มีความคิดเห็น ระดับมาก ได้แก่ การสื่อสารในแต่ละระดับเพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้ การจัดกลุ่มเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ 4.10 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงาน ค่าเฉลี่ย 4.08 การประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการส่งเสริม การเชื่อมโยงการตลาด/การออม แหล่งเครดิต/การเตรียมธุรกิจ การจัดตั้งจุดสาธิต หรือวิทยากรเกษตรกรเพื่อเป็นตัวแทนในการถ่ายทอด ค่าเฉลี่ย 4.07 และ 4.03 ตามลำดับ

การประเมินผล เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีความเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ระดับมาก ได้แก่ การประเมินผลการดำเนินงานศูนย์และจุดสาธิต โดยเจ้าหน้าที่ และการประเมินผลการดำเนินงานศูนย์และจุดสาธิต โดยเกษตรกร/ชุมชน ค่าเฉลี่ย 3.77 และ 3.75 ตามลำดับ(ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5 ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรของเจ้าหน้าที่

N = 71

การดำเนินงาน	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$
	1	2	3	4	5	
นโยบายในการดำเนินงาน						
1. ความเหมาะสมของขั้นตอนการดำเนินงาน	2 (2.8)	5 (7.0)	19 (26.8)	42 (59.2)	3 (4.2)	3.55
2. ความชัดเจนของเป้าหมายและวัตถุประสงค์	2 (2.8)	2 (2.8)	28 (39.4)	34 (48.0)	5 (7.0)	3.54
3. ความชัดเจนของนโยบายจัดตั้งศูนย์ฯ	2 (2.8)	4 (5.6)	29 (40.8)	30 (42.3)	6 (8.5)	3.48
4. เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของศูนย์ฯ เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ	1 (1.4)	4 (5.6)	35 (49.3)	28 (39.4)	3 (4.2)	3.39
การเตรียมการ						
5. การบริหารศูนย์โดยคณะทำงาน	- (2.8)	2 (2.8)	11 (15.5)	49 (69.0)	9 (12.7)	3.92
6. การเตรียมข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลด้าน การผลิต การตลาด และข้อมูลอื่นๆ	- (2.8)	2 (2.8)	11 (15.5)	53 (74.6)	5 (7.0)	3.86
7. การเตรียมความพร้อมของชุมชน	- (1.4)	1 (1.4)	19 (26.8)	45 (63.4)	6 (8.5)	3.79
การเข้าถึง						
8. การกำหนดแผน วางแผนเพื่อการพัฒนา โดยมีส่วนร่วมของชุมชน	- (1.4)	1 (1.4)	6 (8.5)	49 (69.0)	15 (21.1)	4.10
9. การจัดกลุ่มเครือข่ายกลุ่มอาชีพ	- (2.8)	2 (2.8)	16 (22.5)	46 (64.8)	7 (9.9)	3.82
10. การวิเคราะห์ชุมชนจากกลุ่มเครือข่าย	- (14.2)	3 (14.2)	17 (23.9)	46 (64.8)	5 (7.0)	3.75
11. การดำเนินการสำรวจข้อมูลโดยเกษตรกร	- (11.3)	8 (11.3)	13 (18.3)	45 (63.4)	5 (7.0)	3.66

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

การดำเนินงาน	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$
	1	2	3	4	5	
	N = 71					
การถ่ายทอดและพัฒนา						
12. มีการใช้/นำเทคโนโลยีที่เหมาะสม ในแต่ละท้องถิ่นเพื่อการถ่ายทอด	-	-	4	46	21	4.24
			(5.6)	(64.8)	(29.6)	
13. การติดต่อสื่อสารในแต่ละระดับ เพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้	-	3	11	39	18	4.10
		(4.2)	(15.5)	(54.9)	(25.4)	
14. การจัดกลุ่มเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	-	-	8	48	15	4.10
			(11.3)	(67.6)	(21.1)	
15. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงาน	-	-	8	49	14	4.08
			(11.3)	(69.0)	(19.7)	
16. การประสานงานกับส่วนราชการ ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริม	-	-	12	42	17	4.07
			(16.9)	(59.2)	(23.9)	
17. การตั้งจุดสาธิตหรือวิทยากรเกษตรกร เพื่อเป็นตัวแทนการถ่ายทอด	-	-	9	51	11	4.03
			(12.7)	(71.8)	(15.5)	
18. มีการเชื่อมโยงการตลาด/การออก แหล่งเครดิต/การเตรียมธุรกิจ	-	1	25	30	15	3.83
		(1.4)	(35.2)	(42.3)	(21.1)	
การประเมิน						
19. การประเมินผลการดำเนินงานศูนย์ และจุดสาธิตโดยเจ้าหน้าที่	-	4	13	49	5	3.77
		(5.6)	(18.3)	(69.9)	(7.0)	
20. การประเมินผลการดำเนินงานศูนย์ฯ และจุดสาธิตโดยเกษตรกรและชุมชน	-	4	18	41	8	3.75
		(5.6)	(25.4)	(57.7)	(13.3)	

**ตอนที่ 2 ผลการศึกษาสภาพพื้นฐาน ความรู้ความเข้าใจในบทบาท ความพึงพอใจต่อการ
รับบริการสนับสนุน ความคิดเห็น ของวิทยากรเกษตรกรในการดำเนินงานศูนย์
ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร**

2.1 สภาพพื้นฐาน

ผลการวิจัยพบว่า วิทยากรเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 69.6 อายุ
ระหว่าง 51 – 60 ปี ร้อยละ 39.2 รองลงมาอายุระหว่าง 41 – 50 ปี 31 – 40 ปี สูงกว่า 60 ปี และ
ต่ำกว่า 31 ปี ร้อยละ 29.8 ร้อยละ 17.0 ร้อยละ 11.7 และร้อยละ 2.3 ตามลำดับ โดยผู้มีอายุน้อยที่สุด
คือ 27 ปี อายุมากที่สุดคือ 75 ปี อายุเฉลี่ย 49.38 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษาปีที่
4-6 ร้อยละ 82.5 จำนวนสมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่ 3 – 4 คน ร้อยละ 50.9 รองลงมาสมาชิก
5 – 6 คน ร้อยละ 32.7 สมาชิกมากกว่า 6 คน และ 1 – 2 คน ร้อยละ 9.4 และ 7.0 ตามลำดับ โดยมี
สมาชิคน้อยที่สุดคือ 1 คน มากที่สุด 9 คน สมาชิกเฉลี่ย 4.44 คน (ตารางที่ 4.6)

ตารางที่ 4.6 จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา สมาชิกในครอบครัวของวิทยากรเกษตรกร

N = 171

สภาพพื้นฐาน	จำนวน(คน)	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
เพศ						
ชาย	119	69.6				
หญิง	52	30.4				
อายุ			49.38	9.58	27	75
ต่ำกว่า 31 ปี	4	2.3				
ระหว่าง 31 – 40 ปี	29	17.0				
ระหว่าง 41 – 50 ปี	51	29.8				
ระหว่าง 51 – 60 ปี	67	39.2				
สูงกว่า 60 ปี	20	11.7				
ระดับการศึกษา						
ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4	4	2.3				
ประถมศึกษาปีที่ 4 – 6	141	82.5				
มัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3	18	10.5				
มัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 หรือ ปวช.	3	1.8				
สูงกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6	5	2.9				
จำนวนสมาชิกในครอบครัว			4.44	1.47	1	9
1 – 2 คน	12	7.0				
3 – 4 คน	87	50.9				
5 – 6 คน	56	32.7				
มากกว่า 6 คน	16	9.4				

ผลการศึกษาด้านพื้นที่ทำการเกษตรของวิทยากรเกษตรกรพบว่า ส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำการเกษตรต่ำกว่า 16 ไร่ ร้อยละ 39.7 รองลงมาคือ 16 – 30 ไร่ 31 – 45 ไร่ สูงกว่า 60 ไร่ และ 46 – 60 ไร่ ร้อยละ 35.7 ร้อยละ 15.8 ร้อยละ 4.7 และร้อยละ 4.1 ตามลำดับ พื้นที่ทำการเกษตรต่ำสุด 2 ไร่ สูงสุด 113 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 24.10 ไร่ ส่วนพื้นที่จุดสาธิตของวิทยากรเกษตรกรพบว่า ส่วนใหญ่มีพื้นที่ระหว่าง 5 – 10 ไร่ ร้อยละ 50.9 รองลงมาคือน้อยกว่า 5 ไร่ ร้อยละ 27.5 พื้นที่จุดสาธิตต่ำสุด 1 ไร่ สูงสุด 80 ไร่ พื้นที่จุดสาธิตเฉลี่ย 9.64 ไร่ ในด้านรายได้ต่อปีของวิทยากรเกษตรกรพบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 25,001 – 50,000 บาท ร้อยละ 35.7 รองลงมาระหว่าง 50,001 – 75,000 บาท สูงกว่า 100,000 บาท ระหว่าง 75,001 – 100,000 บาท และต่ำกว่า 25,001 บาท ร้อยละ 22.2 ร้อยละ 19.3 ร้อยละ 15.2 และร้อยละ 7.6 ตามลำดับ รายได้ต่อปีต่ำสุด 10,000 บาท สูงสุด 450,000 บาท รายได้ต่อปีเฉลี่ย 79,443.86 บาท ด้านการเป็นสมาชิกกลุ่มพบว่า วิทยากรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธกส. ร้อยละ 66.7 รองลงมาได้แก่ กลุ่มอาชีพ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ร้อยละ 40.4 ร้อยละ 25.7 ร้อยละ 20.4 และร้อยละ 14.6 ตามลำดับ ส่วนการเข้ารับการอบรมพบว่า วิทยากรเกษตรกรทั้งหมดได้รับการอบรมจากหน่วยงานส่งเสริมการเกษตร โดยสำนักงานเกษตรจังหวัด ร้อยละ 100.0 (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.7 พื้นที่ทำการเกษตร พื้นที่จุดสาธิต รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การเข้ารับการอบรมของวิทยากรเกษตรกร

N = 171

สภาพพื้นฐาน	จำนวน(คน)	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
พื้นที่ทำการเกษตร			24.10	18.09	2	113
ต่ำกว่า 16 ไร่	68	39.7				
16 – 30 ไร่	61	35.7				
31 – 45 ไร่	27	15.8				
46 – 60 ไร่	7	4.1				
สูงกว่า 60 ไร่	8	4.7				

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

N = 171

สภาพพื้นฐาน	จำนวน(คน)	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
พื้นที่อุตสาหกรรม			9.64	10.56	1	80
น้อยกว่า 5 ไร่	47	27.5				
5 - 10 ไร่	87	50.9				
11 - 16 ไร่	10	5.8				
17 - 22 ไร่	15	8.8				
23 - 28 ไร่	5	2.9				
สูงกว่า 28 ไร่	7	4.1				
รายได้ต่อปี			79,443.86	61,324.91	10,000	450,000
ต่ำกว่า 25,001 บาท	13	7.6				
25,001 - 50,000 บาท	61	35.7				
50,001 - 75,000 บาท	38	22.2				
75,001 - 100,000 บาท	26	15.2				
สูงกว่า 100,000 บาท	33	19.3				
การเป็นสมาชิกกลุ่ม						
กลุ่มลูกค้า ธกส.	114	66.7				
กลุ่มอาชีพ	69	40.4				
กลุ่มเกษตรกร	44	25.7				
กลุ่มสหกรณ์	35	20.4				
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	25	14.6				
การเข้ารับการอบรม						
เคย	171	100.0				
ไม่เคย	-	-				

2.2 ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทวิทยากรเกษตรกร

ผลการวิจัย พบว่า วิทยากรเกษตรกร มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทของการเป็นผู้
นำการถ่ายทอดความรู้ ร้อยละ 100 บทบาทการเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้ ร้อยละ 91.8
บทบาทเป็นผู้ร่วมกับเจ้าหน้าที่และเกษตรกรในการวางแผน วิเคราะห์แก้ไขปัญหาชุมชน ร้อยละ
87.7 บทบาทในการประสานงานกับหน่วยงานในการถ่ายทอดความรู้ ร้อยละ 85.4 บทบาทในการ
ผลิตสื่อประกอบการถ่ายทอดความรู้ ร้อยละ 59.6 มีความรู้ด้านการเกษตรทุกเรื่องในตำบล ร้อยละ
58.5 บทบาทในผู้บริการข่าวสารและการประชาสัมพันธ์ ร้อยละ 39.8 บทบาทในการคัดเลือกจุด
สาธิต ร้อยละ 24.6 (ตารางที่ 4.8)

ตารางที่ 4.8 ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทวิทยากรเกษตรกร

บทบาทของวิทยากรเกษตรกร	N=171	
	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1. เป็นเจ้าของจุดสาธิตถ่ายทอดเทคโนโลยี ทำหน้าที่เป็นผู้นำการถ่ายทอดความรู้	171	100.0
2. เป็นสื่อกลางระหว่างเจ้าหน้าที่และเกษตรกร และเกษตรกรในการถ่ายทอดความรู้	157	91.8
3. เป็นผู้ร่วมกับเจ้าหน้าที่และเกษตรกรในการวางแผน วิเคราะห์ แก้ไขปัญหาชุมชน	150	87.7
4. ประสานกับ หน่วยงานต่าง ๆ ในการถ่ายทอดความรู้	146	85.4
5. เป็นผู้ผลิตสื่อประกอบการถ่ายทอดให้แก่เกษตรกรทั่วไป	102	59.6
6. มีความรู้ในด้านการเกษตรในทุกเรื่องในตำบล	100	58.5
7. เป็นผู้บริการข่าวสาร ความรู้ การประชาสัมพันธ์ การดำเนินงานศูนย์เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมการเกษตร	68	39.8
8. จุดสาธิตต้องเกิดจากการคัดเลือกโดยเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมการเกษตร	42	24.6

ระดับคะแนนความรู้ความเข้าใจในบทบาทของวิทยากรเกษตรกร

วิทยากรเกษตรกร ส่วนใหญ่มีระดับคะแนนความรู้ความเข้าใจในบทบาทวิทยากรเกษตรกร ในระดับมาก คือ 5 – 6 คะแนน ร้อยละ 65.5 รองลงมา มีระดับคะแนนความรู้ความเข้าใจในบทบาทวิทยากรเกษตรกร 7 – 8 คะแนน และ 3 – 4 คะแนน ร้อยละ 21.0 และร้อยละ 16.4 ตามลำดับ ระดับคะแนนเฉลี่ย 5.47 คะแนนต่ำสุด 2 คะแนนสูงสุด 8 (ตารางที่ 4.9)

ตารางที่ 4.9 จำแนกตามระดับคะแนนความรู้ความเข้าใจในบทบาทวิทยากรเกษตรกร

N = 171

ระดับคะแนน	จำนวนคน	ร้อยละ
1 – 2	1	.6
3 – 4	28	16.4
5 – 6	106	62.0
7 – 8	36	21.0

$\bar{X} = 5.47$ MIN = 2 MAX = 8

2.3 ความพึงพอใจต่อการรับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่

ผลการวิจัย พบว่า วิทยากรเกษตรกร มีความพึงพอใจต่อการได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ ระดับมาก ได้แก่ มนุษยสัมพันธ์ของผู้อำนวยความสะดวก ค่าเฉลี่ย 3.58 การจัดการฝึกอบรมให้ความรู้ ค่าเฉลี่ย 3.51 การจัดทำสถิติงาน/งานวันสาริต ความสะดวกในการติดต่อศูนย์ มีค่าเฉลี่ย 3.46 และ 3.46 ตามลำดับ

วิทยากรเกษตรกร มีความพึงพอใจต่อการได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ ในระดับปานกลาง ได้แก่ การแก้ไขปัญหาและการให้คำปรึกษาของศูนย์ ค่าเฉลี่ย 3.33 การสนับสนุนสื่อ เช่น แผ่นพับ แผ่นปลิว แผ่นพอลิ ค่าเฉลี่ย 3.23 ความรวดเร็วในการให้บริการของศูนย์ ค่าเฉลี่ย 3.23 ประชาสัมพันธ์กิจกรรมศูนย์ ค่าเฉลี่ย 3.13 การบริการข้อมูลข่าวสารการเกษตร และการสนับสนุนงบประมาณดำเนินงาน ค่าเฉลี่ย 3.09 และ 3.00 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.10)

ตารางที่ 4.10 ความพึงพอใจต่อการรับบริการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของวิทยาการเกษตร

N = 171

การรับบริการสนับสนุน	ระดับความพึงพอใจ					$\bar{X}$
	1	2	3	4	5	
1. มนุษยสัมพันธ์ของผู้อำนวยความสะดวก	5 (2.9)	10 (5.8)	56 (32.7)	81 (47.4)	19 (11.1)	3.58
2. การจัดการฝึกอบรมให้ความรู้ของศูนย์	1 (0.6)	13 (7.6)	69 (40.4)	73 (42.7)	15 (8.8)	3.51
3. การจัดทัศนศึกษาดูงาน, งานวันเสาร์	1 (0.6)	17 (9.9)	72 (42.1)	65 (38.0)	16 (9.4)	3.46
4. ความสะดวกในการติดต่อศูนย์	- (-)	14 (8.2)	79 (46.2)	64 (37.4)	14 (8.2)	3.46
5. การแก้ไขปัญหา และการให้คำปรึกษา ของศูนย์	5 (2.9)	13 (7.6)	86 (50.3)	55 (32.2)	12 (7.0)	3.33
6. ความรวดเร็วในการให้บริการของศูนย์	5 (2.9)	14 (8.2)	99 (57.9)	43 (25.1)	10 (5.8)	3.23
7. การสนับสนุนสื่อ เช่น โปสเตอร์ แผ่นพับ แผ่นปลิว แผ่นพลิก	4 (2.3)	30 (17.5)	75 (43.9)	46 (26.9)	16 (9.4)	3.23
8. การประชาสัมพันธ์กิจกรรมของศูนย์	5 (2.9)	22 (12.9)	100 (58.5)	33 (19.3)	11 (6.4)	3.13
9. การให้บริการข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร	7 (4.1)	22 (12.9)	99 (57.9)	35 (20.5)	8 (4.7)	3.09
10. การสนับสนุนงบประมาณดำเนินงาน	6 (3.5)	35 (20.5)	90 (52.6)	33 (19.3)	7 (4.1)	3.00

2.4 ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

ผลการวิจัย พบว่า วิทยากรเกษตรกร มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ระดับมากที่สุด ได้แก่ การอบรมถ่ายทอดความรู้ ค่าเฉลี่ย 4.35 การจัดทัศนศึกษาดูงาน ค่าเฉลี่ย 4.34 การบริการข้อมูลข่าวสารด้านการผลิตและการตลาดอื่น ๆ ค่าเฉลี่ย 4.32 การนำเสนอข้อมูลด้านวิชาการของศูนย์ ค่าเฉลี่ย 4.32 การบริการสื่อ โสต เอกสารของศูนย์ ค่าเฉลี่ย 4.23 ตามลำดับ

วิทยากรเกษตรกร มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ระดับมาก ได้แก่ การประชาสัมพันธ์กิจกรรมการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ค่าเฉลี่ย 4.20 การจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ค่าเฉลี่ย 4.19 การให้กลุ่มมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ชุมชนวางแผนแก้ไขปัญหาชุมชน ค่าเฉลี่ย 3.99 การให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการประเมินชุมชน และการสำรวจข้อมูล โดยเกษตรกรค่าเฉลี่ย 3.86 และ 3.81 ตามลำดับ(ตารางที่ 4.11)

ตารางที่ 4.11 ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรของวิทยาการเกษตรกร

N = 171

การดำเนินงาน	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$
	1	2	3	4	5	
1. มีการอบรมถ่ายทอดความรู้	-	-	1	109	61	4.35
			(0.6)	(63.7)	(35.7)	
2. มีการจัดทัศนศึกษาดูงาน	-	-	2	109	60	4.34
			(1.2)	(63.7)	(35.1)	
3. มีการบริการข้อมูลข่าวสาร ด้านการผลิต การตลาดและอื่นๆ	-	-	6	105	60	4.32
			(3.5)	(61.4)	(35.1)	
4. มีการนำเสนอข้อมูลด้านวิชาการของศูนย์	-	1	8	97	65	4.32
		(0.6)	(4.7)	(56.7)	(38.0)	
5. มีการบริการสื่อ โสต, เอกสารของศูนย์	-	-	4	124	43	4.23
			(2.3)	(72.5)	(25.1)	
6. มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรม การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง	-	-	4	129	38	4.20
			(2.3)	(75.4)	(22.2)	
7. มีการจัดตั้งกลุ่มเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยน ความรู้	-	1	16	104	50	4.19
		(0.6)	(9.4)	(60.8)	(29.2)	
8. ให้กลุ่มมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ชุมชน วางแผน แก้ไขปัญหาชุมชน	-	2	33	100	36	3.99
		(1.2)	(19.3)	(58.5)	(21.1)	
9. ให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการประเมินชุมชน	-	1	50	92	28	3.86
		(0.6)	(29.2)	(53.8)	(16.4)	
10. มีการดำเนินการสำรวจข้อมูล โดยเกษตรกร	-	9	49	79	34	3.81
		(5.3)	(28.7)	(46.2)	(19.9)	

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาสภาพพื้นฐาน ความพึงพอใจต่อการบริการถ่ายทอดความรู้ การมีส่วนร่วม ความคิดเห็น ของเกษตรกรในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตร

3.1 สภาพพื้นฐาน

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี ร้อยละ 134.2 รองลงมาอายุระหว่าง 31 – 40 ปี 51 – 60 ปี ร้อยละ 26.0 อายุสูงกว่า 60 ปี ต่ำกว่า 31 ปี ร้อยละ 8.2 และร้อยละ 5.6 ปี ตามลำดับ อายุต่ำสุด 21 ปี สูงสุด 76 ปี อายุเฉลี่ย 46.24 ปี ระดับการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ร้อยละ 79.5 รองลงมาจบมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 4 – 6 หรือ ปวช. ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4 และสูงกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 11.4 ร้อยละ 4.4 ร้อยละ 3.8 และร้อยละ 0.9 ตามลำดับ จำนวนสมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 3 – 4 คน ร้อยละ 60.2 รองลงมา 5 – 6 คน 1 – 2 คน และมากกว่า 6 คน ร้อยละ 27.8 ร้อยละ 7.0 และร้อยละ 5.0 ตามลำดับ โดยมีสมาชิคน้อยที่สุด 1 คน มากที่สุด 12 คน สมาชิกเฉลี่ย 4.16 คน(ตารางที่ 4.12)

ตารางที่ 4.12 จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา สมาชิกในครอบครัวของเกษตรกร

N = 342

สภาพพื้นฐาน	จำนวน(คน)	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
เพศ						
ชาย	241	70.5				
หญิง	101	29.5				
อายุ						
			46.24	10.13	21	76
ต่ำกว่า 31 ปี	19	5.6				
ระหว่าง 31 – 40 ปี	89	26.0				
ระหว่าง 41 – 50 ปี	117	34.2				
ระหว่าง 51 – 60 ปี	89	26.0				
สูงกว่า 60 ปี	28	8.2				
ระดับการศึกษา						
ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4	13	3.8				
ประถมศึกษาปีที่ 4 – 6	272	79.5				
มัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3	39	11.4				
มัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 หรือ ปวช.	15	4.4				
สูงกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6	3	0.9				
จำนวนสมาชิกในครอบครัว						
			4.16	1.40	1	12
1 – 2 คน	24	7.0				
3 – 4 คน	206	60.2				
5 – 6 คน	95	27.8				
มากกว่า 6 คน	17	5.0				

ผลการศึกษาด้านพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรพบว่า ส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำการเกษตรต่ำกว่า 16 ไร่ ร้อยละ 41.2 รองลงมาได้แก่ 16 – 30 ไร่ 31 – 45 ไร่ 46 – 60 ไร่ และสูงกว่า 60 ไร่ ร้อยละ 36.6 ร้อยละ 9.9 ร้อยละ 7.3 และร้อยละ 5.0 พื้นที่ทำการเกษตรต่ำสุด 1 ไร่ สูงสุด 175 ไร่ พื้นที่เฉลี่ย 23.93 ไร่ ส่วนรายได้ต่อปีพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 15,001 – 30,000 บาท ร้อยละ 29.0 รองลงมา ได้แก่ ระหว่าง 30,001 – 45,000 บาท ระหว่าง 45,001 – 50,000 บาทเท่ากัน คือร้อยละ 21.6 และรายได้มากกว่า 60,000 บาท น้อยกว่า 15,001 บาท ร้อยละ 18.7 และ 9.1 ตามลำดับ รายได้ต่อปีต่ำสุด 20,000 บาท สูงสุด 300,000 บาท รายได้ต่อปีเฉลี่ย 47,036.26 บาท การเป็นสมาชิกกลุ่มพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธกส. ร้อยละ 65.5 กลุ่มสหกรณ์ร้อยละ 26.3 กลุ่มเกษตรกรร้อยละ 19.0 กลุ่มอาชีพร้อยละ 17.3 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ร้อยละ 6.1 ในด้านการเข้ารับการอบรมพบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรเคยเข้ารับการอบรมจากหน่วยงานต่าง ๆ ของทางราชการ (ตารางที่ 4.13)

ตารางที่ 4.13 จำแนกตามพื้นที่ทำการเกษตร รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การเข้ารับการอบรมของเกษตรกร

N = 342						
สภาพพื้นฐาน	จำนวน(คน)	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร			23.93	21.07	1	175
ต่ำกว่า 16 ไร่	141	41.2				
16 – 30 ไร่	125	36.6				
31 – 45 ไร่	34	9.9				
46 – 60 ไร่	25	7.3				
สูงกว่า 60 ไร่	17	5.0				
รายได้ต่อปี			47,036.26	36,863.07	2,000	300,000
ต่ำกว่า 15,001 บาท	31	9.1				
15,001 – 30,000 บาท	99	29.0				
30,001 – 45,000 บาท	74	21.6				
45,001 – 60,000 บาท	74	21.6				
สูงกว่า 60,000 บาท	64	18.7				

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

N = 342

สภาพพื้นฐาน	จำนวน(คน)	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
การเป็นสมาชิกกลุ่ม						
กลุ่มลูกค้า ฐกส.	224	65.5				
กลุ่มสหกรณ์	90	26.3				
กลุ่มเกษตรกร	65	19.0				
กลุ่มอาชีพ	50	17.3				
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	21	6.1				
การเข้ารับการอบรม						
เคย	342	100.0				
ไม่เคย	-	-				

3.2 ความพึงพอใจต่อการรับการถ่ายทอดความรู้

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อการรับการถ่ายทอดความรู้จากศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ระดับปานกลาง ได้แก่ มนุษยสัมพันธ์ของผู้อำนวยความสะดวก ค่าเฉลี่ย 3.41 การจัดการฝึกอบรมให้ความรู้ ค่าเฉลี่ย 3.40 การจัดทัศนศึกษาดูงาน/จัดงานวันสาธิต ค่าเฉลี่ย 3.21 การให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหา ค่าเฉลี่ย 3.11 การให้บริการข้อมูลข่าวสารการเกษตร ค่าเฉลี่ย 3.09 การนำเสนอสื่อโสตทัศน์ เอกสารคำแนะนำและอื่น ๆ ค่าเฉลี่ย 3.08 ความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อขอรับความรู้และบริการ ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้และกิจกรรมศูนย์ ค่าเฉลี่ย 3.05 และ 2.97 ตามลำดับ

ส่วนในด้านวิทยาการเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อการรับการถ่ายทอดความรู้ ระดับปานกลาง ได้แก่ การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ค่าเฉลี่ย 3.29 มนุษยสัมพันธ์ของวิทยาการเกษตรกร ค่าเฉลี่ย 3.15 การถ่ายทอดความรู้ ค่าเฉลี่ย 3.08 การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนความรู้ ค่าเฉลี่ย 3.00 ความสามารถในการเป็นวิทยากร การให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหา ค่าเฉลี่ย 2.94 การนำเสนอสื่อสนับสนุนการถ่ายทอด และการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารทางราชการ ค่าเฉลี่ย 2.74 และ 2.67 ตามลำดับ(ตารางที่ 4.14)

ตารางที่ 4.14 ความพึงพอใจต่อการบริการถ่ายทอดความรู้จากศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
และวิทยาการเกษตรกรของเกษตรกร

N = 342

ความพึงพอใจ	ระดับความพึงพอใจ					$\bar{X}$
	1	2	3	4	5	
ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร						
1. มนุษยสัมพันธ์ของผู้อำนวยความสะดวก	7 (2.0)	41 (12.0)	130 (38.0)	133 (38.9)	31 (9.1)	3.41
2. การจัดการฝึกอบรมให้ความรู้	7 (2.0)	39 (11.4)	145 (42.4)	113 (33.0)	38 (11.1)	3.40
3. การจัดทัศนศึกษาดูงาน/จัดงานวันเสาร์	12 (3.5)	75 (21.9)	134 (39.2)	71 (20.8)	50 (14.6)	3.21
4. การให้คำปรึกษา แก้ไขปัญหา	3 (0.9)	68 (19.9)	172 (50.3)	85 (24.9)	14 (4.1)	3.11
5. การให้บริการข้อมูลข่าวสารการเกษตร	8 (2.3)	74 (21.6)	159 (46.5)	81 (23.7)	20 (5.8)	3.09
6. การนำเสนอสื่อ โสตทัศน์ เอกสารคำแนะนำ และอื่น ๆ	7 (2.0)	83 (24.3)	148 (43.3)	85 (24.9)	19 (5.6)	3.08
7. ความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อ ขอรับความรู้และบริการ	5 (1.5)	86 (25.1)	155 (45.3)	78 (22.8)	18 (5.3)	3.05
8. การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ และ กิจกรรมศูนย์	5 (1.5)	108 (31.6)	134 (39.2)	82 (24.0)	13 (3.8)	2.97

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

N = 342

ความพึงพอใจ	ระดับความพึงพอใจ					$\bar{X}$
	1	2	3	4	5	
วิทยาการเกษตรกร						
1. การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย	6 (1.8)	51 (14.9)	145 (42.4)	119 (34.8)	21 (6.1)	3.29
2. มนุษยสัมพันธ์ของวิทยาการเกษตรกร	6 (1.8)	64 (18.7)	162 (47.4)	94 (27.5)	16 (4.7)	3.15
3. การถ่ายทอดความรู้	7 (2.0)	84 (24.6)	149 (43.6)	77 (22.5)	25 (7.3)	3.08
4. การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้	11 (3.2)	91 (26.6)	142 (41.5)	84 (24.6)	14 (4.1)	3.00
5. ความสามารถในการเป็นวิทยากร	10 (2.9)	88 (25.7)	150 (43.9)	82 (24.0)	12 (3.5)	2.99
6. การให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหา	8 (2.3)	111 (32.5)	127 (37.1)	85 (24.9)	11 (3.2)	2.94
7. การนำเสนอสื่อ สนับสนุนการถ่ายทอด	27 (7.9)	122 (35.7)	118 (34.5)	64 (18.7)	11 (3.2)	2.74
8. การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสาร ทางราชการ	20 (5.8)	136 (39.8)	103 (30.1)	72 (21.1)	11 (3.2)	2.67

3.3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ในระดับปานกลาง ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่ม ค่าเฉลี่ย 2.99 การสำรวจเกษตรกร ค่าเฉลี่ย 2.90 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ค่าเฉลี่ย 2.88 การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร ค่าเฉลี่ย 2.85 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ค่าเฉลี่ย 2.84 การจัดตั้งจุดสาธิต ค่าเฉลี่ย 2.83 การจัดทำแนวทางการพัฒนา ค่าเฉลี่ย 2.78 การขยายผลการถ่ายทอดเทคโนโลยี ค่าเฉลี่ย 2.77 การประเมินชุมชน และวิเคราะห์ชุมชน ค่าเฉลี่ย 2.75 และ 2.66 ตามลำดับ(ตารางที่ 4.15)

ตารางที่ 4.15 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรของเกษตรกร

N = 342

การมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม					$\bar{X}$
	1	2	3	4	5	
1. การจัดตั้งกลุ่ม (N=304)	17 (5.6)	69 (22.7)	129 (42.4)	77 (25.3)	12 (3.9)	2.99
2. การสำรวจเกษตรกร(N=302)	18 (6.0)	92 (30.5)	107 (35.4)	73 (24.2)	12 (4.0)	2.90
3. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (N=307)	15 (4.9)	80 (26.1)	147 (47.9)	58 (18.9)	7 (2.3)	2.88
4. การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร (N=292)	15 (5.1)	95 (32.5)	109 (37.3)	64 (21.9)	9 (3.1)	2.85
5. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (N=310)	19 (6.1)	89 (28.7)	135 (43.5)	57 (18.4)	10 (3.2)	2.84
6. การจัดตั้งจุดสาธิต (N=234)	27 (11.5)	52 (22.2)	96 (41.1)	51 (21.8)	8 (3.4)	2.83
7. การจัดทำแนวทางพัฒนา (N=274)	60 (21.9)	26 (9.5)	118 (43.1)	55 (20.1)	15 (5.5)	2.78
8. การขยายผล, การถ่ายทอดเทคโนโลยี (N=293)	15 (5.1)	103 (35.2)	115 (39.2)	54 (18.4)	6 (2.0)	2.77
9. ประเมินชุมชน (N=251)	38 (15.1)	60 (23.9)	92 (36.7)	50 (19.9)	11 (4.4)	2.75
10. การวิเคราะห์ชุมชน (N=273)	63 (23.1)	39 (14.3)	108 (39.6)	54 (19.8)	9 (3.3)	2.66

3.4 ความคิดเห็นในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ได้แก่ การบริการข้อมูลข่าวสารการผลิต การตลาด และอื่นๆค่าเฉลี่ย 4.33 การนำเสนอข้อมูลด้านวิชาการและเทคโนโลยีการเกษตร ค่าเฉลี่ย 4.31 การอบรมถ่ายทอดความรู้ การจัดทัศนศึกษาดูงาน ค่าเฉลี่ย 4.27 และ 4.21 ตามลำดับ

เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ระดับเห็นด้วย ได้แก่ การประชาสัมพันธ์กิจกรรมการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ค่าเฉลี่ย 4.19 การบริการสื่อ โสต เอกสารเพื่อการถ่ายทอดความรู้ ค่าเฉลี่ย 4.11 การจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ค่าเฉลี่ย 4.02 การให้กลุ่มมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์วางแผนแก้ไขปัญหาชุมชน ค่าเฉลี่ย 3.91 การดำเนินการสำรวจข้อมูลโดยเกษตรกร ให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการประเมินชุมชน ค่าเฉลี่ย 3.80 และ 3.77 ตามลำดับ

ในด้านจุดสาคิรติ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน ระดับเห็นด้วย ได้แก่ การดำเนินการจัดตั้งจุดสาคิรติ ค่าเฉลี่ย 4.10 การเป็นสื่อกลางระหว่างศูนย์กับเกษตรกร ค่าเฉลี่ย 4.05 การเป็นผู้ประสานกับหน่วยงานในการถ่ายทอดความรู้ ค่าเฉลี่ย 4.01 การมีผู้บริการข่าวสารการผลิต การตลาดแก่เกษตรกร การเป็นสื่อกลางระหว่างกลุ่มกิจกรรม เท่ากัน คือค่าเฉลี่ย 3.99 และการมีผู้นำการถ่ายทอดความรู้การเกษตรในชุมชน ค่าเฉลี่ย 3.92 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.16)

ตารางที่ 4.16 ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรและจุดสาธิต
ของเกษตรกร

N = 342

การดำเนินงาน	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$
	1	2	3	4	5	
ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร						
1. มีการบริการข้อมูลข่าวสารด้านการผลิต การตลาด และอื่น ๆ	-	2	23	178	139	4.33
		(0.6)	(6.7)	(52.0)	(28.7)	
2. มีการนำเสนอข้อมูลด้านวิชาการ เทคโนโลยีการเกษตร	-	1	29	174	138	4.31
		(0.3)	(8.5)	(50.9)	(40.4)	
3. มีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้	-	-	13	225	104	4.27
			(3.8)	(65.8)	(30.4)	
4. มีการจัดทัศนศึกษาดูงาน	-	5	26	203	108	4.21
		(1.5)	(7.6)	(59.4)	(31.6)	
5. มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง	-	1	32	211	98	4.19
		(0.3)	(9.4)	(61.7)	(28.7)	
6. มีการบริการสื่อ โสต เอกสาร เพื่อถ่ายทอดความรู้	-	-	33	239	70	4.11
			(9.6)	(69.9)	(20.5)	
7. มีการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้	-	2	72	184	84	4.02
		(0.6)	(21.1)	(53.8)	(24.6)	
8. ให้กลุ่มมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ วางแผนแก้ไขปัญหาชุมชน	1	4	89	180	68	3.91
	(0.3)	(1.2)	(26.0)	(52.6)	(19.9)	
9. มีการดำเนินการสำรวจข้อมูลโดยเกษตรกร	-	11	98	180	53	3.80
		(3.2)	(28.7)	(52.6)	(15.5)	
10. ให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการประเมินชุมชน	1	4	110	185	42	3.77
	(0.3)	(1.2)	(32.2)	(54.1)	(12.3)	

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

การดำเนินงาน	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$
	1	2	3	4	5	
จุดสถิติ						
1. มีการดำเนินการจัดตั้งจุดสถิติ	-	2	25	253	62	4.10
		(0.6)	(7.3)	(70.0)	(18.1)	
2. เป็นสื่อกลางระหว่างศูนย์ฯ กับเกษตรกร ในการถ่ายทอดความรู้	-	2	44	230	66	4.05
		(0.6)	(12.9)	(67.3)	(19.3)	
3. เป็นผู้ประสานกับหน่วยงานอื่น ในการถ่ายทอดความรู้	-	2	54	225	61	4.01
		(0.6)	(15.8)	(65.8)	(17.8)	
4. เป็นผู้บริการข่าวสารด้านการผลิต การตลาด แก่เกษตรกร	-	7	57	211	67	3.99
		(2.0)	(16.7)	(61.7)	(19.6)	
5. เป็นสื่อกลางระหว่างกลุ่มกิจกรรม	-	1	52	240	49	3.99
		(0.3)	(15.2)	(70.2)	(14.3)	
6. การมีผู้นำการถ่ายทอดความรู้เกษตรกร ในชุมชน	-	5	63	229	45	3.92
		(1.5)	(18.4)	(67.0)	(13.2)	

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

ในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรในขั้นตอนต่างๆ ผลการวิจัยพบว่า

การเตรียมการ ในส่วนของการเตรียมความพร้อมของเกษตรกร/ชุมชน การจัดตั้งสำนักงานศูนย์ การบริหารศูนย์โดยการจัดตั้งคณะทำงานนั้น มีการดำเนินการแล้ว จำนวน 71 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 100.00 และมีการเตรียมข้อมูลประจำศูนย์ ร้อยละ 91.55

การเข้าถึง ได้แก่ การกำหนดแนวทางและจัดทำแผนพัฒนา มีการดำเนินการ ร้อยละ 76.06 การจัดกลุ่มเครือข่าย กลุ่มอาชีพและการวิเคราะห์ชุมชนจากกลุ่มเครือข่ายดำเนินการ ร้อยละ 70.42 การสำรวจข้อมูลเกษตรกรมีการดำเนินงาน ร้อยละ 60.56

การถ่ายทอดและพัฒนา ได้แก่ การจัดตั้งจุดสาธิต การพัฒนาวิทยากรเกษตรกร การถ่ายทอดความรู้ ทั้ง 71 ศูนย์ ดำเนินการ ร้อยละ 100.00 การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ดำเนินการ ร้อยละ 81.69 การให้บริการด้านต่าง ๆ ดำเนินการ ร้อยละ 77.46 การแลกเปลี่ยนความรู้ ดำเนินการ ร้อยละ 71.83 การนำไปปฏิบัติและขยายผลดำเนินการ ร้อยละ 66.20 การเชื่อมโยงการตลาด การออม แหล่งเครดิต และการเตรียมการด้านธุรกิจดำเนินการ ร้อยละ 49.30

การประเมิน ส่วนใหญ่เป็นการประเมินโดยเจ้าหน้าที่ ร้อยละ 80.28 และมีการประเมินโดยเกษตรกร/ชุมชน ร้อยละ 50.70(ตารางที่ 4.17)

ตารางที่ 4.17 แสดงการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรในจังหวัดสุโขทัย

N = 71		
ขั้นตอน	จำนวน (ศูนย์)	ร้อยละ
การเตรียมการ		
- การเตรียมความพร้อมของเกษตรกร / ชุมชน	71	100.00
- การจัดตั้งสำนักงานศูนย์	71	100.00
- การบริหารศูนย์	71	100.00
- การเตรียมข้อมูลประจำสำนักงานศูนย์	65	91.55
การเข้าถึง		
- การกำหนดแนวทางพัฒนา	54	76.06
- การจัดทำแผนพัฒนา	54	76.06
- การจัดกลุ่มเครือข่ายกลุ่มอาชีพ	50	70.42
- การวิเคราะห์ชุมชนจากกลุ่มเครือข่าย	50	70.42
- การสำรวจข้อมูล โดยเกษตรกร	43	60.56
การถ่ายทอดและพัฒนา		
- การจัดตั้งจุดสาธิต	71	100.00
- การพัฒนาวิทยากรเกษตรกร	71	100.00
- การถ่ายทอดความรู้	71	100.00
- การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์	58	81.69
- การให้บริการด้านต่าง ๆ	55	77.46
- การแลกเปลี่ยนความรู้	51	71.83
- การนำไปปฏิบัติและขยายผล	47	66.20
- การเชื่อมโยงการตลาด การออม แหล่งเครดิตและการ เตรียมการด้านธุรกิจ	35	49.30
การประเมิน		
- การประเมิน โดยเกษตรกร / ชุมชน	57	80.28
- การประเมิน โดยเจ้าหน้าที่	36	50.70

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการดำเนินงานของ
ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

สมมติฐานที่ 1 สภาพพื้นฐาน ความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่
ส่งเสริมการเกษตรมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

จากการวิจัย พบว่า สภาพพื้นฐานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในด้านระยะทาง
จากศูนย์ถึงสำนักงานเกษตรอำเภอมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยี
การเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น .01 โดยมีค่า C (Contingency Coefficient)
เท่ากับ .493 (ตารางที่ 4.18)

ตารางที่ 4.18 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

N = 71		
ตัวแปรอิสระ	χ^2	C (Contingency Coefficient)
สภาพพื้นฐาน		
-เพศ	2.60	.188
-อายุ	9.04	.336
-ระดับการศึกษา	11.28	.367
-ตำแหน่ง	2.24	.175
-อายุการทำงาน	5.52	.269
-ระยะทางจากศูนย์ถึงสำนักงาน	22.79**	.493
ความรู้ ความเข้าใจ ในการดำเนินงาน	24.87	.509
ความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน	45.19	.624

** ขอมรับสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01

สมมติฐานที่ 2 สภาพพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจในบทบาท ความพึงพอใจต่อการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ ความคิดเห็นของวิทยากรเกษตรกร มีความสัมพันธ์ต่อผลการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

จากการวิจัย พบว่า ความรู้ ความเข้าใจในบทบาทวิทยากรเกษตรกรและความพึงพอใจต่อการรับบริการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานกับผลการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร อย่างมีนัยสำคัญเชิงสถิติความเชื่อมั่น .01 โดยมีค่า C (Contingency Coefficient) เท่ากับ .384 และ .598 (ตารางที่ 4.19)

ตารางที่ 4.19 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรของวิทยากรเกษตรกร

N = 171		
ตัวแปรอิสระ	χ^2	C (Contingency Coefficient)
สภาพพื้นฐาน		
-เพศ	.13	.027
-อายุ	7.27	.202
-ระดับการศึกษา	10.17	.237
-สมาชิกในครอบครัว	8.04	.212
-จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร	5.64	.179
-จำนวนพื้นที่จุดสาธิต	5.18	.172
-รายได้ต่อปี	11.22	.248
ความรู้ ความเข้าใจ ในบทบาทวิทยากร	29.52**	.384
ความพึงพอใจต่อการรับบริการสนับสนุน	95.26**	.598
ความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน	25.19	.358

** ยอมรับสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01

สมมติฐานที่ 3 สภาพพื้นฐาน ความพึงพอใจต่อการรับการถ่ายทอดความรู้ การมีส่วนร่วม ร่วม ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอด เทคโนโลยีการเกษตร

จากการวิจัย พบว่า ความพึงพอใจต่อการรับการถ่ายทอดความรู้จากศูนย์และวิทยากร เกษตรกร และความคิดเห็นต่อการดำเนินงานมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอด เทคโนโลยีการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง ทางสถิติที่ระดับเชื่อมั่น .01 โดยมีค่า C (Contingency Coefficient) เท่ากับ .565 และ .466 และสภาพพื้นฐานของเกษตรกรด้านรายได้ และการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงานมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น .05 โดยมีค่า C (Contingency Coefficient) เท่ากับ .226 และ .516 ตามลำดับ(ตารางที่ 4.20)

ตารางที่ 4.20 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ของเกษตรกร

N = 171

ตัวแปรอิสระ	χ^2	C (Contingency Coefficient)
สภาพพื้นฐาน		
-เพศ	.89	.051
-อายุ	7.15	.143
-ระดับการศึกษา	11.24	.178
-สมาชิกในครอบครัว	8.87	.159
-จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร	12.16	.185
-รายได้ต่อปี	18.44*	.226
ความพึงพอใจต่อการรับการถ่ายทอดความรู้	160.42**	.565
การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	124.04*	.516
ความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน	94.81**	.466

* ขอมรับสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

** ขอมรับสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01

**ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาข้อเสนอแนะ ของ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
วิทยากรเกษตรกรและเกษตรกร ในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการ
เกษตร**

6.1 ปัญหาในการดำเนินการศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

6.1.1 ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีปัญหาการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ นโยบาย ขั้นตอนการดำเนินงาน การเตรียมการ การเข้าถึง การถ่ายทอดและพัฒนา ดังนี้

- 1) **นโยบายและขั้นตอนการดำเนินงาน** พบว่า ส่วนใหญ่มีปัญหาในด้านของความเร่งด่วนของนโยบายและความไม่ชัดเจนของนโยบายเท่ากันคือ ร้อยละ 4.23 รองลงมา ได้แก่ ขั้นตอนการดำเนินงานไม่ชัดเจน ร้อยละ 1.41
- 2) **การเตรียมการ** พบว่า ส่วนใหญ่มีปัญหาสถานที่จัดตั้งศูนย์ไม่เหมาะสม ร้อยละ 26.76 รองลงมา ได้แก่ ขาดสถานที่ตั้งศูนย์ คณะทำงานไม่เข้าใจในบทบาทของตนเองเท่ากันคือ ร้อยละ 16.90 ขาดวัสดุ อุปกรณ์ สื่อ โสต ร้อยละ 14.08 ขาดการประสานงานระหว่างคณะทำงาน ร้อยละ 8.45 คณะทำงานไม่ให้ความสำคัญในบทบาทของตนเอง ร้อยละ 5.63 คณะทำงานปฏิบัติหลายตำบล และองค์กรท้องถิ่นไม่ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานศูนย์เท่ากันคือ ร้อยละ 2.82
- 3) **การเข้าถึง** พบว่าส่วนใหญ่มีปัญหาเกษตรกร/ชุมชนยังไม่ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มอาชีพและเกษตรกร/ชุมชนยังไม่ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มเพื่อวิเคราะห์ชุมชนเท่ากันคือ ร้อยละ 19.72 รองลงมา ได้แก่ การดำเนินงานของกลุ่มอาชีพไม่ต่อเนื่อง ร้อยละ 14.08 กลุ่มอาชีพขาดความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงาน และเกษตรกรขาดความรู้ ความเข้าใจในการวิเคราะห์ชุมชน เท่ากัน คือ ร้อยละ 9.86
- 4) **การถ่ายทอดและพัฒนา** พบว่า ส่วนใหญ่มีปัญหาขาดความรู้วิชาการ เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ร้อยละ 25.35 รองลงมา ได้แก่ ขาดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ 14.08 การดำเนินงานของจุดสาธิตไม่ต่อเนื่อง เกษตรกรยังไม่ให้ความสำคัญกับศูนย์และจุดสาธิตเท่ากันคือ ร้อยละ 11.27 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานขาดอุปกรณ์สื่อสารและประชาสัมพันธ์ ขาดความรู้ด้านการเชื่อมโยงด้านตลาด การออมแหล่งเครดิต การเตรียมธุรกิจเท่ากันคือ ร้อยละ 8.45 จุดสาธิตเกิดภัยธรรมชาติ ร้อยละ 2.82 และระดับความรู้ของเจ้าหน้าที่ไม่สอดคล้องกับงานที่มอบหมาย ร้อยละ 1.41(ตารางที่ 4.21)

ตารางที่ 4.21 จัมนกปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรของ
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

N = 71

ปัญหา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
นโยบายและขั้นตอน		
- นโยบายเร่งด่วนเกินไป	3	4.23
- นโยบายไม่ชัดเจน	3	4.23
- ขั้นตอนการปฏิบัติไม่ชัดเจน	1	1.41
การเตรียมการ		
- สถานที่จัดตั้งศูนย์ไม่เหมาะสม	19	26.76
- ขาดสถานที่จัดตั้งศูนย์	12	16.90
- คณะทำงานไม่เข้าใจในบทบาทของตนเอง	12	16.90
- ขาดวัสดุ อุปกรณ์ สื่อ โสต	10	14.08
- ขาดการประสานงานระหว่างคณะทำงาน	6	8.45
- คณะทำงานไม่ให้ความสำคัญในบทบาทของตนเอง	4	5.63
- คณะทำงานปฏิบัติงานรับผิดชอบหลายตำบล	2	2.82
- องค์กรท้องถิ่นไม่ให้ความสำคัญ	2	2.82
การเข้าถึง		
- เกษตรกร/ชุมชน ไม่ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มอาชีพ	14	19.72
- เกษตรกร ไม่ให้ความสำคัญต่อการรวมกลุ่มเพื่อวิเคราะห์ชุมชน	14	19.72
- การดำเนินงานกลุ่มอาชีพไม่ต่อเนื่อง	10	14.08
- กลุ่มอาชีพขาดความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงาน	7	9.86
- กลุ่มอาชีพขาดความรู้ ความเข้าใจในการวิเคราะห์ชุมชน	7	9.86

ตารางที่ 4.21 (ต่อ)

N = 71		
ปัญหา	จำนวน(คน)	ร้อยละ
การถ่ายทอดและพัฒนา		
- ขาดความรู้จัดการเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น	18	25.35
- ขาดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	10	14.08
- การดำเนินงานจุดสาธิตไม่ต่อเนื่อง	8	11.27
- เกษตรกรยังไม่ให้ความสำคัญกับศูนย์และจุดสาธิต	8	11.27
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ให้ความสำคัญกับการดำเนินงาน	6	8.45
- ขาดอุปกรณ์ด้านการสื่อสารและประชาสัมพันธ์	6	8.45
- ขาดความรู้ด้านการเชื่อมโยงด้านตลาด การออมแหล่ง เครดิตการเตรียมธุรกิจ	6	8.45
- จุดสาธิตเกิดภัยธรรมชาติ	2	2.82
- ระดับความรู้ของเจ้าหน้าที่ไม่สอดคล้องกับงานที่ได้รับ มอบหมาย	1	1.41

6.1.2 ผลการวิจัยพบว่า วิทยาการเกษตรกร มีปัญหาการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การรับและถ่ายทอดความรู้ การติดต่อประสานงาน วัสดุและอุปกรณ์ถ่ายทอด วิชาการและเทคโนโลยี การบริการข่าวสารและด้านอื่น ๆ ดังนี้

- 1) การรับและถ่ายทอดความรู้ พบว่า วิทยาการเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ด้านการถ่ายทอด ร้อยละ 24.56 รองลงมา ได้แก่ การรับการถ่ายทอดความรู้จากเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนือง ร้อยละ 23.39
- 2) การติดต่อประสานงาน พบว่า วิทยาการเกษตรกรส่วนใหญ่ขาดการประสานงานกับศูนย์ ร้อยละ 49.12 รองลงมา ได้แก่ ขาดการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการถ่ายทอดความรู้ ร้อยละ 18.13 และไม่พบเจ้าหน้าที่ที่ศูนย์ ร้อยละ 14.04
- 3) วัสดุอุปกรณ์ถ่ายทอด พบว่า วิทยาการเกษตรกรส่วนใหญ่วัสดุอุปกรณ์ถ่ายทอดไม่พอเพียง ร้อยละ 70.18 รองลงมา ได้แก่ ขาดอุปกรณ์ประกอบการถ่ายทอด ร้อยละ 25.15 อุปกรณ์ถ่ายทอดไม่ทันสมัย ร้อยละ 7.02 ไม่มีความรู้ในด้านการใช้วัสดุถ่ายทอด ขาดงบประมาณในการจัดซื้อ ไม่มีความรู้ในด้านการผลิตสื่อ อุปกรณ์ถ่ายทอดเท่ากันคือ ร้อยละ 5.85
- 4) วิชาการและเทคโนโลยี พบว่า วิทยาการเกษตรกรส่วนใหญ่ขาดวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ร้อยละ 70.18 รองลงมา ได้แก่ วิชาการและเทคโนโลยีที่มีอยู่ไม่สมบูรณ์ ร้อยละ 15.79 และวิชาการและเทคโนโลยีไม่ครอบคลุมทุกหน่วยงาน ร้อยละ 9.36
- 5) การบริการข่าวสาร พบว่า วิทยาการเกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการบริการข่าวสารล่าช้าไม่ทันเหตุการณ์ ร้อยละ 49.71 รองลงมา ได้แก่ ขาดบริการข่าวสาร ร้อยละ 17.54 และการบริการข่าวสารมีน้อย ร้อยละ 11.70
- 6) ด้านอื่น ๆ พบว่า วิทยาการเกษตรกรยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับจุดสาธิต ร้อยละ 9.36 ขาดงบประมาณปรับปรุงจุดสาธิต ร้อยละ 8.19 ไม่มีความรู้ด้านการรวมกลุ่มและไม่มีความรู้ด้านการดำเนินการกลุ่ม ร้อยละเท่ากันคือ ร้อยละ 5.85 (ตารางที่ 4.22)

ตารางที่ 4.22 จำแนกปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรของวิทยาการเกษตรกร

N = 171

ปัญหา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การรับและถ่ายทอดความรู้		
- ไม่มีความรู้ด้านการถ่ายทอด (ถ่ายทอดไม่เป็น)	42	24.56
- ขาดการรับการถ่ายทอดความรู้จากเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง	40	23.39
การติดต่อประสานงาน		
- ขาดการประสานงานกับศูนย์	84	49.12
- ขาดการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ในการถ่ายทอดความรู้	31	18.13
- ไม่พบเจ้าหน้าที่ที่ศูนย์	24	14.04
วัสดุอุปกรณ์ถ่ายทอด		
- วัสดุอุปกรณ์ถ่ายทอดไม่พอเพียง	120	70.18
- ขาดอุปกรณ์ประกอบการถ่ายทอด	43	25.15
- อุปกรณ์ถ่ายทอดไม่ทันสมัย	12	7.02
- ไม่มีความรู้ในการใช้วัสดุถ่ายทอด	10	5.85
- ขาดงบประมาณในการจัดซื้อ	10	5.85
- ไม่มีความรู้ด้านการผลิตสื่ออุปกรณ์ถ่ายทอด	10	5.85
วิชาการและปัญหาเทคโนโลยี		
- จัดวิชาการเทคโนโลยีใหม่ๆ	120	70.18
- วิชาการเทคโนโลยีไม่สมบูรณ์	27	15.79
- วิชาการเทคโนโลยีไม่ครอบคลุมทุกหน่วยงาน	16	9.3

ตารางที่ 4.22 (ต่อ)

N = 171		
ปัญหา	จำนวน(คน)	ร้อยละ
การรับบริการข่าวสาร		
- ได้รับข่าวสารล่าช้าไม่ทันเหตุการณ์	85	49.71
- ขาดบริการข่าวสาร	30	17.54
- การบริการข่าวสารมีน้อย	20	11.70
อื่นๆ		
- เกษตรกรบางรายยังไม่ให้ความสำคัญจุดสาธิต	16	9.36
- ขาดงบประมาณปรับปรุงจุดสาธิต	14	8.19
- ไม่มีความรู้ด้านการรวมกลุ่ม	10	5.85
- ไม่มีความรู้ด้านการดำเนินงานกลุ่ม	10	5.85

6.1.3 ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกร มีปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การติดต่อขอรับบริการสถานที่ให้บริการ วิชาการและเทคโนโลยี การบริการข่าวสาร และด้านอื่น ๆ ดังนี้

1) การติดต่อขอรับบริการ พบว่า เกษตรกรมีปัญหามิได้พบเจ้าหน้าที่ ร้อยละ 6.43 รองลงมา ได้แก่ ความไม่สะดวกในการติดต่อขอรับบริการ ร้อยละ 2.92 จำนวนจุดสาธิตมีน้อย ร้อยละ 1.46 การบริการล่าช้า ร้อยละ 0.88

2) สถานที่ให้บริการ พบว่า เกษตรกรมีปัญหา ความไม่สะดวกสถานที่ให้บริการคับแคบ ร้อยละ 18.71 รองลงมา ได้แก่ ศูนย์และจุดสาธิตอยู่ไกล ร้อยละ 5.85

3) วิชาการและเทคโนโลยี พบว่า เกษตรกรมีปัญหาคาดวิชาการเทคโนโลยีใหม่ ๆ ร้อยละ 52.92 รองลงมา ได้แก่ วิชาการเกษตรเทคโนโลยีมีน้อย ร้อยละ 20.47 วัสดุอุปกรณ์ถ่ายทอดไม่ทันสมัย ร้อยละ 7.02 และวิชาการและเทคโนโลยีไม่ครอบคลุมทุกหน่วยงาน ร้อยละ 6.14

4) การบริการข่าวสาร พบว่า เกษตรกรมีปัญหาคาดข้อมูลข่าวสาร ร้อยละ 42.40 รองลงมา ได้แก่ ข่าวสารไม่ทันสมัย ไม่ทันเหตุการณ์ ร้อยละ 35.09 และ ไม่ได้รับการบริการข่าวสาร ร้อยละ 2.92

5) ด้านอื่น ๆ พบว่า เกษตรกรมีปัญหามิมีความรู้ด้านการรวมกลุ่ม ไม่มีความรู้ด้านการดำเนินงานกลุ่ม และไม่มีความรู้ด้านการวิเคราะห์ชุมชนเท่ากัน คือ ร้อยละ 8.19 (ตารางที่ 4.23)

ตารางที่ 4.23 จำแนกปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรของเกษตรกร

N = 342

ปัญหา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การติดต่อรับบริการ		
- ไม่พบเจ้าหน้าที่	22	6.43
- ไม่สะดวกในการติดต่อรับบริการ	10	2.92
- จุดสาธิตมีน้อย	5	1.46
- การบริการล่าช้า	3	0.88
สถานที่ให้บริการ		
- ไม่สะดวก คับแคบ	64	18.71
- ศูนย์ฯ และจุดสาธิตอยู่ไกล	20	5.85
วิชาการและเทคโนโลยี		
- ขาดวิชาการเทคโนโลยีใหม่ๆ	181	52.92
- วิชาการเทคโนโลยีมีน้อย	70	20.47
- วัสดุ อุปกรณ์ถ่ายทอดไม่ทันสมัย	24	7.02
- วิชาการเทคโนโลยีไม่ครอบคลุมทุกหน่วยงาน	21	6.14
การบริการข่าวสาร		
- ขาดข้อมูลข่าวสาร	145	42.40
- ข่าวสารไม่ทันสมัยไม่ทันเหตุการณ์	120	35.09
- ไม่ได้รับบริการข่าวสาร	10	2.92
ด้านอื่น ๆ		
- ไม่มีความรู้ด้านการรวมกลุ่ม	28	8.19
- ไม่มีความรู้ด้านการดำเนินงานกลุ่ม	28	8.19
- ไม่มีความรู้ด้านการวิเคราะห์ชุมชน	28	8.19

6.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

6.2.1 ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีข้อเสนอแนะในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ดังนี้

- 1) นโยบาย เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการประสานนโยบายในแต่ละระดับ ให้มีความเข้าใจไปในทางเดียวกัน ร้อยละ 4.23 รองลงมาได้แก่ การประสานขั้นตอนการดำเนินงานในแต่ละระดับให้ชัดเจนก่อนปฏิบัติ ร้อยละ 1.42
- 2) การเตรียมการ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีข้อเสนอแนะว่าควรจัดหาสถานที่จัดตั้งศูนย์ให้เป็นเอกเทศ ร้อยละ 59.15 รองลงมาได้แก่ การอบรมถ่ายทอดความรู้ บทบาทหน้าที่ของคณะทำงาน ร้อยละ 16.90 การจัดหางบประมาณจัดตั้งศูนย์ ร้อยละ 15.49 จัดหาวัสดุอุปกรณ์ สื่อโสต ที่เหมาะสมตามศักยภาพของศูนย์ ร้อยละ 14.08 ทำความเข้าใจกับองค์กร ท้องถิ่น ให้เห็นความสำคัญ ร้อยละ 8.45
- 3) การเข้าถึง เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการอบรมถ่ายทอดความรู้ด้านการรวมกลุ่ม การวิเคราะห์ชุมชน ร้อยละ 39.44 รองลงมา ได้แก่ การติดตามให้คำแนะนำแก่กลุ่มอาชีพและการวิเคราะห์ชุมชนอย่างใกล้ชิด ร้อยละ 36.62
- 4) การถ่ายทอดและพัฒนา เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีข้อเสนอแนะว่า ควรจัดหาความรู้ จัดการเทคโนโลยีที่เหมาะสมในท้องถิ่น และเกษตรกรปฏิบัติได้ในท้องถิ่น การประชาสัมพันธ์ การดำเนินงานของศูนย์และจุดสาริตอย่างต่อเนื่อง การเพิ่มการประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับและการจัดหาบริการข่าวสารอื่น ๆ ที่จำเป็น เท่ากันคือ ร้อยละ 14.08 รองลงมาได้แก่ ควรให้แต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ความรู้ถือเป็นนโยบายสำคัญและการอบรมให้ความรู้ด้านการเชื่อมโยงด้านการตลาด การออม แหล่งเครดิตและการเตรียมธุรกิจ แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องเท่ากันคือร้อยละ 8.45 (ตารางที่ 4.24)

ตารางที่ 4.24 จำแนกข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

N = 71

ข้อเสนอแนะ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
นโยบายและขั้นตอนการดำเนินงาน		
- ควรมีการประสานนโยบายในแต่ละระดับให้เข้าใจในทิศทางเดียวกัน	3	4.23
- ควรมีการประสานขั้นตอนการดำเนินงาน	1	1.41
การเตรียมการ		
- ควรจัดหาสถานที่ตั้งศูนย์ให้เป็นเอกเทศ	42	59.15
- ควรจัดการอบรมถ่ายทอดความรู้ด้านบทบาทหน้าที่ของคณะทำงาน	12	16.90
- ควรจัดทำงบประมาณจัดตั้งศูนย์	11	15.49
- ควรจัดหาวัสดุอุปกรณ์ สื่อ โสต ที่เหมาะสมตามศักยภาพของศูนย์	10	14.08
- ควรมีการทำความเข้าใจกับองค์กรท้องถิ่นให้เห็นความสำคัญ	6	8.45
การเข้าถึง		
- ควรอบรมถ่ายทอดความรู้ด้านการรวมกลุ่มการวิเคราะห์ชุมชน	28	39.44
- ควรติดตามให้คำแนะนำแก่กลุ่มอาชีพ การวิเคราะห์ชุมชน อย่างต่อเนื่อง	26	36.62
การถ่ายทอดและพัฒนา		
- ควรจัดหาความรู้จัดการเทคโนโลยีที่เหมาะสมและปฏิบัติได้ในท้องถิ่น	10	14.08
- ควรประชาสัมพันธ์การดำเนินงานศูนย์และจุดสาริตอย่างต่อเนื่อง	10	14.08
- เพิ่มการประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับ	10	14.08
- จัดหาบริการข่าวสารด้านการเกษตร	10	14.08
- ควรให้แต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องถือเป็นนโยบายสำคัญ	6	8.45
- ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการตลาด การออม แห่่งเครดิต และการเตรียมธุรกิจแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง	6	8.45

6.2.2 ผลการวิจัยพบว่า วิทยาการเกษตรกร มีข้อเสนอแนะในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ดังนี้

1) การรับการถ่ายทอดความรู้ วิทยาการเกษตรกรเสนอแนะว่า ควรจัดให้มีการอบรมด้านการเป็นวิทยากรและอบรมความรู้วิชาการอย่างต่อเนื่อง เท่ากัน คือ ร้อยละ 38.01 รองลงมาได้แก่ จัดให้มีการทัศนศึกษาดูงาน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ ร้อยละ 11.70

2) การติดต่อประสานงาน วิทยาการเกษตรกรเสนอแนะว่า ควรเพิ่มวันปฏิบัติงานประจำศูนย์ของเจ้าหน้าที่ ร้อยละ 23.39 รองลงมาคือการเพิ่มการประสานงานระหว่างศูนย์ หน่วยงานอื่นกับวิทยาการเกษตรกร ร้อยละ 21.05 และควรให้เจ้าหน้าที่มาอยู่ประจำศูนย์ตามแผนที่กำหนดไว้ ร้อยละ 18.71

3) วัสดุอุปกรณ์ประกอบการถ่ายทอด วิทยาการเกษตรกรเสนอแนะว่า ควรจัดหาวัสดุอุปกรณ์ประกอบการถ่ายทอด ร้อยละ 70.18 รองลงมาได้แก่การเพิ่มงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ประจำศูนย์และจุดสาธิต ร้อยละ 43.86 และควรจัดอบรมการใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการถ่ายทอด ร้อยละ 5.85

4) วิทยาการและเทคโนโลยี วิทยาการเกษตรกรเสนอแนะว่า ควรจัดหาวิทยาการเทคโนโลยีใหม่ ๆ และจัดหาวิทยากรที่เหมาะสมกับพื้นที่เท่ากันคือ ร้อยละ 40.94

5) การบริการข่าวสาร วิทยาการเกษตรกรเสนอแนะว่า ควรมีการจัดหาข่าวสารให้ทันเหตุการณ์ ร้อยละ 46.78 รองลงมาได้แก่ ควรมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานอย่างต่อเนื่องร้อยละ 8.77 ควรมีการจัดเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในระดับตำบล ร้อยละ 2.34

6) ด้านอื่น ๆ วิทยาการเกษตรกรเสนอแนะว่า ควรมีการให้บริการด้านการตลาด(ตลาดกลาง) ร้อยละ 9.94 รองลงมาได้แก่ ควรให้มีการอบรมความรู้ด้านการรวมกลุ่ม และควรมีการอบรมความรู้ด้านการดำเนินงานกลุ่ม เท่ากันคือร้อยละ 5.85 (ตารางที่ 4.25)

ตารางที่ 4.25 จำแนกตามข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
ของวิทยาการเกษตรกร

N = 171

ข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การรับและถ่ายทอดความรู้		
- จัดให้มีการอบรมด้านการเป็นวิทยากร	65	38.01
- ให้มีการจัดอบรมความรู้ด้านวิชาการอย่างต่อเนื่อง	65	38.01
- ควรจัดให้มีการทัศนศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์	20	11.70
การติดต่อประสานงาน		
- ควรเพิ่มวันปฏิบัติงานประจำศูนย์ของเจ้าหน้าที่	40	23.39
- ควรเพิ่มการประสานงานระหว่างศูนย์ฯ หน่วยงานอื่น ๆ กับ วิทยาการเกษตรกร	36	21.05
- ให้เจ้าหน้าที่มาอยู่ประจำศูนย์หรือมาอยู่ตามแผนที่กำหนด	32	18.71
วัสดุ อุปกรณ์ถ่ายทอด		
- จัดหา วัสดุ อุปกรณ์ ประกอบการถ่ายทอด	120	70.18
- เพิ่มงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ประจำศูนย์ และจุดสาธิต	78	43.86
- จัดอบรมการใช้วัสดุ อุปกรณ์ประกอบการถ่ายทอด	10	5.85
วิชาการและเทคโนโลยี		
- จัดหาวิชาการเทคโนโลยีใหม่ ๆ	70	40.94
- จัดหาวิชาการที่เหมาะสมกับพื้นที่	70	40.94
- จัดอบรมให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง	42	24.56

ตารางที่ 4.25 (ต่อ)

N = 171		
ข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การบริการข่าวสาร		
- ควรมีการจัดหาข่าวสารให้ทันเหตุการณ์	80	46.78
- ควรที่การประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง	15	8.77
- ควรมีเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมาในระดับตำบล	4	2.34
อื่นๆ		
- ควรมีการให้บริการด้านการตลาด (ตลาดกลาง)	17	9.94
- ควรมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานศูนย์เป็นระยะอย่างต่อเนื่อง	16	9.36
- ควรมีการอบรมให้ความรู้ในด้านการรวมกลุ่ม	10	5.85
- ควรมีการอบรมให้ความรู้ด้านการดำเนินงานกลุ่ม	10	5.85

6.2.3 ผลการวิจัยพบว่าเกษตรกร มีข้อเสนอแนะในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ดังนี้

1) การติดต่อรับบริการ เกษตรกรมีข้อเสนอแนะว่าควรให้เจ้าหน้าที่มาอยู่ประจำศูนย์ ร้อยละ 5.85 รองลงมา ได้แก่ ควรให้มีเจ้าหน้าที่แต่ละหน่วยงานมาปฏิบัติงานประจำศูนย์ ร้อยละ 4.09 ควรแยกที่ทำการศูนย์ออกจากองค์การบริหารส่วนตำบล ร้อยละ 2.92 และควรเพิ่มความรวดเร็วในการบริการ ร้อยละ 0.88

2) สถานที่ให้บริการ เกษตรกรมีข้อเสนอแนะว่าควรจัดหางบประมาณในการสร้างศูนย์ ร้อยละ 9.36 รองลงมาได้แก่ ศูนย์ควรตั้งอยู่ในที่ชุมชน ร้อยละ 8.19 ศูนย์ควรแยกออกจากอาคารที่ทำการ อบต. ร้อยละ 7.89 และจุดสาธิตควรมีครอบคลุมการเกษตรในตำบล ร้อยละ 1.46

3) วิชาการและเทคโนโลยี เกษตรกรมีข้อเสนอแนะว่า ควรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง ร้อยละ 52.92 รองลงมาได้แก่ การจัดหาวิชาการเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ร้อยละ 31.58 และควรให้มีวิชาการความรู้ที่ครอบคลุมทุกหน่วยงาน ร้อยละ 6.14

4) การบริการข่าวสาร เกษตรกรมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารอย่างต่อเนื่อง ร้อยละ 40.94 รองลงมาได้แก่ควรจัดหาสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ในทุกหมู่บ้าน ร้อยละ 29.82 จัดหาและบริการข้อมูลข่าวสารประจำศูนย์และจุดสาธิตร้อยละ 21.05 และควรเพิ่มความรวดเร็วการบริการข่าวสาร ร้อยละ 4.68

5) ด้านอื่น ๆ เกษตรกรมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานกิจกรรมด้านการเกษตรทุกด้านอย่างต่อเนื่อง ร้อยละ 13.16 รองลงมาได้แก่การอบรมให้ความรู้ด้านการดำเนินงานกลุ่ม และการวิเคราะห์ชุมชนร้อยละ 8.19 (ตารางที่ 4.26)

ตารางที่ 4.26 จำแนกตามข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
ของเกษตรกร

	N = 342	
ข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การติดต่อรับบริการ		
- ควรให้เจ้าหน้าที่มาอยู่ประจำศูนย์	20	5.85
- ควรแยกที่ทำการศูนย์ออกจากที่ทำการ อบต.	10	2.92
- ควรให้มีเจ้าหน้าที่แต่ละหน่วยงานมาปฏิบัติงานประจำศูนย์	14	4.09
- เพิ่มความรวดเร็วในการบริการ	3	0.88
สถานที่ให้บริการ		
- จัดหางบประมาณในการสร้างศูนย์	32	9.36
- ศูนย์ควรตั้งในที่ชุมชน	28	8.19
- ศูนย์ควรแยกออกจากที่ทำการ อบต.เป็นเอกเทศ	27	7.89
- จุดสาริตควรมีครอบคลุมการเกษตรในตำบล	5	1.46
วิชาการและเทคโนโลยี		
- ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง	181	52.92
- จัดหาวิชาการ เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับท้องถิ่น	108	31.58
- ควรมีวิชาการความรู้ที่ครอบคลุมทุกหน่วยงาน	21	6.14
การบริการข่าวสาร		
- ควรมีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารอย่างต่อเนื่อง	140	40.94
- จัดหาสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ในทุกหมู่บ้าน	102	29.82
- จัดหาและบริการข้อมูลข่าวสารประจำศูนย์และจุดสาริต	72	21.05
- เพิ่มความรวดเร็วในการบริการข่าวสาร	16	4.65
อื่นๆ		
- ควรมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานการจัดกิจกรรมทาง การเกษตรทุกด้านอย่างต่อเนื่อง	45	13.16
- จัดอบรมความรู้ในด้านการรวมกลุ่ม การดำเนินงานกลุ่ม การวิเคราะห์ชุมชน	28	8.19

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ตามนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมส่งเสริมการเกษตรได้จัดทำโครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตรโดยการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เพื่อเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดเทคโนโลยีในลักษณะบูรณาการ โดยการผสมผสานกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงในพื้นที่แต่ละตำบลและมีภารกิจคือ การสำรวจและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ปัญหาและความต้องการของเกษตรกร เพื่อประกอบการวางแผนปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ตลอดจนเผยแพร่ถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการเกษตรแก่เกษตรกรในท้องถิ่น ผลการวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในจังหวัดสุโขทัย ได้จำแนกประเด็นสำคัญออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรวิทยากรเกษตรกรและเกษตรกรในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร (2) เพื่อศึกษาการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร (3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร (4) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จำนวน 71 คน วิทยากรเกษตรกร จำนวน 171 คน และเกษตรกร จำนวน 342 คน รวม 584 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามจัดส่งให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร แบบสัมภาษณ์ดำเนินการออกสัมภาษณ์วิทยากรเกษตรกร และเกษตรกร ใช้ระยะเวลา 60 วัน การวิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for windows (Statistical Package for the Social Sciences) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าไคสแควร์ (Chi-Square)

1.3 ผลการวิจัย

1.1.1 สภาพพื้นฐานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร วิทยากรเกษตรกร และเกษตรกร ผลการวิจัย พบว่า

1) สภาพพื้นฐานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 42.66 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบปริญญาตรี ปฏิบัติงานในตำแหน่งเจ้าพนักงานการเกษตร ประสบการณ์ทำงาน เฉลี่ย 19.11 ปี สถานที่ตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรอยู่ที่ องค์การบริหารส่วนตำบล มีระยะทางจากศูนย์ถึงสำนักงานเกษตรอำเภอ เฉลี่ย 10.34 กิโลเมตร

2) สภาพพื้นฐานของวิทยากรเกษตรกร ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ เฉลี่ย 49.38 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในครอบครัว เฉลี่ย 4.44 คน มีพื้นที่ทำการเกษตร เฉลี่ย 24.10 ไร่ พื้นที่จุดสาธิต เฉลี่ย 9.64 ไร่ รายได้ เฉลี่ยต่อปี 79,443.86 บาท ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม และเคยได้รับ การอบรมด้านการเกษตรจากเจ้าหน้าที่

3) สภาพพื้นฐานของเกษตรกร ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 46.24 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4.16 คน มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 23.93 ไร่ รายได้เฉลี่ยต่อปี 47,306.26 บาท ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มและเคยได้รับการอบรมความรู้ด้านการเกษตรจากหน่วยงานต่างๆ

1.1.2 การดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ผลการวิจัยพบว่ามีการดำเนินการเตรียมความพร้อมของเกษตรกร/ชุมชน การจัดตั้งสำนักงาน การบริหารศูนย์ การจัดตั้งจุดสาธิต การถ่ายทอดความรู้และพัฒนาวิทยากรเกษตรกร ร้อยละ 100

1.1.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ผลการวิจัย พบว่า

1) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงาน ระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 15.10 คะแนน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน ระดับมาก ได้แก่ ความชัดเจนของนโยบายการจัดตั้งศูนย์ ความชัดเจนของเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ความเหมาะสมของ ขั้นตอนการดำเนินงาน การเตรียมความพร้อมของชุมชน การเตรียมข้อมูลพื้นฐานการผลิต การตลาด และข้อมูลอื่น ๆ การบริหารศูนย์โดยคณะทำงาน การดำเนินการสำรวจข้อมูลโดยเกษตรกร การจัดกลุ่มเครือข่ายกลุ่มอาชีพ การวิเคราะห์ชุมชนจากกลุ่มเครือข่าย มีการเชื่อมโยงการตลาด/การออก แหล่งเครดิต/การเตรียมธุรกิจ การประเมินผลการดำเนินงาน โดยเจ้าหน้าที่ เกษตรกร/ชุมชน และ การพิสูจน์สมมติฐาน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยพื้นฐานด้านระยะทางจาก ศูนย์ถึงสำนักงานเกษตรอำเภอ มีความสัมพันธ์ต่อผลการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2) *วิทยากรเกษตรกร* มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทวิทยากรเกษตรกร ระดับปานกลาง มีความพึงพอใจต่อการรับการสนับสนุน ระดับปานกลาง ได้แก่ การสนับสนุนสื่อ โสต ความรวดเร็วในการให้บริการ การแก้ไขปัญหาและให้คำปรึกษา การสนับสนุนงบประมาณ ดำเนินงาน การบริการข้อมูลข่าวสาร การประชาสัมพันธ์กิจกรรมการดำเนินงาน

ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ ระดับมากที่สุด ได้แก่ การอบรมถ่ายทอดความรู้ การจัดทัศนศึกษาดูงาน การประชาสัมพันธ์กิจกรรมการดำเนินงาน การบริการข้อมูลข่าวสารการผลิต และการตลาด การนำเสนอข้อมูลด้านวิชาการ

ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ ระดับมาก ได้แก่ การบริการสื่อ โสต เอกสาร การสำรวจข้อมูลโดยเกษตรกร การจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้การ ให้กลุ่มมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ชุมชน วางแผนแก้ไขปัญหาชุมชน การให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการ ประเมินชุมชน

การพิสูจน์สมมติฐาน ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ ความเข้าใจในบทบาท วิทยากรเกษตรกร ความพึงพอใจต่อการรับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ มีความสัมพันธ์กับผลการ ดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

3) *เกษตรกร* มีความพึงพอใจต่อการรับการถ่ายทอดความรู้ จากศูนย์และ วิทยากรเกษตรกร ระดับปานกลาง ได้แก่ การจัดการฝึกอบรมให้ความรู้ การทัศนศึกษาดูงาน/การ จัดงานวันเสาร์ การนำเสนอสื่อ โสตเอกสารคำแนะนำ การบริการความรู้ข่าวสารการเกษตร การให้ บริการข้อมูลข่าวสาร การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ และกิจกรรมการดำเนินงาน การให้คำ ปรึกษา แก้ไข ปัญหา ความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อ ความสามารถในการเป็นวิทยากร การใช้ ภาษาที่เข้าใจง่าย การเปิด โอกาสให้แสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนความรู้ และมนุษยสัมพันธ์ของ วิทยากรเกษตรกร

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การมีส่วนร่วม ในการสำรวจเกษตรกร การจัดตั้งกลุ่ม การวิเคราะห์ชุมชน การจัดทำแผนแนวทางพัฒนา การ จัดตั้งจุดสาธิต การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การขยายผลการถ่ายทอด เทคโนโลยี การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร และการประเมินชุมชน

เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ ระดับมาก ได้แก่ การ บริการสื่อ โสตทัศน์ เอกสาร การประชาสัมพันธ์กิจกรรมการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง การดำเนิน การสำรวจข้อมูล โดยเกษตรกร การจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ การให้กลุ่มมีส่วนร่วม ในการวิเคราะห์วางแผน แก้ไขปัญหาชุมชน การให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการประเมินชุมชน

ในด้านจุดสาธิตเกษตรกรมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน ในระดับมาก ได้แก่ การจัดตั้งจุดสาธิต การมีผู้นำการถ่ายทอดความรู้ การมีผู้บริการข่าวสารการเกษตร การเป็นสื่อกลางระหว่างกลุ่มกิจกรรม การเป็นสื่อกลางระหว่างศูนย์กับเกษตรกร การเป็นผู้ประสานกับหน่วยงานในการถ่ายทอดความรู้

การพิสูจน์สมมติฐาน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยพื้นฐานด้านรายได้ การมีส่วนร่วม ความพึงพอใจต่อการรับการถ่ายทอดความรู้ ความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

1.1.4 ปัญหา ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรผลการวิจัย พบว่า

- 1) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีปัญหาในการดำเนินงาน ด้านสถานที่จัดตั้งศูนย์ไม่เหมาะสม คณะทำงานไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ขาดวัสดุ อุปกรณ์ เกษตรกรไม่ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่ม/การวิเคราะห์ชุมชน การดำเนินงานกลุ่มไม่ต่อเนื่อง ขาดความรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ขาดการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 2) วิทยากรเกษตรกร มีปัญหาในด้าน ไม่มีความรู้ด้านการถ่ายทอด ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรอย่างต่อเนื่อง ขาดการประสานงานกับศูนย์และหน่วยงานอื่นๆ ไม่พบเจ้าหน้าที่ที่ศูนย์ วัสดุอุปกรณ์ถ่ายทอด ไม่พอเพียง ขาดวิชาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ การบริการข่าวสารไม่ทันเหตุการณ์
- 3) เกษตรกร มีปัญหาขาดวิชาการ เทคโนโลยีการเกษตร ขาดข้อมูลข่าวสาร ข้อมูลข่าวสารไม่ทันสมัยและเหตุการณ์ สถานที่ให้ความรู้และบริการดับแคบ
- 4) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีข้อเสนอแนะว่า ควรจัดหางบประมาณ และสถานที่จัดตั้งศูนย์ อบรมถ่ายทอดความรู้ด้านการบริหารแก่คณะทำงาน จัดหาวัสดุอุปกรณ์ สื่อโสต ตามศักยภาพของศูนย์ จัดอบรมและถ่ายทอดความรู้ด้านการรวมกลุ่ม การวิเคราะห์ชุมชน ติดตามให้คำแนะนำกลุ่มอย่างต่อเนื่อง จัดหาวิชาการความรู้ที่เหมาะสมและปฏิบัติได้ในท้องถิ่น ประชาสัมพันธ์กิจกรรม การดำเนินงานศูนย์และจุดสาธิตอย่างต่อเนื่อง เพิ่มการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการถ่ายทอดความรู้ และจัดหาบริการข่าวสารการเกษตร
- 5) วิทยากรเกษตรกร มีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการจัดการอบรมความรู้ด้านการเป็นวิทยากร ความรู้ด้านวิชาการ ควรเพิ่มวันปฏิบัติงานประจำศูนย์ของเจ้าหน้าที่ เพิ่มการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดหาวัสดุอุปกรณ์ประกอบการถ่ายทอด จัดหาวิชาการและเทคโนโลยีใหม่และเหมาะสมกับท้องถิ่น จัดหาบริการข่าวสารการเกษตร

6) เกษตรกร มีข้อเสนอแนะว่า ควรจัดอบรมให้ความรู้ด้านการเกษตรแก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง และควรจัดหาวิชาการเทคโนโลยีการเกษตรใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับท้องถิ่น

2. อภิปรายผล

จากผลการวิจัย ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร พบว่า ปัจจัยพื้นฐานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรด้านระยะทางจากศูนย์ถึงสำนักงานเกษตรอำเภอมีผลต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะความถี่ในการเดินทางไปประจำที่ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ระยะทางใกล้จึงมีส่วนสำคัญ ที่ทำให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเดินทางไปบ่อยครั้ง

ความรู้ความเข้าใจในบทบาทของวิทยากรเกษตรกร และความพึงพอใจในการรับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์ต่อผลการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อนุศักดิ์ จันทร์มา (2537) พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อเจ้าหน้าที่ในบทบาท การเป็นผู้ชี้แนะการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นผู้นำทางวิชาการ เป็นผู้ส่งเสริม และพัฒนาสถาบันการเกษตรกร เป็นผู้กระตุ้นให้เกษตรกรรู้จักปัญหาตนเอง ร่วมแก้ไขปัญหาของเกษตรกร เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาการเกษตร

สภาพพื้นฐานด้านรายได้ของเกษตรกร ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของ สมบูรณ์ ศาสดาชีวัน (2526 อ้างถึงในทวีป ยอดเศรษฐี, 2538) ได้สรุปผลการวิจัยของ ไพฑูรย์ เครือแก้ว ว่า คนชนบทมีความต้องการที่จะมีความเป็นอยู่ และ โอกาสในการหารายได้ที่ดียิ่งขึ้น รายได้ของคนชนบท ซึ่งมีสภาพแวดล้อมแตกต่างกัน มีความสำคัญทางบวกกับราคาที่ดิน เกษตรกรได้รับแต่ละคน ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า ชาวชนบทที่มีรายได้แตกต่างกัน ย่อมมีความพึงพอใจที่แตกต่างกัน

ความพึงพอใจต่อการรับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของเกษตรกร พบว่า มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ (2530) ว่าความพึงพอใจเป็นความชอบ พึงพอใจต่องานนั้น หรือกิจกรรมนั้นๆ ที่จะผลักดันให้บุคคลบรรลุความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ประสาน อนันตสถาน (2537: 41,45) ว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อการสนับสนุนและช่วยเหลือจากทางราชการ และพอใจต่อบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในฐานะที่ได้ให้คำแนะนำช่วยเหลือในด้านการเกษตร

การมีส่วนร่วมของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดการมีส่วนร่วมของ Dusseldrop (1981:30-50) อ้างถึงใน เภยงมาศ อยู่ประเสริฐ (2544:293) ได้อธิบายถึง การจำแนกประเภทการมีส่วนร่วมตามเกณฑ์ วิธีการ ขั้นตอนต่างๆ เช่น การกำหนดวัตถุประสงค์ ร่วมวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล ร่วมวางแผน ร่วมประเมินผล

ตามความคิดเห็นของเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับการที่เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อการรับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

3. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในจังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการทำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 *นโยบาย* ผู้เกี่ยวข้องควรประสานทำความเข้าใจในนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ขั้นตอนการดำเนินงานให้ชัดเจน และเป็นไปในแนวทางเดียวกันทั้งในระดับนโยบาย ผู้ปฏิบัติ การสนับสนุนงบประมาณ วิชาการด้านต่างๆ เช่น พืช ปศุสัตว์ ประมง สนับสนุนการดำเนินงานกลุ่ม สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ กระตุ้น แรงจูงใจ สร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ตลอดจนติดตาม สถานการณ์ ความก้าวหน้า เพื่อจะได้รับทราบปัญหา อุปสรรค และแก้ไขปัญหา

3.1.2 *การเตรียมการ* ควรมีการประสานงาน ชี้แจงกับองค์กรท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล ให้มีความเข้าใจ และเห็นความสำคัญในการดำเนินงานจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร เพื่อขอรับการสนับสนุนด้านอาคาร สถานที่ และงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงาน โดยคำนึงถึงศักยภาพของพื้นที่ คณะทำงานควรได้รับการอบรมความรู้ในบทบาทหน้าที่ ควรศึกษาทำความเข้าใจในบทบาทของตนเอง ด้านการบริหารจัดการ มีความรู้ในด้านการพัฒนา ได้แก่ เวทีชาวบ้าน ความรู้ด้านการวางแผน การวิเคราะห์ปัญหา พัฒนาระบบข้อมูล ช่วยเหลือสนับสนุนเกษตรกรในการพัฒนาอาชีพ สนับสนุนกลุ่มอาชีพ การพัฒนาการแปรรูปสินค้าเกษตรของชุมชน พัฒนาด้านการตลาด ตลอดจนการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการดำเนินงานทาง

สื่อมวลชนต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อเผยแพร่ให้เกษตรกรและบุคคลทั่วไปได้ทราบ นอกจากนี้ คณะทำงานควรมีการประสานงานระหว่างคณะทำงานด้วยกัน และประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ประสานแหล่งเงินทุน ส่งเสริมการออมของเกษตรกร ตลอดจนการติดตามให้คำแนะนำ กลุ่มเครือข่าย กลุ่มอาชีพอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

3.1.3 การเข้าถึง เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกร/ชุมชน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรมีการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ในการให้ความรู้และกระตุ้นให้เกษตรกร รวมกลุ่มอาชีพ ดำเนินงานกลุ่ม การรวมกลุ่มเพื่อวิเคราะห์ชุมชน

3.1.4 การถ่ายทอดและพัฒนา เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรจัดหา หรือประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการถ่ายทอดความรู้ วิชาการ เทคโนโลยี ความรู้ด้านการผลิต การตลาด การออม การเตรียมธุรกิจ สนับสนุนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สนับสนุนส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ส่งเสริมการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพิ่มการติดตามให้คำแนะนำแก่กลุ่มอย่างใกล้ชิด และต่อเนื่อง ตลอดจนมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานกิจกรรมของศูนย์ และจุดสาธิต

3.1.5 การประเมิน เจ้าหน้าที่ในแต่ละระดับควรมีการติดตามผลการดำเนินงานของศูนย์และจุดสาธิต ตลอดจนรายงานผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะได้นำปัญหาการดำเนินงานมาปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานต่อไป

จากนโยบายและขั้นตอนการดำเนินงานดังกล่าว เป็นเพียงการดำเนินงานในส่วนของคณะทำงานและเจ้าหน้าที่ การดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีปัจจัยอื่นที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1.6 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาและส่งเสริมการเกษตร ต้องถือเป็นนโยบาย ให้ความสำคัญ และสนับสนุนการปฏิบัติงานศูนย์ในด้านต่างๆ เช่น วิชาการ ความรู้ เทคโนโลยีที่เหมาะสม

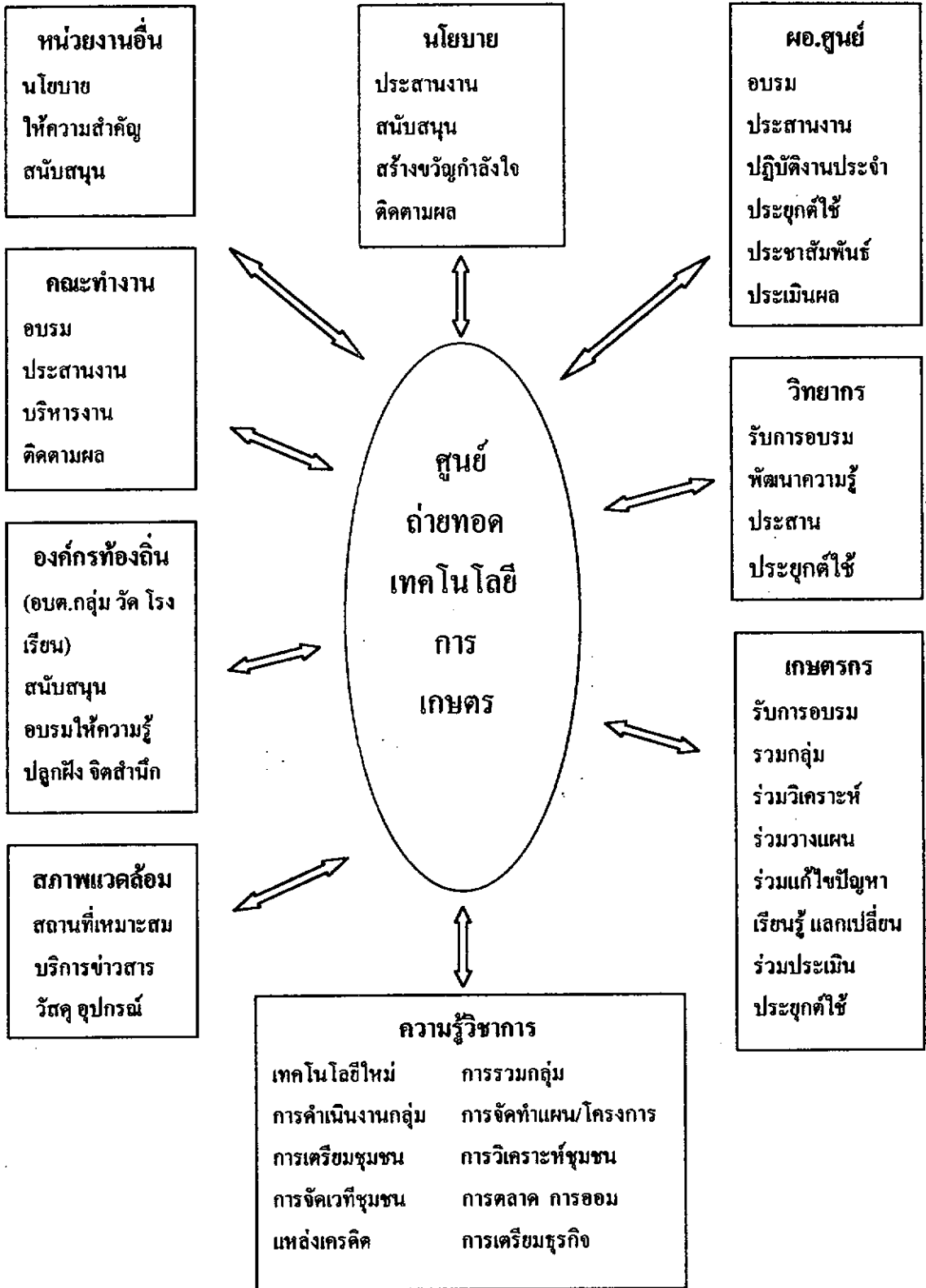
3.1.7 องค์กร/สถาบัน ในท้องถิ่น เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล/สภาตำบล ควรจะมีบทบาทในการบริหาร การสนับสนุนสถานที่จัดตั้งสำนักงาน งบประมาณ โครงการ วัสดุ อุปกรณ์ประกอบการถ่ายทอด กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มอาชีพ กลุ่มเหล่านี้ในฐานะสถาบันทางครอบครัวซึ่งต่างก็เป็นสมาชิกของชุมชน จะมีโอกาสแสดงความคิดเห็น ร่วมวิเคราะห์วางแผนแก้ไขปัญหาชุมชน วัดในฐานะสถาบันทางศาสนาที่ควรมีส่วนในการปลูกฝังด้านจิตใจ คุณธรรม จิตสำนึกในบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน โรงเรียนในฐานะสถาบันทางการศึกษามีส่วนช่วยในการอบรม ให้ความรู้แก่เยาวชน ฉะนั้นองค์กร/สถาบันเหล่านี้จึงมีส่วนเกี่ยวข้องในการสนับสนุนการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

3.1.8 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ควรได้รับการอบรม พัฒนาความรู้ ด้านวิชาการ ด้านการเตรียมชุมชน การรวมกลุ่ม การดำเนินงานกลุ่ม การวิเคราะห์ชุมชน การการเตรียมธุรกิจ การเชื่อมโยงการตลาด การออมและแหล่งเครดิต ตลอดจนการพัฒนาบุคลิกภาพตนเอง และติดตามสถานการณ์ข่าวสารการเกษตร เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาและประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ติดตามให้คำแนะนำพัฒนาความรู้แก่เกษตรกร กลุ่มอาชีพอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรเพิ่มการประสานงานหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประสานงานกับวิทยากร เกษตรกรเพื่อการถ่ายทอดความรู้

3.1.9 วิทยากรเกษตรกร ควรมีการพัฒนาความรู้ของตนเอง ด้านวิชาการเฉพาะด้านของจุดสาธิต บทบาทการเป็นวิทยากร บทบาทผู้นำการถ่ายทอด บทบาทผู้ประสานงาน ร่วมกับเจ้าหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1.10 เกษตรกร/ชุมชน เป็นเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนา เกษตรกรควรทำความเข้าใจและพร้อมที่จะรับการถ่ายทอดวิชาการ ความรู้ มีส่วนร่วมในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ร่วมพัฒนา ร่วมวิเคราะห์ วางแผนการพัฒนา เรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชน

จะเห็นว่าการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ต้องเกี่ยวข้องกับหน่วยงานของรัฐ องค์กร/สถาบัน เกษตรกร และปัจจัยอื่นๆ จึงเป็นหน้าที่ที่ทุกฝ่ายต้องร่วมประสานเพื่อการพัฒนาเกษตรกร/ชุมชนเป็นแนวทางปฏิบัติในการวางแผนการส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร ดังภาพ

รูปแบบการดำเนินงานศูนย์

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 จากการวิจัยพบว่า การดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรนั้น มีการบริหารงานโดยคณะทำงานเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตร ดังนั้น จึงควร ได้ศึกษาวิจัยกับ บทบาทของคณะทำงานต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

3.2.1 ในด้านสถานที่จัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรก็มีส่วนสำคัญในการดำเนินงาน ได้แก่ สถานที่จัดตั้ง วัสดุ อุปกรณ์ จึงควรจะมีการศึกษาวิจัยถึงรูปแบบที่เหมาะสม ของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร เพื่อใช้เป็นแนวทางกำหนดรูปแบบ ความเหมาะสมของ สถานที่ตั้งอาคาร วัสดุอุปกรณ์ ความรู้ วิชาการ ไว้เพื่อการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร

3.2.3 ควรขยายพื้นที่ทำการวิจัยในจังหวัดอื่นเพื่อให้ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย ขั้นตอนเป็นแนวทางปฏิบัติในการวางแผนการส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

3.2.4 ในอนาคตการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรจะดำเนินการบริหาร โดยชุมชน ดังนั้นควรจะมีการวิจัยถึงความเป็นไปได้ในการบริหารศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร โดยชุมชน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร **คู่มือการติดตามนิเทศงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล**
กรุงเทพมหานคร กองแผนงาน กรมส่งเสริมการเกษตร 2543
- _____ . **แนวทางการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล** กรุงเทพมหานคร
ศูนย์ปฏิบัติการส่งเสริมการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร
2542
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ **โครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน**
หน้า 1 ณ โรงแรมเจ้าพระยาปาร์ก กรุงเทพมหานคร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
2542 (เอกสารการสัมมนาเปิดโครงการ 24-26 สิงหาคม 2542)
- _____ . **โครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน** หน้า 13-14, 19-21
กรุงเทพมหานคร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2542 (รายงานการประชุม มกราคม
2543)
- กระทรวงศึกษาธิการ **แนวปฏิบัติของ ศรช. ทำอย่างไรจึงจะเป็น ศรช. เดิมพระเกี้ยวฯ**
ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กรุงเทพมหานคร กรมการศึกษานอกโรงเรียน
กระทรวงศึกษาธิการ 2542
- _____ . **“รายงานจากปก ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน” วารสารปฏิรูปการศึกษา 1**
(17 พฤษภาคม 2542) หน้า 4-7
- กิตติมา ปรีดีคิลิก **ทฤษฎีการบริหารองค์การ** หน้า 320 ภาควิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร 2529
- คณิต จิตรรักษา **“แรงงูใจของสมาชิกในการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่**
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร สถาบัน
เทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ 2536
- จันทร์ธานี สงวนนาม **“คุณลักษณะบางประการของผู้บริหาร บรรยายคาศของโรงเรียนและ**
ความพึงพอใจในงานที่สัมพันธ์กับความสำเร็จของโรงเรียนประถมศึกษา” หน้า 79
ปริญญาานิพนธ์การศึกษาคุณวุฒิปริญญาตรี ภาควิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร 2529

- ชวาลวุฒ ไชยญาติ “หน่วยที่ 14 บทบาทผู้นำเกษตรกรในการส่งเสริมการเกษตร” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตรและการสร้างผู้นำเกษตรกร* หน้า 544 นนทบุรี สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2526
- คูสิต เวชกิจ “หน่วยที่ 5 การมีส่วนร่วมของประชาชนและการระดมทรัพยากรเพื่อการป่าไม้ชุมชน” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการป่าไม้ชุมชน* หน้า 13 นนทบุรี สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2535
- ทวีป ยอดเสริม “ความพึงพอใจของสมาชิกสหกรณ์ที่มีต่อโครงการเชื่อมโยงสินค้าเพื่อการผลิตและบริการตลาดข้าวของชุมชนสหกรณ์การเกษตรกำแพงเพชร จำกัด” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ 2538
- นที ขลิบทอง “หน่วยที่ 8 การสร้างผู้นำท้องถิ่นในงานส่งเสริมการเกษตร” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการสหกรณ์วิชาชีพส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์* หน้า 367 นนทบุรี สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2532
- _____ . “หน่วยที่ 9 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับผู้นำ ผู้นำท้องถิ่น และผู้นำเกษตรกร” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาการนิเทศงานส่งเสริมการเกษตรและการสร้างผู้นำเกษตรกร* หน้า 330, 333-335 นนทบุรี สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2526
- บุญธรรม จิตต์อนันต์ “หน่วยที่ 10 การวางแผน การดำเนินงาน การติดตามและประเมินผลโครงการส่งเสริมการเกษตร” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารการส่งเสริมการเกษตร* หน้า 183 นนทบุรี สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2544
- _____ . “หน่วยที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีการส่งเสริมการเกษตร” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารการส่งเสริมการเกษตร* หน้า 65-84 นนทบุรี สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2543
- เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ “หน่วยที่ 9 การวิจัยการมีส่วนร่วมทางส่งเสริมการเกษตร” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยเพื่อการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตร* หน้า 282,293-297,302-305 นนทบุรี สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2544

- ประสาน อนันตสถาน “รายงานผลการวิจัย ความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ประสบอุทกภัย ในจังหวัด
สุโขทัย ต่อการช่วยเหลือพันธุ์พืชและวัสดุการเกษตรของทางราชการ” นักบริหารการ
พัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ระดับสูง สถาบันพัฒนาผู้บริหารการเกษตรและสหกรณ์
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2539
- ประสิทธิ์ สินธิ์ “ความพึงพอใจของเกษตรกรผู้นำที่มีต่อการปฏิบัติงานของเกษตรตำบลในเขต
อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
ส่งเสริมการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ 2537
- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ “หลักการและกระบวนการ” ใน *การวิจัยและประเมินผล* กรุงเทพมหานคร
การพิมพ์พระนคร 2530
- ฝ่ายแผนงาน สำนักงานเกษตรจังหวัดสุโขทัย “ผลการติดตามนิเทศงาน” ฝ่ายแผนงาน สำนักงาน
เกษตรจังหวัดสุโขทัย 2544 (อัดสำเนา)
- พนิต เจริญบูรณ์และคณะ “รายงานการวิจัยการนำนโยบายการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
ประจำตำบลไปปฏิบัติ กรณีศึกษาเขตภาคเหนือ” หน้า 23 – 28, 70, 85 เชียงใหม่ ฝ่าย
แผนงานและประเมินผล สำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคเหนือ 2543
- ยวัฒน์ วุฒิเมธี *การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท* หน้า 5 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ไทย
อนุเคราะห์ไทย 2526
- รังสฤษฎ์ มีชวาศ “ความต้องการฝึกอบรมการใช้สื่อในงานส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่
ส่งเสริมการเกษตรจังหวัดลำพูน” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาส่งเสริมการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ 2537
- ศุภชัย ม่วงกลิ้ง “การยอมรับเทคโนโลยีการทำนาหว่านน้ำตามแผนใหม่ของเกษตรกรในอำเภอ
องค์รักษ์ จังหวัดนครนายก” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริม
การเกษตร สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ 2534
- สง่า ภูณรงค์ “ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของศึกษาริการอำเภอตาม
อำนาจหน้าที่ของสำนักงานศึกษาริการอำเภอ และความพึงพอใจของราชการสำนักงาน
ศึกษาริการอำเภอ ในเขตการศึกษา 7” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2540
- สุนันท์ สีสังข์ “หน่วยที่ 11 การวิจัยการถ่ายทอดวิทยาการ” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยเพื่อ
การพัฒนาการส่งเสริมการเกษตร* หน้า 5 นนทบุรี สาขาส่งเสริมการเกษตรและ
สหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2544

- สุรศักดิ์ เตชะมณีสถิตย์ “ความต้องการรับรู้ข่าวสารการเกษตรของเกษตรกรจากเกษตรตำบล
อำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาส่งเสริมการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ 2540
- สุวรรณี ศิริวรรณหอม “ลักษณะความน่าเชื่อถือของเกษตรตำบลตามการรับรู้ของเกษตรกรใน
อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาส่งเสริมการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ 2537
- อนุศักดิ์ จันทร์มา “ความพึงพอใจของเกษตรกรที่มีต่อการแสดงออกในบทบาทการปฏิบัติงาน
ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลในจังหวัดอุบลราชธานี” วิทยานิพนธ์
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีการ
เกษตรแม่โจ้ 2537
- อารีย์ พันธุ์มณี *จิตวิทยาการเรียนรู้การสอน* หน้า 10 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ไทยวัฒนา 2538

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์

(สำหรับเจ้าหน้าที่)

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล
จังหวัดสุโขทัย

.....

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามชุดนี้เป็นแบบสอบถามเพื่อการทำวิทยานิพนธ์ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษา ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในจังหวัดสุโขทัย
  2. คำตอบในแบบสอบถามนี้จะนำไปใช้ศึกษา ไม่มีผลกระทบต่อสวัสดิภาพของท่านแต่อย่างใด ดังนั้น จึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านได้กรุณาตอบคำถามทุกข้อตรงตามความจริงที่ปรากฏและตรงกับความคิดเห็นของท่าน
  3. แบบสอบถามทั้งหมดมี 4 ตอน ได้แก่
    - 3.1 สภาพพื้นฐานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
    - 3.2 ความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
    - 3.3 ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
    - 3.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
- โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ใน ( ) หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงและความคิดเห็นของท่านหรือเติมคำในช่องว่างที่เตรียมไว้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐาน

1.1 เพศ	( ) ชาย	( ) หญิง
1.2 อายุ.....ปี		
1.3 ระดับการศึกษา	( ) ปวช.	( ) ปวส.หรือเทียบเท่า
	( ) ปริญญาตรี	( ) สูงกว่าปริญญาตรี (ระบุ).....
1.4 ตำแหน่ง	( ) หน.งาน ..	( ) จพง.การเกษตร
	( ) จพง.เคหกิจเกษตร	

- 1.5 ประสบการณ์ทำงาน.....ปี
- 1.6 สถานที่จัดตั้งศูนย์
 สภาตำบล ที่ทำการ อบต.
 บ้านพักเกษตรกรตำบล อื่น ๆ ระบุ.....
- 1.7 ระยะทางจากศูนย์ถึงสำนักงานเกษตรอำเภอ.....กม.
- 1.8 ศูนย์ได้รับงบประมาณจากแหล่งใด
 กรมส่งเสริมการเกษตร จำนวน.....บาท
 อบต. จำนวน.....บาท
 อื่น ๆ ระบุ.....

ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

มีคำตอบไว้ให้เลือกทำข้อความแต่ละข้อ มีคำตอบถูกและคำตอบผิดให้ท่านเขียนเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่าง

ข้อ	ข้อความ	ถูก	ผิด
1.	นโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ภายใต้โครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตรวิทยาการเกษตรกร		
2.	วัตถุประสงค์ของการดำเนินงานศูนย์ เพื่อพัฒนาความรู้ เพื่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ของคนและชุมชน		
3.	เป้าหมายการดำเนินงานศูนย์ ในปี 2542 ดำเนินการจัดตั้งให้ครบทุกตำบล		
4.	องค์ประกอบของศูนย์ประกอบด้วยสำนักงานและวัสดุอุปกรณ์ประจำศูนย์		
5.	การบริหารศูนย์มีเกษตรกรตำบลเป็นประธานบริหาร ประกอบด้วยกรรมการรวม 7 คน		
6.	ขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานศูนย์มีทั้งหมด 9 ขั้นตอน		
7.	การเตรียมความพร้อมของชุมชนและข้อมูลศูนย์เป็นขั้นตอนการเตรียมการ		
8.	การดำเนินการสำรวจข้อมูล จะดำเนินงาน โดยเจ้าหน้าที่และเกษตรกร		
9.	การจัดกลุ่มเครือข่าย ได้แก่ กลุ่มความร่วมมือทุกสาขาอาชีพที่รวมตัวกันเพื่อทำธุรกิจ		
10.	การพัฒนาวิทยาการ การจัดกลุ่มเรียนรู้เป็นขั้นตอนของการเข้าถึงเกษตรกร		
11.	การวิเคราะห์ชุมชนนั้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยการจัดทำแนวทาง การวางแผนและจัดทำแนวทางการพัฒนา		

ข้อ	ข้อความ	ถูก	ผิด
12.	จุดสารถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรเกิดจากการคัดเลือกของผอ.ศูนย์		
13.	วิทยากรเกษตรกรคือเกษตรกรที่เป็นเจ้าของจุดถ่ายทอด มีบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษาด้านการประกอบอาชีพในตำบล		
14.	การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เจ้าหน้าที่เป็นผู้นำการเรียนรู้ โดยให้เกษตรกรเป็นผู้ปฏิบัติตาม		
15.	กระบวนการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มเกษตรกรหรือชุมชน เป็นการติดต่อสื่อสารแบบสองทาง		
16.	การประชาสัมพันธ์การดำเนินงานศูนย์ เป็นหน้าที่ของสื่อมวลชน		
17.	การดำเนินงานถ่ายทอดความรู้ตามกระบวนการถ่ายทอดความรู้ คือการนำเกษตรกรในตำบลหรือเกษตรกรทั่วไปมาฝึกหัดและเรียนรู้		
18.	ผู้อำนวยการศูนย์ และวิทยากรเกษตรกร ต้องดำเนินงานประสานกับหน่วยงานอื่นๆ ในการถ่ายทอดความรู้		
19.	แนวทางการเชื่อมโยงการตลาด การออม แหล่งเครดิต และการเตรียมธุรกิจเป็นขั้นตอนการเตรียมการ		
20.	การประเมินผลการดำเนินงานศูนย์และจุดสารถ จะประเมินโดยเจ้าหน้าที่และเกษตรกร/ชุมชน		

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ตามประเด็นต่อไปนี้

ข้อ	การดำเนินงาน	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5)	เห็นด้วย (4)	ไม่แน่ใจ (3)	ไม่เห็นด้วย (2)	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1)
1.	ความชัดเจนของนโยบายจัดตั้งศูนย์					
2.	ความชัดเจนของเป้าหมายและวัตถุประสงค์					
3.	เป้าหมายและวัตถุประสงค์เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ					
4.	ขั้นตอนการดำเนินงานมีความเหมาะสม					

ข้อ	การดำเนินงาน	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง (5)	เห็นด้วย (4)	ไม่แน่ใจ (3)	ไม่เห็น ด้วย (2)	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง (1)
5.	การเตรียมความพร้อมของชุมชน					
6.	การเตรียมข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลด้านการผลิต การตลาด และข้อมูลอื่นๆ					
7.	การบริหารศูนย์โดยคณะทำงาน					
8.	การดำเนินการสำรวจข้อมูลโดยเกษตรกร					
9.	การจัดกลุ่มเครือข่าย กลุ่มอาชีพ					
10.	การวิเคราะห์ชุมชนจากกลุ่มเครือข่าย					
11.	การกำหนดแผน วางแผนเพื่อการพัฒนา โดยส่วนร่วมของชุมชน					
12.	การจัดตั้งจุดสาธิตหรือวิทยากรเกษตรกร เพื่อเป็นตัวแทนการถ่ายทอด					
13.	มีการใช้/นำเทคโนโลยีที่เหมาะสมในแต่ ละท้องถิ่นเพื่อการถ่ายทอด					
14.	การติดต่อสื่อสาร ในแต่ละระดับเพื่อการ แลกเปลี่ยนความรู้					
15.	การจัดกลุ่มเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม					
16.	การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงาน					
17.	การประสานงานกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง					
18.	มีการเชื่อมโยงการตลาด/การออม/แหล่ง เครดิต/การเตรียมธุรกิจ					
19.	การประเมินผลการดำเนินงานศูนย์และจุด สาธิต โดยเกษตรกรและชุมชน					
20.	การประเมินผลการดำเนินงานศูนย์และจุด สาธิต โดยเจ้าหน้าที่					

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
1. ขั้นตอนการดำเนินงาน.....	....
2. องค์ประกอบศูนย์(สถานที่ อุปกรณ์ สื่อ วัสดุ)	....
3. การบริหารศูนย์โดยคณะทำงาน.....	....
4. การจัดกลุ่มเครือข่าย กลุ่มอาชีพ.....	....
5. การวิเคราะห์ชุมชน.....	....
6. การจัดตั้งจุดสาธิต.....	....

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
7. การถ่ายทอดวิชาการ เทคโนโลยี	....
8. การติดต่อสื่อสาร ประชาสัมพันธ์.....	....
9. การประสานงานส่วนราชการอื่น.....	....
10. การเชื่อมโยงการตลาด การออม แหล่ง เครดิต การเตรียมธุรกิจ.....	....
11. อื่น ๆ.....	....

(สำหรับวิทยากรเกษตรกร)

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล
จังหวัดสุโขทัย

ชื่อ - สกุล.....
บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... บ้าน..... ตำบล..... อำเภอ.....

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐาน

1.1 เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง

1.2 อายุ.....ปี

1.3 ระดับการศึกษา ( ) ต่ำกว่า ประถมศึกษาปีที่ 4

( ) ประถมศึกษาปีที่ 4-6

( ) มัธยมศึกษาปีที่ 1-3

( ) มัธยมศึกษาปีที่ 4-6 หรือ ปวช.

( ) สูงกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6, ระบุ.....

1.4 จำนวนสมาชิกในครอบครัว.....คน

1.5 จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร.....ไร่

1.6 จำนวนพื้นที่จุดสาธิต.....ไร่

1.7 รายได้ต่อปี.....บาท

1.8 การเป็นสมาชิกกลุ่ม ( ) กลุ่มเกษตรกร

( ) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

( ) กลุ่มลูกค้า ธกส.

( ) กลุ่มสหกรณ์

( ) กลุ่มอาชีพอื่น ๆ.....

1.9 ท่านเคยได้รับการอบรมรับการถ่ายทอดความรู้หรือไม่

( ) เคย (จากที่ใดระบุ).....

( ) ไม่เคย

ตอนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจในบทบาทของวิทยาการเกษตร

มีคำตอบไว้ให้เลือกทำข้อความแต่ละข้อ มีคำตอบถูกและคำตอบผิดให้ท่านเขียนเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่าง

ข้อ	ข้อความถาม	ถูก	ผิด
1.	วิทยาการเกษตร คือ เกษตรกรที่เป็นเจ้าของอุตสาหกรรมด้านเทคโนโลยี ทำหน้าที่เป็นผู้นำการถ่ายทอดความรู้		
2.	วิทยาการเกษตรต้องมีความรู้ในด้านการเกษตรในทุกเรื่องในตำบล		
3.	วิทยาการเกษตรเป็นผู้ที่ผลิตสื่อประกอบการถ่ายทอดแก่เกษตรกรทั่วไป		
4.	จุดสาริตของท่านเกิดจากการคัดเลือกโดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร		
5.	วิทยาการเกษตรเป็นผู้ที่ร่วมกับเจ้าหน้าที่และเกษตรกรในการวางแผน วิเคราะห์ แก้ไขปัญหาชุมชน		
6.	วิทยาการเกษตรเป็นสื่อกลางระหว่างเจ้าหน้าที่และเกษตรกรในการถ่ายทอดความรู้		
7.	วิทยาการเกษตรเป็นผู้บริการข่าวสาร ความรู้ ส่วนการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานศูนย์เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร		
8.	วิทยาการเกษตรมีบทบาทในการประสานกับหน่วยงานต่างๆ ในการถ่ายทอดความรู้		

ตอนที่ 3 ความพึงพอใจต่อการรับบริการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ ตามประเด็นต่อไปนี้

ข้อความถาม	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1. การจัดการฝึกอบรมให้ความรู้ของศูนย์ฯ					
2. การจัดทัศนศึกษาดูงาน,งานวันสาริต					
3. การสนับสนุนสื่อ เช่น ไปสเตอร์, แผ่นพับ, แผ่นปลิว, แผ่นพลิก ฯลฯ					
4. ความสะดวกในการติดต่อศูนย์ฯ					
5. ความรวดเร็วในการให้บริการของศูนย์ฯ					
6. มนุษยสัมพันธ์ของผู้อำนวยการศูนย์ฯ					

ข้อคำถาม	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
7. การแก้ไขปัญหา และการให้คำปรึกษา					
8. การสนับสนุนงบประมาณดำเนินการ					
9. การให้บริการข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร เช่น ราคาสินค้า แหล่งจำหน่ายปัจจัยและ ผลผลิตหรือการเตือนภัยธรรมชาติ เป็นต้น					
10. การประชาสัมพันธ์กิจกรรมของศูนย์ฯ					

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ตามประเด็นต่อไปนี้

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง (5)	เห็นด้วย (4)	ไม่แน่ใจ (3)	ไม่เห็น ด้วย (2)	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง (1)
1. มีการอบรมถ่ายทอดความรู้					
2. มีการทัศนศึกษาดูงานของศูนย์ฯ					
3. มีการบริการสื่อ โสต, เอกสารของศูนย์					
4. มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการดำเนินงาน อย่างต่อเนื่อง					
5. มีการบริการข้อมูลข่าวสาร ด้านการผลิต การ ตลาด และอื่น ๆ					
6. มีการดำเนินการสำรวจข้อมูลโดยเกษตรกร					
7. มีการนำเสนอข้อมูลด้านวิชาการของศูนย์					
8. มีการจัดตั้งกลุ่มเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยน ความรู้					
9. ให้กลุ่มมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ชุมชน วาง แผน แก้ไขปัญหา ชุมชน					
10. ให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการประเมินชุมชน					

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
1.การรับและถ่ายทอดความรู้.....	....
2.การติดต่อประสานงาน.....	....
3.วัสดุ อุปกรณ์ถ่ายทอด.....	....
4.วิชาการเทคโนโลยี.....	....
5.การบริการข่าวสาร.....	....
6.อื่นๆ	....

(สำหรับเกษตรกร)

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล
จังหวัดสุโขทัย

ชื่อ - สกุล.....
บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... บ้าน..... ตำบล..... อำเภอ.....

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐาน

- 1.1 เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง
- 1.2 อายุ.....ปี
- 1.3 ระดับการศึกษา ( ) ต่ำกว่า ประถมศึกษาปีที่ 4
( ) ประถมศึกษาปีที่ 4 - 6
( ) มัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3
( ) มัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 หรือ ปวช.
( ) สูงกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6 ระบุ.....
- 1.4 จำนวนสมาชิกในครอบครัว.....คน
- 1.5 จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร.....ไร่
- 1.6 รายได้ต่อปี.....บาท
- 1.7 การเป็นสมาชิกกลุ่ม ( ) กลุ่มเกษตรกร
( ) กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
( ) กลุ่มลูกค้า ธกส.
( ) กลุ่มสหกรณ์
( ) กลุ่มอาชีพอื่น .....
- 1.8 ท่านเคยได้รับการอบรมรับการถ่ายทอดความรู้หรือไม่
( ) เคย (จากที่ใด/ใคร) ระบุ.....
( ) ไม่เคย

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจต่อการรับการถ่ายทอดความรู้

ความพึงพอใจต่อการรับการถ่ายทอดความรู้ และรับบริการจากศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร และวิทยากรเกษตรกร ตามประเด็นต่อไปนี้

2.1 ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

ข้อ	ข้อความคำถาม	ระดับความพึงพอใจ				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1.	การจัดการฝึกอบรมให้ความรู้					
2.	การจัดทัศนศึกษาดูงาน/การจัดงาน วันสาริต					
3.	การนำเสนอสื่อ, โสตทัศน, เอกสาร คำแนะนำ และอื่น ๆ					
4.	การให้บริการข้อมูลข่าวสารการเกษตร					
5.	การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้และกิจกรรมศูนย์ฯ					
6.	การให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหา					
7.	ความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อขอรับความรู้และบริการ					
8.	มนุษยสัมพันธ์ของผู้อำนวยความสะดวกศูนย์ฯ					

2.2 วิทยากรเกษตรกร

ข้อ	ข้อความคำถาม	ระดับความพึงพอใจ				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1.	การถ่ายทอดความรู้					
2.	การนำเสนอสื่อ สนับสนุนการถ่ายทอด					
3.	ความสามารถในการเป็นวิทยากร					
4.	การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารทางราชการ					

ข้อ	ข้อความ	ระดับความพึงพอใจ				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
5.	การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย					
6.	การให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหา					
7.	การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้					
8.	มนุษยสัมพันธ์ของวิทยากรเกษตรกร					

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ตามประเด็น
ต่อไปนี้

ข้อ	ข้อความ	ระดับการมีส่วนร่วม					
		มาก (5)	ค่อนข้าง มาก (4)	ปาน กลาง (3)	ค่อนข้าง น้อย (2)	น้อย (1)	ไม่มีส่วน ร่วม (0)
1.	การสำรวจเกษตรกร						
2.	การจัดตั้งกลุ่ม						
3.	การวิเคราะห์ชุมชน						
4.	การจัดทำแนวทางพัฒนา						
5.	การจัดตั้งจุดสาธิต						
6.	การเปลี่ยนความคิดเห็น						
7.	การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม						
8.	การขยายผล,การถ่ายทอด						
9.	การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร						
10.	ประเมินชุมชน						

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน

4.1 ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานศูนย์ฯ ตามประเด็นต่อไปนี้

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง (5)	เห็นด้วย (4)	ไม่แน่ใจ (3)	ไม่เห็น ด้วย (2)	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง (1)
1.	มีการจัดการอบรมถ่ายทอดความรู้					
2.	มีการจัดการทัศนศึกษาดูงาน					
3.	มีการบริการสื่อ โสต เอกสาร เพื่อการ ถ่ายทอดความรู้					
4.	มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง					
5.	มีการบริการข้อมูลข่าวสาร ด้านการผลิต การตลาด และอื่น ๆ					
6.	มีการนำเสนอข้อมูลด้านวิชาการ เทคโนโลยีการผลิต					
7.	มีการดำเนินการสำรวจข้อมูลโดย เกษตรกร					
8.	มีการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยน ความรู้					
9.	ให้กลุ่มมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ วาง แผนแก้ไขปัญหาชุมชน					
10.	ให้เกษตรกรและชุมชนมีส่วนร่วมในการ ประเมินชุมชน					

4.2 ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของจุดสาธิต ตามประเด็นต่อไปนี้

ข้อ	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		เห็นด้วย อย่างยิ่ง (5)	เห็นด้วย (4)	ไม่แน่ใจ (3)	ไม่เห็นด้วย (2)	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง (1)
1.	มีการดำเนินการจัดตั้งจุดสาธิต และผู้นำเกษตรกร					
2.	การมีผู้นำการถ่ายทอดความรู้เกษตรกรในชุมชน					
3.	เป็นผู้บริการข่าวสาร การผลิต การตลาดแก่เกษตรกร					
4.	เป็นสื่อกลางระหว่างกลุ่มกิจกรรม					
5.	เป็นสื่อกลางระหว่างศูนย์ฯ กับเกษตรกรในการถ่ายทอดความรู้					
6.	เป็นผู้ประสานกับหน่วยงานอื่นในการถ่ายทอดความรู้					

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
1.การติดต่อรับบริการ.....	....
2.สถานที่ให้บริการ.....	....
3.วิชาการ เทคโนโลยี.....	....
4.การบริการข่าวสาร.....	....
5.อื่น ๆ	....

ภาคผนวก ข
ผลการทดสอบเครื่องมือ

RELIABILITY ANALYSIS – SCALE (ALPHA)

Item – total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item – Total Correlation	Alpha Item Deleted
การวัดความรู้ KN1	14.6600	12.3106	.0000	.8133
การวัดความรู้ KN2	15.2200	9.3996	.8650	.7666
การวัดความรู้ KN3	15.0200	10.6322	.4564	.7984
การวัดความรู้ KN4	15.0200	10.2241	.5971	.7882
การวัดความรู้ KN5	14.7800	11.8078	.1751	.8127
การวัดความรู้ KN6	14.9600	10.7331	.4495	.7988
การวัดความรู้ KN7	14.7000	12.1327	.1006	.8132
การวัดความรู้ KN8	14.8000	12.1224	.0268	.8203
การวัดความรู้ KN9	15.1400	9.7963	.7153	.7786
การวัดความรู้ KN10	15.1600	9.7290	.7384	.7767
การวัดความรู้ KN11	14.6800	12.3853	-.0951	.8165
การวัดความรู้ KN12	14.9600	10.3249	.5955	.7887
การวัดความรู้ KN13	14.6600	12.3106	.0000	.8133
การวัดความรู้ KN14	14.8000	11.3061	.3740	.8033
การวัดความรู้ KN15	14.7400	12.1555	.0419	.8168
การวัดความรู้ KN16	14.8200	11.4159	.3027	.8070
การวัดความรู้ KN17	14.7200	11.7976	.2764	.8080
การวัดความรู้ KN18	14.8200	12.1506	.0089	.8221
การวัดความรู้ KN19	15.1200	9.6996	.7518	.7757
การวัดความรู้ KN20	14.7600	11.9820	.1128	.8148

Reliability Coefficients

N of Cases = 50.0

N of Items = 20

ค่าเฉลี่ยสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha) = .8111

RELIABILITY ANALYSIS – SCALE (ALPHA)**Item – total Statistics**

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item – Total Correlation	Alpha Item Deleted
การวัดทัศนคติ AP1	69.8500	40.8711	.3073	.8239
การวัดทัศนคติ AP2	69.6500	39.9237	.4152	.8173
การวัดทัศนคติ AP3	70.0000	43.8947	.1006	.8298
การวัดทัศนคติ AP4	69.9500	41.4184	.2204	.8307
การวัดทัศนคติ AP5	69.5500	40.7868	.4899	.8141
การวัดทัศนคติ AP6	69.3000	42.8526	.2643	.8235
การวัดทัศนคติ AP7	69.5000	39.7368	.4873	.8131
การวัดทัศนคติ AP8	69.7500	37.2500	.6479	.8025
การวัดทัศนคติ AP9	69.3500	42.8711	.2447	.8243
การวัดทัศนคติ AP10	69.4500	39.8395	.6412	.8078
การวัดทัศนคติ AP11	69.1000	40.6211	.4709	.8146
การวัดทัศนคติ AP12	69.1500	43.1868	.3079	.8224
การวัดทัศนคติ AP13	68.9500	42.8921	.2816	.8229
การวัดทัศนคติ AP14	69.3500	37.8184	.6720	.8022
การวัดทัศนคติ AP15	69.0500	42.4711	.4499	.8185
การวัดทัศนคติ AP16	69.0000	41.5789	.4284	.8172
การวัดทัศนคติ AP17	69.0000	39.3684	.4139	.8179
การวัดทัศนคติ AP18	69.4500	41.8395	.2637	.8250
การวัดทัศนคติ AP19	69.8000	39.6421	.4177	.8173
การวัดทัศนคติ AP20	69.7000	39.6947	.5573	.8101

Reliability Coefficients

N of Cases = 20.0

N of Items = 20

ค่าเฉลี่ยสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha) = .8255

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายธงชัย มากสกุล
วัน เดือน ปีเกิด	30 ตุลาคม 2505
สถานที่เกิด	อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
ประวัติการศึกษา	ศส.บ. (ส่งเสริมการเกษตร) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ.2529
สถานที่ทำงาน	ฝ่ายส่งเสริมและพัฒนาการผลิต สำนักงานเกษตรจังหวัดสุโขทัย ตำบลบ้านกล้วย อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
ตำแหน่ง	นักวิชาการเกษตร 5
ทุนการวิจัย	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช